Iulii Obsequen-
TIS PRODIGIORVM LIBER, ab Vrbe condita usq; ad Augustum

Cæsarem; cuius tantum extabat Fragmentum, nunc demum Historiarũ beneficio, [redacted]*, integritati suæ restitutus.*

Polydori Vergilij Vrbinatis de Prodigijs libri III.

[redacted]

BASILEAE.

Esta Corregido por comission del Sto offo de la inqon en Caliz en la conga de 15?3 años de 1590 en 2 de a??

Franco Millan

[illegible]

[illegible]

[illegible]

AD INSIGNEM PIETATE AC ERVditione uirum, Dominum Augustinum [redacted], in Iulium Obsequentem præfatio.

VANTA ueterum Romanorum in reb. gerẽdis fuerit religio, cùm infinitis exemplis, quę historiarum lectio nobis suppeditat, tũ ex eo maximè liquet, quòd domi forisúe nihil egerint, nisi Augures, quos Deorum internuncios interpretesq; uocabãt, prius consuluissent, quorum tanta erat dignitas, ut non modò in senatum ascriberentur, sed singulis quoque tribubus singuli præficerentur. Illorum munus erat, ex auib. uaticinia obseruare, Deorum monita contemplari, de prodigijs, somnijs, oraculis, portentis, extisq; non tantum diuinitus reuelata respõsa dare, sed quibus etiam sacris ac supplicationibus, itẽ ad quæ puluinaria Deorũ in reipub. Romanæ salutem expiarentur, enunciare. Hinc multa statim auspiciorũ genera nata sunt, quarum quædam ex cœlo, auibus, tripudijs, quadrupedibus: quædam

ex diris, ac à natura planè abhorrentib. obseruata: alia item Caduca, cum in templo per augures metato, aliquid excidisset: pleraq; Cliuia, quæ uidelicet difficulter eueniebant, dicta sunt. Ideoq; si lapidibus pluisset, nouendiali semper sacro expiatũ est, autore Liuio: si uerò cœlestes minę, terrores'ue, aut tetra nũciarẽtur prodigia, uel si terribiles species, aut quid nouum uel inopinatum oblatũ esset, piacularibus sacrificijs factis, ad placandas deorum iras, uel feriæ indicebantur, aut lectisternia, nonnunquam etiam ludorum celebritates, Pontificum decreto procurabantur. Fiebant autem supplicationes cum solenni precatione, Vrbe tota, circa omnia tẽpla, fanaq;, & puluinaria, in quibus honos Dijs dabatur, Senatores & Patricij cum uxoribus ac liberis plerunq; coronati, nonnunquã omnes tribus & ordines, præeunte Pontifice Max. aliquãdo Duumuiris, precedentibus pueris, libertinis, ac uirginibus patrimis & matrimis, prælata pompa frequentes supplicare, & pacem Deorum immortaliũ exposcere solebãt. Fuit sanè magna hæc coniuncta cæcitate religio.

Religio quidem, quòd non dubitarint diuinum quoddam numen esse, quo cũ cta gubernarẽtur, & cuius beneficio uir tutum amatores remunerarentur aliquo præmio, contemptores uerò afficerẽtur supplicio: ob quã causam iratos sibi deos timuerũt, sacrificijsq; placare magno studio conati sunt. Cæcitas uerò, quòd cum ueri & omnipotentis Dei cognitionem nullam habuerint, eiusdem tamen consilia, sathanæ (quem eo tempore sub Apollinis, Ideæ, aliorumq; deorum specie colebant) responsis explorare, atque imminentem delictis pœnam religione ab hominibus conficta, mitigare, atq; penitus effugere sibi persuaserint: quorum tamen cæcitati facile ueniam dabis, si uerbo Dei planè eo tempore orbatos fuisse intellexeris, sine cuius illuminatione in perpetuis ignorantiæ nebulis uersabimur. Est enim quasi sidus quoddam lucidum in tenebris, monstrans ueræ pietatis uiam, & quo mentes hominum uera Dei cognitione illustrantur, nouamq; lucem fidei concipiunt, ac iuxta illud tãquam Cynosuram, omnem uitæ cursum dirigere discunt, iuxta illud Psalmographi:

phi: Lucerna pedibus meis uerbum tuũ. & alibi: Dirige me in uerbo & ueritate tua. Nec fieri sanè ullo modo potest, quin homines hac luce uerbi destituti, ruant in grauissimas tenebras, atque à uera pietatis uia longè aberrent. Quid igitur credis Romanos, quibus ipsa natura, fœcunda rerum mater, tãtos pietatis igniculos insculpsit, facturos fuisse, si diuini uerbi lucerna illuxisset? Fateberis nimirum, ut uirtutibus uarijs & rerum gestarum gloria cæteras quæ sub terrarum orbe nationes sunt, uicerũt, sic etiã religionis ueræ studio posteros illos, qui Christianam religionẽ nomine potius quàm facto profitentur, multis parasangis præcursuros fuisse. q̃d ita maximè deprehẽdere licet, si uitæ actiones ac pietatis zelum, collatione quadam cum priscis illis Romanis probè examinaueris. Apparuerũt enim hominum memoria infinita & horrenda prodigia, quibus Deus iustus uindex irã suam mundo minatus est: & quę Christus, summa sapientia patris, sub finem mundi uentura prædixit, Lucæ 21. Erunt signa in sole, luna & stellis, in terris erit anxietas gentium, per desperatio

nem,

nem,resonante mari & fluctibus, extabescentibus hominib. præ timore, atq; expectatione eorum quæ superuenient orbi terrarum, &c. Hæc si unquam in mũdo uisa sunt, certè paucis hinc elapsis annis, satis superq; conspeximus, cum nũc tres, nunc quatuor eclipses in unum annũ inciderunt, & stellæ crinitæ, lãpades ardentes, faces de cœlo decidentes, ac alia cœlestia prodigia non defuerint: quę etiamsi naturaliter à Philosophis fieri dicantur, habent tamen suas etiam supernaturales causas, quibus agit dux naturæ Deus, refragantibus nostris rationibus. qualia etiam sunt, quæ anno præterito apud Puteolanos magno omnium horrore acciderunt: quorum regio biennio ferè magnis terræmotib. adeò agitata est, ut nulla in ea superesset domus integra, nullum ædificiũ, quod nõ certam & proximam ruinam minaretur. At uerò quinto & quarto Calend. Octob. per petuis diebus noctibusq; terra commota est, mare passib. ferè CC. recessit: quo quidem loco aquæ dulces prosilire uisæ sunt. tertio demum Calend. magnus terræ tractus, qui inter radices montis, quẽ

Barbarum incolæ appellant, & mare iuxta Auernum iacet, sese erigere uidebatur: & montis subitò nascentis figuram imitari. quo die iste terræ cumulus, aperto ueluti ore magno cum fremitu, magnos ignes euomuit, pumicesq́ue, lapides, cinerisq́ue fœdi tantam copiã, ut quæ adhuc extabant Puteolorum ædificia operuerit, arbores fregerit, pendentemq́ue uindemiam ad sextum usq́ue lapidem in cineres conuerterit, aues, quadrupedes bestias interemerit, fugientibus per tenebras Puteolanis cum natis & uxorib. & magno gemitu eiulatuq́ue Neapolim sese recipientibus. Non dicam hoc loco de inundationibus, quæ ante paucos annos urbem Romanam penè submerserunt: Adriatici maris motus inauditos, quibus aliquot hominum millia perierunt: transeo & Vesuuium montem, qui noua eruptione, quæ Anno à natiuitate Christi M. D. XXXVIII. facta, in loco plano magnum terræ hiatum aperuit, atq́ue per circuitum ingẽtem molem in modum montis altissimi coaceruauit: quemadmodũ et Aetna, Anno 1537. qui nouis fractis crateribus, non tantum colles

les omnes,nemora,saxa,rupes,et pagos duos in cinerem conuertit: sed totam etiam Siciliam,& Calabriæ partem,magno omnium stupore ac pernicie crudeliter infestauit. Omitto alia horrēda prodigia,miracula atq; portēta,quæ elapsis iā aliquot annis in diuersis regionibus, & in Germania præsertim,uisa atq; audita sunt: quibus flagitijs nostris iratus Deus,ultionē atque uindictam minatus est. Sed frustra, proh dolor. adeò enim in mundi huius ingluuie ac cœno immersi sumus,tanta impietas mentes hominū inuasit,ita luxus,libido,atq; alia horrenda inter Christianos creuerunt flagitia, ita abundauit omnis iniquitas atq; peruersitas, ut nullus horum omniū uel pudor,uel metus reliquus sit. Vnde fieri nequaquā potest,ut errores perniciosiores, horribiliores cæcitates,blasphemięq; obstinatiores futuræ sint, atque hodie orbi imminere uidemus. Necesse est igit diuinam ultionem in opus prorumpere,seculo tam diro indies, quo non tantū intestinis odijs, perniciosis cōspirationibus, seditionibus cruentis,atq; bellis plusquā ciuilibus (in quibus etiam Christianus

in Christianum, pater in filium, filius in patrem, & in fratrem frater crudelis suũ gladium uibrat) obruimur, sed uarijs etiam atq; inauditis morbis, omnem medicinam respuētibus, inficimur: quibus accedit earum rerum quæ ad uictum hominis necessariæ sunt, in tanta annorum ubertate, tam dira egestas, ut quàm plurimi in diuersis locis sola uictus penuria moriatur miserè. Vbiuis terrarũ ueræ religioni, regnis atq; imperijs grauissima imminent pericula, omnes Respublicæ minantur ruinam atq; interitum: adeoq; nulla fides pietasq; usquam est, ut homines quasi rabie quadam capti, in propriã perniciem coniurasse uideãtur. Sed promeruit has pœnas iamdudum impœnitentia nostra, qui sub nominis Christiani prætextu, aspernati omnes diuinas admonitiones, non Deo, sed mundo & proprijs uoluptatibus seruiuimus hactenus: nec dubiũ est, quin grauiora multa in hac mũdi catastrophe sequutura sint, (ut nihil de æternæ damnationis uindicta dicã) nisi in tẽpore sub potenti manu Dei, benignissimi patris, nos humiliãtes confessione delictorum, uera pœnitentia,

tia, cōtritione atq; innouatione uitę sanctę, numen nobis iratum placauerimus.

IVLII autem Obsequentis Prodigiorum librum, cuius fragmentum tantum extabat, eo libentius hoc tempore edere uolui, ut gentilium prodigia cum his quę nostro tempore diuinitus eduntur, conferrentur: & expenderetur deinde ex rerum euentu, horrenda illa signa semper aliquid imminentium malorum hominibus portendisse, quo aliorū tandem exemplo moniti, euitandorum periculorū rationes eo diligentius iniremus. Restitui autem libellum quantū fieri potuit, Titi Liuij, Dionysij Halicarnassei, Orosij, Eutropij, atq; aliorum quorundā probatissimorum autorum auxilio, ita ut nihil planè deesse uideatur: adijciens quinquaginta priorib. capitibus, ea quæ ab Vrbe condita usq; ad L. Scipionis cū C. Lælio consulatum, hactenus desiderata sunt. unde & ea ipsa capita (quemadmodum omnia quæ in sequentibus mea industria adiecta sunt) asterisco * notare placuit. Annos etiam ab Vrbe condita maioribus literis in margine signare uolui, ut in promptu esset, quo tempore

prodigia uniuscuiusq; capitis siue audita, siue uisa essent. Quòd si præterea annos ante Christi saluatoris aduentum scire delectat, in eodem margine cifris (ut uocant) minoribus à me adnotatos intelliges. Hoc autem quicquid est studij mei ac laboris, uir pietate simul ac eruditione clarissime, tibi dicare ideo uisum est, quòd à prima infantia me literarum tyronem semper unicè amaueris, atque multa humanitatis & beneuolentiæ officia mihi exhibueris: quibus nunc etiam, cum patriam (quæ mei studij ac diligentiæ aliquam partem debito iure sibi uendicat) frequento, multis nominibus me cumulare soles: ut sic meæ etiam in te gratitudinis ac obseruantiæ pignus perpetuò extaret. Cui si meam operam, quā in resarciendo, emendando, atq; restituēdo hoc libello impendi, gratā fuisse perspexero, animum addes, ut prodigiorum Chronicon, quod à condito mundo usq; ad nostra tēpora cōscripsi, maturius absoluā. Vale: & me, quē à primis unguiculis sanctè amasti, porrò eodē studio amplectere. Basileæ, pridie Idus Martij: Anno à Christi saluatoris gratioso aduentu, M. D. LII.

INDEX REGVM, CONSVLVM, ac tribunorum Romanorum, sub quib. hæc prodigia uisa sunt. in quo illud admonendus es, non secundum prænomina (quæ ut corrupta sunt, ita sæpenumero etiam multis sunt communia) posita esse: sed præponi ea nomina, quæ ab usu frequētiori, huic uel illi maximè propria facta sunt. Titus enim, & Pub. Sempronij, in Sempronio quærendi sunt, non in T. uel Pub. &c.

L. Genu-

L. Octa

Q.Ser-

FINIS.

D D. [redacted]

[redacted],Leuini Cotmanni Gandaui Carmen Sapphicum.

Quis canat dignè fidibus canoris,
Quas tibi laudes meritò fatemur
Debitas? Orpheus fuerit peritus
Non satis aptus.
Mouit Amphion lapides canendo,
Atq; testudo benè culta Maiæ
Paruli dato: Iouis hinc superbit
Filius ipse.
Lesbius quondam potuit Arion
Belluas blanda prece quò uolebat
Ducere, ut terra ueniens cupita
Linqueret æquor.
Sed leui cantu tibi quis paretur
Nominis splendor melior per orbem,
Quàm satis scriptis peperisse quiuis
Occinit auri?
Quòd prius, magna hic mutilus libellus
Parte, nunc totus poterit per ora
Docta multorum uolitare comptus,
Te duce scriptor?
Iure te laudent Zephyrum colentes
Vltimum, Eous populus frequentet
Cantica, ut lætus precium rependat
Officiosè: at
Mentis interpres Deus ipse, summus
Siderum princeps, residens Olympo,
Reddat, hic duplo meliora dignè
Quàm exprimat ullus.

Quare

Quare contentus bone cultor artis
Sedulæ, & uitæ decus omne nostræ,
Grata sint, puro mea scripta quæ nunc
Fonte profecta.

LIBER AD LECTOREM, per eundem.

Lucis inops, mutilumq́; iacens in puluere corpus,
Ah, dolui quoties hæc mea fata miser?
Viscera quod tacito sensim pereuntia morsu,
Blatta frequens, tineis associata, necet.
Nec tamen experiar sub iniquo pondere quassas
Qui reparet uires, aut mala tanta leuet:
Tempore quæ longo tulerim sine teste, peremptus
Iam fere, dum patiens in mea damna ruar.
Donec inopinæ mater, Medicina, salutis,
Augustum roseo tincta rubore caput:
Accelerans uisa est paucis monuisse, dolendi
Nulla quòd in toto corpore causa mihi.
Quodq́; licet uarijs fuerim languoribus actus
Antè diu, grata nunc uice nacta quies.
Præcipiens solito melior patientia, tandem
Fulciret miseris membra peresa modis.
Vix ea sic paucis mihi sunt audita, solutum
Quicquid erat diris morsibus, ecce coit.
Demirans factum, stupeo: totusq́; repentè
Respirans, stabili conditione leuor.
His contenta minus præsenti numine Diua,
Viscera cedrino sparsa liquore fouet.
Quod, cur sic faceret, timido licet ore rogaßem,
Pauca refert, certa me ratione mouens.

Atq;

Atq; docet blanda (qualis est Dea) uoce loquuta,
Fracta prius quæ sint, constituenda sibi.
Ast ea dispersis fuerant quæ partibus olim,
Arte studet mira composuisse tibi:
Non ego, sed cultus, doctusq; [redacted] ille,
Quem iuuat aßiduum, dum modò prosit, opus.
Quare age me sequitor, nec sit tibi caußa morandi,
Forma placens membris, si modò iuncta semel.
Sic Dea deduxit: capio quæ dicta: recedo
Pulchrior: hic formæ est copia facta meæ.
Si placeo, fruere: & certè si cœperis uti
Me socio, fructum, qui fluet inde, feres.
Ne'ue petas, qui sim, reparatis uiribus, hospes,
Sordidus angusto qui lare septus eram:
Curq; nitor toto succreuit corpore tantus,
Aut maneat cur non, qui fuit antè, color.
Si lubet, accipies arrectis auribus, æqua
Mente ferens, facilis dum tibi caussa datur:
Cur melior nostris succeßit copia rebus,
Auctaq; sit gemina commoditate salus.
Harum prima fluit diuinis fontibus orta,
Vnde uenit quicquid Iuppiter axe tegit.
Dum tamen interea melior [redacted] arte
Præditus, humanæ sit mihi quæstor opis.
Altera cui meritò fuerit mihi danda, priori
Non minor, impensus quod docet ipse labor.

FINIS.

IVLII OBSEQVENTIS PRODIGIORVM LIBELlus, [redacted] suæ integritati Historiarum beneficio restitutus.

ROMVLO REGNANTE. 1.

Arens cōditorq́; urbis Romulus, cum iam Fidenas oppidum cepisset, coloniamq́; Romanorum fecisset, guttæ sanguinis è cœlo magna omniũ admiratione ceciderunt. * ANNO CON. XIIII. *Ante natũ Christum,* 737.

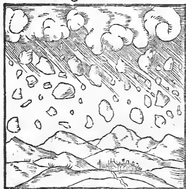
Statim pestis urbem inuasit, quæ hominibus absq; ulla ęgrotatione mortem inferret subitam: sterilitas quoq; agrorũ & frumentorum omnium, præcipuè tamen annonę summa inopia sequuta est. in quę mala posteaquam Laurentes incidissenr, omnino uisum est, Tatij & legatorum cæde uiolato iure gentium, utriq; ciuitati iram numinis expiandam esse. Quare deditis cædis autoribus, & ab utrisq; supplicio affectis, ab ijs malis manifestè se receperunt. Romulus expiationibus ciuitates expurgauit, quas lõgo deinceps tempore ad portam Ferentinam obseruatas, memoriæ traditũ est.

XXXV Verùm editis iam immortalibus operi-
II. 7 bus, cum ad Capream paludem concionẽ ad milites haberet, subita coorta tempestas cũ magno fragore, tonitribusq;, tam denso regem operuit nimbo, ut conspectũ eius concioni abstulerit, nec deinceps unquam in terris apparuerit. Romani autem milites à Iulio Proculo edocti, ad Deos regem raptum esse, diuinos statim illi honores exhibuerunt.

N V-

NVMA POMPILIO REGNANTE. 2.

ANnum iam octauũ regnante Numa, morbus pestifer Italiam occupans, Romam quoq; inuasit: mœrentibus uerò cunctis, peltam æneam è cœlo in Numæ manus decidisse, memoriæ proditum est: quæ in urbis salutem à superis missa credebatur. ad cuius figuram cum Numæ instinctu undecim à Veturio Mamurio insigni artifice fabricatæ essent, Salij Martis sacerdotes ad earum custodiam à rege instituti sunt. * XXXX VI. 705.

TVLLO HOSTILIO REGNANTE. 3.

* In monte Albano lapidibus pluit.
CIX. quod cũ credi uix posset, missis ad id ui
642. sendum prodigium, in conspectu haud aliter, quàm cum grandinem uenti glomeratam in terras agunt, crebri cecidere de cœlo lapides. Vox ex summi cacuminis luco audita est, quæ monebat, ut patrio ritu sacra Albani facerent. Nouẽdiale igitur sacrum publicè susceptũ est, & solenne mansit, ut quãdocunq; idem prodigium nũciaretur, feriæ per nouem dies agerentur. Haud ita multo pòst graui pestilentia laboratum est. Hostilius dum Numam sacrificijs imitatur, Ioui litare non potuit, sed fulmine ictus, cum regia conflagrauit.

ANCO MARTIO REGNANTE. 4.

* Lucumo Græci Demarathi filius, ac
CXXVI. Arũtis frater, generosus adolescẽs,
625. cum parente apud Tarquinios defuncto, diuenditis bonis omnibus Romam migraret, Ianiculoq; iam appropinquaret, in carpento cum uxore sedenti, aquila è sublimi dimissa, pileum sustulit: atq; mox super carpentum cum magno clangore uolitans, rursus uelut ministerio di

uinitus

uinitus missa, capiti aptè reposuit. quo uiso, Tanaquil auguriorũ perita, eo prodigio regnum ei portendi intellexit. Pecunia igitur & industria dignitatem, atque etiam Anci regis familiaritatem cõsecutus, atq; ab eodem tutor liberis relictus, dum Tarquinij Prisci nomen sibi uendicaret, post Anci mortem regnum intercepit, atque ita administrauit, quasi iure adeptus fuisset.

TARQVINIO PRISCO REgnante. 5.

Finito bello Sabino, cum Tarquinius Priscus in monte Tarpeio ædem Iouis, quam in eodem bello uouerat, ædificare uellet, & iam exaugurare fana sacellaq; alia iuberet, ut libera à cæteris religionibus area esset, iamq; omnium sacellorum exaugurationes admitterent aues, in Termini tantũ fano nequaquam addixere. quod prodigium, firma, stabiliaq; cuncta portendere Romanis uisum est. Secutũ est & aliud prodigium, magnitudinem imperij portendens. Nam posteaquam futuri ædificij fundamenta aperiret, caput hominis integra facie, recenti tamẽ tabo et sanguine aspersum, * CLVI. 595.

in imo repertum est. Cuius prodigij gratia aruspices interrogati, responderunt, hunc locum non imperij tantum Romani, sed totius etiam mundi caput fore.

SERVIO TVLLIO REgnante. 6.

CLXXXXIX. 552. BOs in Sabinis, Androno Coratio Latino, mirãda magnitudine ac specie nata est: cuius gratia cum Aruspices interrogarentur, responsum est, eum po

pulum summam imperij habiturũ, qui prius bouem illam immolasset. Latinus igitur

igitur bouem in Auentinum egit, & causam sacerdoti Romano exposuit. Ille uerò astutus, dixit prius eum uiuo flumine manus purgare debere. at Latinus dum ad Tyberis profluēta descendit, Romanus illo absente bouē immolauit: & sic imperium ciuibus, sibi uerò gloriam facto consilioq; uindicauit.

TARQVINIO SVPERBO REgnante. 7.

TArquinius cum iam Signiam, Circeiosq; colonos misisset, presidia urbi terra mariq; futura, prodigium horribile uisum est. Anguis enim ex columna lignea elapsus, non tantum terrorem fugamq; in regia fecit, sed ipsius etiam regis animū subito pauore perculit, anxijsq; curis uniuersos impleuit. aquilæ etiam quæ regiæ incumbebant, nidum fecerunt, in quo pulli subito uulturū incursu discerpti sunt: quod mali imminētis prodigium esse putabant. Mox cum Rutulis bellatum, Ardea obsessa: et post nefandum Tarquinij cum Lucretia facinus, reges sunt exacti. Tarquinius autem dum Gabios, tanquam in regnum suum proficisceretur, canis & serpens e-

* CCXXX XI. 509.

CCXXX XIIII. 507.

tiam uerbis expreſsis ſunt locutæ.

L. IVNIO BRVTO, L. TARquinio Collatino, Coſſ. 8.

CCXLV. 506. * Silentio noctis, ex ſylua Arſia, ingens uox audita eſt, quæ Syluani credita eſt fuiſſe. proclamauit autem, in acie Romanorũ contra Veientes, uno plus Hetruſcorum cecidiſſe, & uiciſſe bello Romanum.

P. POSTHVMIO TVBERTO II. Agrippa Menenio Lanato, Coſſ. 9.

CCLI. 500. * Haſtæ militares ad multam noctem in cœlo ardentes uiſæ. Sequuta eſt tertia Sabinorum in Romanorũ agros irruptio, qua Poſthumius cõſul magnã accepit ex ſua indiligẽtia cladem: quam eius collega niſi mox uindicaſſet, male de repub. Romana actũ eſſet. Duæ Romanorum coloniæ, Pometia et Cora, ad Aruncos defecerunt, & contra Aruncos bellatum.

T. EBVTIO, C. VETVSIO, Coſſ. 10.

CCLV. 496. * Aulus Poſthumius dictator, cum contra Latinos, qui in Romanos coniurauerant, ad lacum Regillum pugnaret, ac uictoria iam nutaret, duo iuuenes

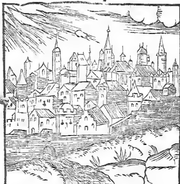
uenes candidis equis insigni uirtute ap- paruerunt, pro Romanorum salute for- tissimè dimicãtes: quos dictator post ui ctoriam quæsitos, ut dignis muneribus honoraret, nõ inuenit, Castorem & Pol lucem ratus.

M. FABIO VIBVLANO, L. VA- *lerio Potito, Coss.* 11.

QVotidie cœlestia prodigia in urbe * CCLXXI.
& agris uisa sunt, minas ostentan- 480.
tia. mox Oppia uirgo Vestalis, quam ta
men alij Popiniam, alij Popiliam uocãt,
incesti damnata, pœnas dedit. Anno CCLXX
sequenti, non segnior discordia domi, et II. 47
bellum foris atrocius fuit: ab Aequis ar-
ma sumpta, & Veientes in agros Roma
norum incursiones fecerunt.

M. FABIO II. CN. MANLIO *Cincinato, Coss.* 12.

IN bello contra Veientes, Manlij præ *
torium de cœlo tactum, laceratum ful CCLXX
mine tentoriũ, euersus foculus, arma fœ- IIII. 477.
data, ambusta, ac in totum contrita: occi
sus eximius equus, quo in prælijs uti cõ-
sueuerat. Interrogati igitur interpretes
prodigiorum, responderunt, significare
castrorum oppugnationem, & clarissi-

morum uirorũ interitum. Cum Hetruſcis cruento prælio pugnatum. Q. Fabius, Marci frater, bis conſul, & tunc legatus, lancea per pectus ictus interijt. Mãlius conſul in clade occubuit, & uallum Romanorum captum eſt.

Q. SERVILIO PRISCO II.
Sp. Poſthumio Lauinio Regillenſi, Coſſ. 13.

CCLXXVIII. 463. Coelum ardere uiſum, et annus tam hominibus quàm pecori longe fuit peſtilentiſſimus. Aequi Antiatum ſuſcipientes exules, cõtra fœdera cum Romanis

manis facta, excursiones in Latinorum
agros fecerunt. contra quos anno sequē- CCLXX
ti missus Q. Fabius Vibulanus, qui pri- XIX.
us pacem cum ijs fecerat, strenuè pugna 462.
uit. Verùm cum se ad Volscos attraxis-
sent, & fides Antiatium laboraret, cum
ingēti exercitu iterum in Romanorum
agros populandi gratia ingressi, à Post-
humio uicti atque fugati sunt.

A. POSTHVMIO ALBINO REGIL- *
lensi, Sp. Furio Medullino Fusco, Coß. 14. CCXC.

COelum iterum ardere uisum plurimo 261.
igni,

...gni, portentaq; alia aut obseruata oculis, aut uanas exterritis ostentauere species. quibus auertendis terroribus, in triduum feriæ indictę: per quos omnia delubra, pacem Deûm exposcentium uirorum, mulierumq; turba implebãtur. Bellum gestũ est cum Aequis, contra quos ...ius primùm parum fœliciter, Posthumius uerò prosperè pugnauit. Antiates milites propter serum auxilium, cum ignominia sunt dimissi. Anno uerò sequenti, pestis crudelissima Romę grassata est.

T. LVCRETIO TRICIPITI-
no, T. Veturio Gemino, Coss. 15.

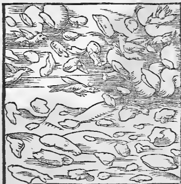
ITerum cœlum ardere uisum, & bos * locuta. Aequi omissis Latinis, Hernicisq;, properato itinere Romam properarunt, ut ob iuuẽtutis absentiam urbem caperẽt. qui tamẽ à Lucretio mox circũuenti, ac magna strage fugati sunt. Vol scorũ agri à Veturio uastati sunt, quorũ etiam nomen ferè eo anno deletum est. CCXCI. 460.

P. VOLVMNIO AMENTINO,
Seruio Sulpitio Camerino, Coss. 16.

TErra ingenti motu concussa, bos lo * CCXCII. 458.

cuta, & cœlum iterum ardere uisum, cui rei priore anno fides non fuerat data. uariæ spectrorum facies, horrendæq; uoces oculis & auribus hominũ obuersatæ sunt. Carne pluit, quæ niuis instar è cœlo, frustis maioribus et minoribus demissa, ab omni genere auium interuolantiũ direpta, priusquàm terram attingeret: reliquum uerò quod intercidit, in urbe agrisq; sparsum iacuit multo tẽpore, nec colore mutato, nec odore, cõtra morem

ueterascentium carnium. Id uates indigenæ interpretari non potuerunt. Libri autem

autem Sibyllini monuerunt, cauendum ab externo hoste, & ciuium seditionibus. Hoc autē anno lex Terentilla maximo conatu, de Decēuiris creandis tētata est, maximæq; subortæ inter patricios & plebeios dissensiones. Proximo au- CCXCII
tem anno exules Romani ac serui nume- II. 457.
ro 4000. duce Appio Herdonio Sabino, Capitolium occuparunt, unde non absq; magna ciuiū strage sunt expulsi.

L. MINVTIO CARBETO, C. Nautio Rutilio, Coss. 17.

*
Lupi in Capitolio uisi, qui à cani- CCXCVI.
bus fugati sunt. cuius prodigij cau- 455.
sa totum Capitolium est lustratum. Aequi, quibus superiore anno pax data erat, fracto fœdere, duce Graccho Chœlio Latinum agrum ac Tusculanū populati, in Algido castra locarunt: contra quos L. Minutius profectus, infœliciter in castris obsessus, ac demum à Quintio Cincinato liberatus est. Aequi uicti, ac sub iugum missi sunt.

*
L. VAL. POTITO, M. VALERIO, CCCLVII
M. Furio Camillo, etc. trib. mil. Con. Pot. 18. 395.

Lacus in Albano nemore sine ullis cœlestibus aquis, causâ'ue alia, quę rem

rem miraculo eximeret, in altitudinem inſolitam creuit. Cum autem ab oraculo ſciſcitaretur, quid ea res portenderet: reſponſum eſt, ut aquam eius lacus emiſſam per agros diffunderent. ſic enim Veios, quos acri ac diutino bello uexabãt, in poteſtatem populi Romani uẽturos. Quod ubi factum eſt, hoſtium urbe potiti ſunt. Tarquinieſes noui hoſtes exorti,
CCCLV III. 394. Romanorum agros, quos multis ſimul bellis, Volſcorum ad Anxur, Aequorum ad Lauicos, & ad hoc Veienti quoq;, Valiſco, Capenatiq; bello occupatos uidebant, depopulabãtur: contra quos tamen Aulus Poſthumius & L. Iulius uoluntariorum manu profecti, turpiter fugarunt.

P. LICINIO, L. TICINIO, P. MEnenio, Cn. Genutio, Tribb. Mil. 19.

* CCCLIX. 393. VEijs iam poſt longam obſidionem expugnatis, cum Romani milites in urbis direptione, Deorum etiam ſtatuas Romam transferre conarentur, ac quidam, ſeu ſpiritu diuino tactus, ſeu iuuenili ioco, ad ſtatuam Iunonis diceret, Vis'ne Romam ire Iuno? poſteaquam capite annuiſſet, ſe libẽter ituram,

magna

magna omnium admiratione respōdit. Vnde Romam in Auentinum æternam sedem suam ducta est, quo uota dictatoris uocauerant, templumq́ ei à Camillo dedicatum est.

Q. SERVILIO HALA, L. GENVtio II. Coss. 20. *

ROmæ in medio foro, siue motu ter- CCCXC
ræ, siue qua ui alia, terra specu uastis- III. 359.
simo collapsa est, quam terræ uoraginem nemo neq; terræ coniectu, neq; ulla qua uis alia materia explere potuit. Inficiebantur autē ex editis inde uaporibus pestilentissimis, multorum hominum corpora: quæ cum remedia omnia respuerent, rebus iam desperatis, Deorū monitu, Marci Curtij strenui demum equitis animoso facinore liberati sunt. Postea quam enim se pro salute patriæ in specum armatus præcipitasset, pestis statim post multorum funera sedata est.

L. FVRIO CAMILLO, Appio Claudio Crasso, Coss. 21. *

IN eo bello quod Romani, duce Ca- CCCCVI.
millo, contra Gallos gesserunt, Vale- 346.
rio tribuno militum aduersus Gallū prouocatorem pugnanti, coruus galeæ insedit:

dit: qui non tãtum ſedem ſemel captam tenuit, ſed quotieſcunq; certamen initum eſt, leuans ſeſe alis, os oculoſq; hoſtis roſtro & unguibus appetijt, donec territum prodigio Gallũ, ac oculis ſimul et mente turbatũ Valerius obtruncaſſet.

C. MARTIO III. T. MANLIO *Torquato* II. *Coſſ.* 22.

CCCCXI 341. CVm Iunoni Monetæ in eo urbis loco, ubi Manlij domus fuit, ædes dedicaretur, prodigium extemplò dedicationem ſecutum, ſimile uetuſto montis Albani prodigio. lapidibus enim pluit, & nox interdiu uiſa eſt intendi. Feriæ proinde ſunt indictæ, nec tantum à Romanis tribub. ſupplicatũ, ſed à finitimis etiã populis. Iudicia eo anno populi in fœneratores facta, quibus eſt ab ædilibus dicta dies. Proximo uerò anno bel-

CCCCXII. 340. lum cum Samnitibus ortum eſt, gente tum opibus & armis ualidiſsima: quod bellum mox aliud cum Pyrrho rege, & cum Pœnis grauiſsimum peperit.

Q. FABIO MAXIMO RVTI*liano* V. P. *Decio Mure* IIII. *Coſſ.* 23.

CCCCLVIII. 294. TErra de cœlo pluit, & in exercitu Appij

Appij Claudij pleriq; fulminib. icti sunt. Infestis eo anno armis cum Samnitibus pugnatum est. Pestis mirum in modum per totam Italiam, & in urbe potissimũ, grassata est. Galli à Fabio uicti, ac in fugam uersi sunt. Fuluius in Hetruria fœliciter contra Thuscos pugnauit.

M. CVRIO DENTATO II.
L. Cornelio Lentulo, Coss. 24.

INter alia prodigia, fulmine est etiam deiectum Iouis in Capitolio signum, cuius caput per aruspices inuentum est. CCCCLX XVIII. 474.

Pyrrhus contra Romanos bellum susce pit, qui à Curio uictus, & Tarentum fugatus est. Mox Tarētini iterū noua aduersus Romanos arma mouerunt, Carthaginēsium auxilia per legatos poscentes: quos tamen iterū uicerunt Romani.

CCCCLX
XIX. 273.

* CCCCL
XXXII
II. 268.

Q. FABIO MAXIMO PIctore, L. Quintio Gulone, Coss. 25.

Obscœna prodigia, & dira Romæ uisa sunt. ędes enim Salutis ictu fulminis dissoluta, pars muri sub eodem loco de cœlo tacta. lupi tres ante lucem ingressi urbē, semesum cadauer intulerunt: sparsumq; membratim in foro, ipsi strepitu hominum exterriti, reliquerunt. Apud Formias multis ictibus fulminum mœnia undiq; ambusta, et dissoluta sunt. apud agrum Calenum repentē flamma, scisso hiatu terrę eructa, tribus diebus et tribus noctibus exæstuans, quinq; agri iugera, exhausto penitus succo hubertatis, in cinerem extorruit, ita ut non fruges solum, sed etiam arbores cum imis stipitibus absumpserit. Hoc anno Picentes noui hostes facti, Romana in se arma exciuere.

P. SEM-

P. SEMPRONIO SOPHO, AP- pio Claudio Rufo, Coß. 26. * CCCCLX XXV. 267.

SEmpronius consul cum aduersus Picentes exercitum duxisset, & iam directè intra iactum teli utraq; acies consisteret, repentè cum horrendo fragore terra ita contremuit, ut stupore miraculi utrunq; pauefactum agmen hebesceret. uerùm mox in certamen progreßi, bellum adeò atrox fuit, ut meritò dicatur humanum tantorum hominum sanguinē susceptturam, etiam cum gemitu horriso

no tunc terram tremuisse: in quo tamen prælio Romani, quorum pauci euaserant, uicerunt.

M. VALERIO MAXIMO, Q. Mamilio Vitulo, Coss. 27.

* CCCCLXXVIII. 264. INter multa alia prodigia, sanguis è terra, & lac de cœlo manare uisum est. nã & plurimis locis scaturiens è fontibus cruor fluxit, & de nubibus guttatim in speciem pluuiæ lacte demisso, diri terrã imbres irrigauerunt. Eo tempore Carthaginenses, dato aduersum Romanos auxilio Tarentinis, cum à Senatu per legatos arguerentur, turpissimã rupti fœderis labem præsumptam, accumulauere periurio. Secutum est quoq; libertinorum Volsciensiũ aduersus dominos conspirantium, nefandum scelus, qui tamen mox duce Fabio Gurgite pœnas dederunt. Pestilentia etiam crudelissima hoc anno urbem inuasit.

L. VALERIO FLACCO, L. Otacilio Crasso, Coss. 28.

* CCCCXCII. 260. ROmæ columna ante Iouis ædem, qui turbinis est decussa, cum aureo signo. Quo uiso, ex aruspicum responso omnes

omnes magiſtratus ſe primo quoq; die autoritate abdicarunt. Eo anno exercitus Romanorum ingens in Siciliam miſſus, multos ad defectionem compulit. Vaſtata eſt interea & Italiæ ora ab altera Carthaginenſium claſſe, cum interim Africa ab omni hoſtili iniuria immunis eſſet.

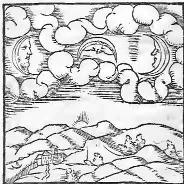
M. ATTILIO REGVLO SERAno II. Cn. Cornelio Bleſo, Coſs. 29.

SErpens in Africa portentoſæ magnitudinis apparuit, quem Attilius Regulus, cum maxima militum clade difficulter catapultis & baliſtis, ueluti molem quandam expugnauit: qui cum aliquoties iam aduerſus Carthaginẽſes pugnaſſet, eo anno ab hoſtibus captus eſt. Huius autem ſerpentis exuuiæ centũ uiginti pedum lõgitudine fuiſſe feruntur, & eius maxillæ uſq; ad Numantinum bellum in publico pependiſſe dicuntur. * CCCCXC VI. 256.

C. QVINTIO FLAMINIO, P. Furio Philone, Coſs. 30.

IN Piceno flumen ſanguine effluxit, apud Thuſcos cœlũ ardere uiſum. Ari * DXXXI 221.

mini nocte multa lux clara effulſit, tres lunę diſtantib. cœli regionibus exortæ.

Magno terræmotu Caria & Rhodus inſulæ adeò cōcuſſę ſunt, ut labētib. uulgò tectis, ingens quoq; coloſſus corruerit.
DXXX Eodē anno Flaminius aduerſus Gallos
II. 220. conflixit, & uicit. Anno uerò proximo Claudius Marcellus iterū profligauit, capto Viridomaro rege: & inter multa Inſubrium, quos ad deditionē coegerat oppida, Mediolanum quoque urbem florētiſsimam cæpit.

GN. SER-

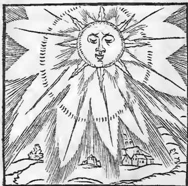
GN. SERVILIO GEMINO, C. Quintio Flaminio II. Coſſ. 31. * DXXXVII. 215.

ROmæ in foro Olitorio infans ſemeſtris triumphum exclamauit. in foro Boario bos in tertiam cõtignationem ſua ſponte aſcendit, atq; inde habitatorũ tumultu territus, ſeſe deiecit. nauiũ ſpecies in cœlo uiſæ. Spei templum in foro

olitorio fulmine ictum, Lanuuij haſta ſe commouit. coruus in ædem Iunonis deuolauit, atq; in ipſo puluinario conſedit. In agro Amiternino multis locis ho-

minum ſpecies procul candida ueſte uiſę. In Piceno lapidibus pluit, in Sardinia in muro circumeunti uigilias equiti, ſcipio quem manu tenebat, & in Sicilia aliquot militibus ſpicula arſerunt, litora crebris fulſerunt ignibus: milites fulminib. icti, ſolis circulus minui uiſus eſt. Præne-

ſte ardentes lampades de cœlo ceciderunt. Arpis parma in cœlo, luna cũ ſole certare, & interdiu etiam duæ lunę uiſæ. Cærete aquæ ſanguine mixtæ fluxerũt, fons Herculis ſparſis hinc inde maculis cruentis

cru entis manauit. Ancij metentibus cru entæ in corbem spicæ ceciderunt. Fale-

rijs cœlum findi uisum, sortes sua sponte attenuatæ. Mauors telum suum quassauit, signum Martis in Appia uia ad simu lachra luporum sudauit. Capuæ cœlum ardere uisum, n auium species in cœlo uisæ. Spei templum de cœlo tactum, terra horrendo motu concussa est, capræ lanatæ quibusdam factæ: gallina in marẽ, gallus uerò in gallinã uersus. Eodem anno Hãnibal Hetruriam inuasit, Romani ad Thrasimenũ lacũ cruẽto prelio uicti sunt.

C. TE-

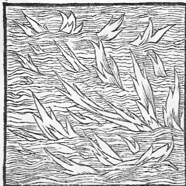
C. TERENTIO VARRONE, L.
Aemylio Paulo II. *Coss.* 32.

DXXX VIII. 214. * IN Auentino Romæ, & Aricíæ, simul lapidibus pluit, & multo cruore. ex frigidissimo fonte calidæ aquæ manarunt. in uia Fornicata, quæ ad templum erat, homines aliquot de cœlo tacti, atque exanimati. Secuta est memorabilis illa clades ad Cannas, Apuliæ uicũ, in qua Paulus Aemilius occisus est, & quadraginta millia peditum, cum duobus millibus equitum, & septingentis: & plusquã tria Roma-

Romanorum millia capta. & Hannibal Campaniam occupauit.

L. POSTHVMIO ALBINO III. P. Sempronio Graccho, Coss. 33.

Mare arsit, ad Sinuessam bos equuleum peperit. signa Lanuuij Iu- DXXX IX. 213.

nonis Sospitæ cruore manauere, lapidibus circa id templũ pluit: ob quẽ imbrẽ, nouendiale sacrum fuit, cæteraque prodigia cum cura expiata. Eo anno in Gallijs Posthu-

Posthumius cum omni exercitu deletus est. bellum Macedonicum inchoatum, res in Hispania fœliciter à Romanis gestæ. in Italia Cãpani cæsi ad Cumas, Pœni in Lucania fusi ac fugati, cædes Pœnorum quoq; ad Nolam facta est. Sardi à Manlio cæsi.

Q. FABIO MAXIMO VERrucoso IIII. M. Claudio Marcello III. Coss. 34.

DXL. 212. * LAnuuij in æde Iunonis Sospitæ, corui nidum fecerunt. in Apulia palma uiridis arsit. Mantuæ stagnum effusum Mincio amni, cruentum uisum. Calibus creta, & Romæ in foro Boario sanguine pluit. in uico Istrico fons sub terra, tanta ui aquarum fluxit, ut ferias doliaq;, quæ in eo loco erant, prouoluta, uelut impetus torrentis tulerit. Tacta de cœlo, atrium publicũ in Capitolio, templum in campo Vulcani: nux in Sabinis, publicaq; uia: murus ac porta Gabijs. Hasta Martis Præneste sua sponte mota: bos in Sicilia locutus: infans in utero matris in Marrucinis Io triumphe clamauit, ex muliere Spoleti uir factus. Hadriæ ara in cœlo, speciesq; hominum circa eam cãdida ueste uisæ, quin & Romæ

mæ quoq; in ipſa urbe ſecundum apum examen in foro uiſum. legiones armatæ in Ianiculo uiſæ etiam, quæ tamen mox cum ad arma cõcurſum eſt, euanuerunt. Eodem anno Hannibal, magna militũ copia ad Nolã profectus eſt: à cuius expugnatione à Marcello prohibitus, magnam ſuorum ſtragem uidit, & ex Campania fugatus eſt. Caſsilinum oppidum captum, Fabius Samnium depopulatus eſt, & multa oppida ui cæpit. Syracuſæ obſeſſæ: contra Philippum bellum ſuſceptum, qui ad Apolloniam caſtris exu-

tus

tus est. res in Hispania prospere à Scipionibus gestæ, & Sagũtum recuperatum.

Q. FABIO MAXIMO, T. SEMpronio Graccho II. Coß. 35.

*
DXLI. 211. MVrus ac portæ tactæ, Ariciæ Iouis ædes de cœlo icta fulmine: nauiũ longarum species in flumine Tarracinę, quæ tamen nullæ erant, uisę. in Iouis Vicillini tẽplo, quod in Cossano agro est, arma concrepuerunt, & flumen Amiterni cruentum fluxit. Siphax Numidarũ rex contra Masinissam regem pro Carthaginensib. pugnans, uictus est. In Brutijs ex duodecim populis, qui anno priore ad Pœnos desciuerant, Consentini & Thurini, in fidem populi Romani redierunt. Sempronius consul, in Lucanis aliquot oppida expugnauit. is cum in Lucanis sacrificasset, angues duo ex occulto prolapsi, repentè hostiæ, quam immolauerat, adeso iocinore, in easdẽ latebras se retulerũt. ob id deinde factum instaurato sacrificio, idem prodigij euenit. tertia quoq; cæsa uictima, diligentiusq; asseruatis extis, neq; allapsus serpentũ arceri, neque fuga impediri potuit. quod quamuis

quamuis Aruſpices ad ſalutem imperatoris pertinere dixiſſent, Gracchus tamē uitare non potuit, quin Flauij Lucani hoſpitis ſui inſidijs ſeductus, inermis à Pœnorum militibus occideretur.

APPIO CLAVDIO PVLCHRO,
Q. Fuluio Flacco III. Coſs. 36. *

TEmpeſtates fœdę coortæ, in Albano monte biduum continenter lapidibus pluit. tacta de cœlo multa, duæ in Capitolio ædes, uallum in caſtris, multiſq; locis ſupra Sueſſulam, & duo uigiles exanimati: murus, turreſq;, & quædā alia, Cumis fulminibus icta, & penitus decuſſa. Reate ſaxum ingens uolitare uiſum: ſol rubere ſolito magis, ſanguineóque colore ſimilis apparuit. Hānibal proditione Tarentum cepit, excepta arce. Samniorū agri à Romanis depopulati ſunt. Romani bis cruentas clades acceperunt ab Hannibale. Capua à Romanis obſeſſa, & capta. Publius & Gneus Scipiones in Hiſpania ab hoſtibus circūuēti, & occiſi ſunt. L. Martius eques Romanus cum in Hiſpania militaret, oratio nemq; ad milites haberet, fœlicis euentus flamma concionāti à capite, ſine ip-

DXLII.
210.

sius sensu, cum magno circumastantium pauore, fusa est: cuius aspectu milites pristinam recuperare fortitudinem admoniti, septem & triginta hostium millibus cæsis, magnoq; numero in potestatẽ redacto, bina castra, Punicis opibus referta, cæperunt. Hispania aliquandiu quieta reddita. Marcellus captis Syracusis, magna cum gloria Romã reuersus est.

M. VALERIO LEVINO II. M. Claudio Marcello IIII. Coss. 37.

*

DXLIIII. 208. IN æde Concordiæ Victoria quæ in culmine erat, fulmine icta, decussaq; ad Victorias quæ in æde fixæ erãt, hæsit, neque inde procidit. Anagniæ & Fregellis murus portæq; urbis de cœlo tactæ. in foro Sudertano sanguinis riui per totũ diẽ fluxere. Ereti lapidib. pluit, Reate mula peperit. Eodẽ anno incendiũ perniciosum Romæ, Campanorũ malicia ortũ. Marcellus in Cãpania Salapiã recuperauit. Romana classis ad Sacriportũ infeliciter pugnauit. Scipio in Hispania nouã Carthaginẽ expugnauit. Marcellus Hãnibalis exercitũ fudit, & magna pars Siciliæ capta est. Tusculi agnus cũ ubere lactãti natus; Iouis ędis culmen fulmine ictum,

ctum, ac propè omni tecto nudatũ. iisdẽ fermè dieb. Anagniæ terra ante portã iͨta, diẽ nocteq́ʒ sine ullo ignis alimento arsit. aues ad cõpitum Anagninũ in luco Dianæ nidos in arborib. reliquerũt. Tarracinę in mari haud ꝓcul portu, angues miræ magnitudinis, lasciuientiũ pisciũ more exultarunt. Tarquinijs porcus cũ ore humano genitus. in agro Capenate,

ad lucum Feroniæ, quatuor signa sanguine multo diem ac noctẽ sudarunt. Mox Valerius Messala agrum Vticensem de

populatus eſt, & lex poſt longas contentiones de reficiendis Conſulibus lata eſt.

Q. FABIO MAXIMO VERRVCOSO V. Q. *Fuluio Flacco* IIII. *Coſſ.* 38.

DXLV. 207. IN Albano monte tacta de cœlo ſunt, ſignum Iouis, arborq́ templo propinqua, Hoſtiæ lacus, Capuæ murus, Fortunæ ædes, et Sinueſſæ murus cum porta. Albana aqua cruore fluxit. Romæ intra cellam ædis Fortis Fortunæ de capite ſignũ, quod in corona erat, in manus ſponte ſua prolapſum. Priuerni bos locutus, uultur frequenti foro in tabernã deuolauit. Sinueſſæ natus infans, ambiguo

inter marem ac fœminam ſexu. Lacte pluit. puer cũ elephãti capite natus. Marcellus cum Hannibale congreſſus, primò infœliciter, dehinc ſecunda pugna dimicauit, hoſtemq́ in fugã uertit. Fabius Tarentum

rentum recuperauit. Scipio in Hispania res prospere gessit.

M. CLAVDIO MARCELLO V. T. Quintio Crispino, Coss. 39.

CApuæ duæ ædes, Fortunæ scilicet & Martis, sepulchraq; aliquot de cœlo tacta. mures in æde Iouis aurũ rose runt. Cassini examen apum ingens in foro consedit. Hostiæ murus, portaq; de cœlo icta. Cæræ uultur in ædẽ Iouis uo lauit. Vulsinijs sanguine lacus manauit. Pestilẽtia grauis incidit urbem, agrosq;, quæ tamen magis in longos morbos ꝙ in perniciales euasit. Marcellus cum stu dio niteretur, ut Pœnorum exercitum aut in Italia prosterneret, aut Italia pelle- ret, in solenni sacrificio, quo uoluntates Deorum explorare cupiebat, in prima hostia quæ ante foculum decidit, iecur sine capite inuentum est: proxima, iocinoris duplex caput habuit. quibus inspe ctis, Aruspex nõ placere sibi exta respõ- dit: quoniam prima trunca, secunda ni- mis lęta apparuisset. Ita monitus Marcel lus, ne quid temere niteretur, insequenti nocte speculandi gratia cum paucis in-

* DXLVI. 206.

gressus, ab hostibus in Brutijs circumuẽtus, dum improuidè contra Hãnibalem pugnaret, lancea transfixus occubuit. Crispinus grauiter uulneratus, etiam interijt: id quod nunquam antea acciderat, ut duo Consules sine memorando prælio interfecti, uelut orbam Rempub. reliquerint.

C. CLAVDIO NERONE, M. *Liuio Salinatore II. Coss.* 40.

* DXLVII. 205.

VEijs de cœlo lapidauit, Minturnis sanguinis riuus in porta fluxit. Iouis templum & lucus Maricæ, item Atellæ murus & porta de cœlo tacta. Capuæ lupus nocte portam ingressus, uigilem laniauit. in Armilustra lapidibus pluit. Frusinone infans natus quadrimo par. in Auẽtino Iunonis reginæ ædes de cœlo tacta. Apud Metaurum fluuium Hasdrubal cum omni exercitu à Romanis deletus est: in qua clade quinquaginta sex hostium millia à Romanis cæsa sunt, capta quinq; millia & quadringenti: ciuium Romanorum, qui capti erant apud hostes, quatuor millia recepta.

L. VETVRIO PHILONE, Q. Cæcilio Metello, Coſ. 41.

TArracinæ Iouis, & Satrici matris Matutę templum de cœlo tactum. in æde Iouis ex foribus duo angues prolapſi: ſpicæ cruentæ à metentibus uiſæ. Cerę porcus biceps: & agnus mas, idēq; DXLVIII 204.

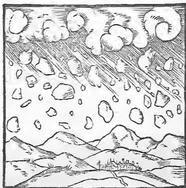

fœmina natus. Albæ duo ſoles uiſi. Fregellis nocturno tēpore lux oborta, bos in agro Romano locutus, in circo Flaminio ara Neptuni multo ſudore manauit. ædes Cereris, Salutis & Quirini, de cœlo

lo tractæ. Lucani in ditionem populi Romani ſine certamine redierunt. Brutiorum urbes ſeſe Romanis dediderũt. Maſiniſſa rex à Romanis in amicitiam receptus eſt. Aſtapa urbs à Romanis oppugnata, Scipio rebellãtes Hiſpanos in deditionem coegit.

P. CORNELIO SCIPIONE,
P. *Licinio Craſſo*, Coſſ. 42.

DXLIX.* 203. CRebrò de cœlo lapidatum eſt, lectis igitur Sibyllinis, inuentum eſt,

tunc demum hoſtem alienigenam, qui terræ

terræ Italiæ bellum intulisset, pelli Italia posse, si Idæa mater ex Pessinunte Romam aduheheretur. Eodē anno cum Hānibale in Brutijs frustra bellatum est, pestilentia utrunqꝫ exercitum molestante. In Hispania noui motus exorti. in Italia Locri à Romanis recipiuntur.

M. CORNELIO CETHEGO,
P. Sempronio Tuditano, Coss. 43. *

DVo soles uisi, & nocte interluxit. DL.
fax Setiæ ab ortu solis in occiden- 202.
tem porrigi uisa. Tarracinæ porta, Anagniæ uerò porta & murus multis locis de cœlo tactus. in æde Iunonis Sospitæ Lanuuij, cum horrendo fragore strepitus editus. Scipio ex Sicilia in Africā traiecit: & euastatis agris, Hannonem iuniorem occidit. Sēpronius aduersus Hānibalem, primò infœliciter, deinde uerò prosperè pugnauit, cęsis quatuor Pœnorum millibus.

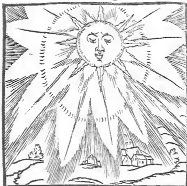
GN. SERVILIO CEPIONE, CN.
Seruilio Gemino, Coss. 44. *

AVrum in Capitolio corui non ro- DLI.
stris tantum lacerarunt, sed come- 201.
derunt etiam. Mures Antij coronam auream arroserunt. Circa Capuam locu-

ſtarum uis ingens omnem agrum compleuit. equuleus Reate quinq; pedibus natus. Anagniæ ſparſi primùm ignes in cœlo, deinde fax ardens in cœlo uiſa. Fruſinone arcus ſolem tenui linea amplexus eſt. Arpini terra campeſtri agro in ingentem ſinum conſedit. Conſulum alteri primam hoſtiam immolanti, caput iocinori defuit. in Africa per Scipionem iuxta Vticam Pœnorum caſtra ſunt cõbuſta. Romani multas in Brutijs ad ſe deficientes ciuitates receperunt, Hannibalemq; in agro Crotonienſi cæciderũt. Magonem Hanibalis fratrẽ cruento prælio uicerunt. Syphacis regis fœdifragi caſtra incendio ac flammis expugnarunt, ipſumq; regem cæperunt. Circa, regia urbs à Maſiniſſa rege capta eſt.

M. SERVILIO GEMINO, T. Claudio Nerone, Coſſ. 45.

DLII. 200. CVm is ſolis orbis minui uiſus, lapidibus pluit. in Veliterno agro terra ingentib. cauernis conſedit, arboresq; in profundum hauſtæ. Ariciæ forum, & circa tabernæ, Fruſinone item murus aliquot locis, & porta urbis de cœlo tacta. in Pa-

in Palatio lapidibus pluit, magna Tyberis facta inundatio. Claudius eo anno consul, perniciosa tempestate ingruente naufragium passus est. Insignis fuit hic quoque annus incendio ingenti, annonæ uilitate, & morte Q. Fabij Maximi, qui XXII. annos augur fuit. Hannibal magno exercitu Africam ingressus. Vermina Syphacis regis filius, clade à Romanis profligatus est.

SER. SVLPITIO GALBA,
C. Aurelio Cotta, Coss. 46.

IN Lucanis cœlum ardere uisum. * DLIIII. Priuerni 198.

Priuerni sereno per diem sol sanguineus fuit. Lanuuij in templo Iunonis Sospitę, nocte strepitus ingens exortus. animalium obscœni fœtus pluribus locis nũciati. In Sabinis incertus infans natus, masculus an fœmina esset: alter sexdecim an

norum, iam item ambiguo sexu inuẽtus. Frusinone agnus cum suillo capite. Sinuessæ porcus cũ capite humano. In Lucanis, in agro publico equuleus cũ quinque pedibus. Fœda omina, & deformia, errantisq́ in alienos fœtus naturæ uisa.

ante

ante omnia tamen abominati semimares, iussiq; in mare extemplò deportari. Bellum Macedonicum cum Philippo exortum. Galli, Insubres, Cenomani & Boij, duce Hamilcare Pœno, irruptiones in agros proximos fecerunt, & oppida flammis ac incendio diripuerunt.

L. CORNELIO LENTVLO,
* P. Villio Tappulo, Coss. 47.

DLV. 197. SVessæ duæ portæ, quodq; inter eas muri erat, de cœlo tactum. Formiani Iouis, apud Ostienses Iouis, Veliterni uerò Apollinis & Sangi templa fulmine tacta. in Herculis æde capillus enatus, in Brutijs equuleus cum quinq; pedibus, pulli gallinacei cum ternis pedibus nati. in Macedonia laurea in puppi nauis longæ enata. Orta est hoc anno in Macedonia atrox militum Romanorũ seditio. C. Bebius Pamphilus apud Gallos et Insubres infœliciter pugnauit. Carthaginenses argentum in stipendiũ impositum, primùm Romam aduexerunt.

SEX. AELIO PAETO, T.
* Quintio Flaminio, Coss. 48.

DLVI. 196. DE cœlo tacta sunt, uia publica Veijs, forum & ædes Iouis Lanuuij, Herculis Ardeæ, Capuæ murus, turres,

&æ-

& ædes quę Alba dicitur. cœlum Aretij ardere uisum, terra Velitris trium iuge-

rum ſpacio cauerna ingenti deſedit. Sueſſæ agnus cum duobus capitibus natus. Sinueſſæ porcus cum humano capite. ſolis orbis diminui uiſus. Quorum prodigiorum cauſa ſupplicatio unum diem habita, & Conſules rebus diuinis operam dederunt. Eo autem anno Flaminius fœliciter in faucibus Epiri, contra Philippum Macedonię regem pugnauit. Theſſalia, quæ eſt uicina Macedoniæ, ſocijs Aeto-

Aetolis et Athamanibus, à Romanis uexata eſt. L. Quintius Flaminius conſulis frater, nauali prælio Euboeã, ac maritimã oram omnẽ cæpit. Achæi à Romanis in amicitiã recepti ſunt: & cõiuratio ſeruorũ de ſoluendis Carthaginenſibus obſidibus, detecta atq; oppreſſa eſt.

CN. CORNELIO CETHAEGO, Q. *Minutio Rufo, Coſſ.* 49. *

DLVII. 195. AEdes Vulcani Sũmaniq; Romę, et Fregellis murus ac porta de cœlo icta. Fruſinone inter noctem lux orta. Aſculo agnus biceps cũ quinq; pedib.

natus,

natus. Formijs duo lupi oppidū ingressi, obuios aliquot laniauerūt. Romę non in urbem modo, sed in Capitolium etiam penetrauit lupus. In Gallijs prosperè est pugnatum. Insubres qui in armis contra Romanos erāt, à Cornelio sunt debellati. Minutius Genuam exercitu abducto, ab Liguribus orsus bellum, oppida Clastidium, Litubium, item Celelates, Cerdiceatesq; in deditionem accepit, atq; omnia cis Padum, præter Gallorum Boios, Iluates Ligurum, Romano imperio adiecit.

L. FVRIO PVRPVREONE, M. Claudio Marcello, Coss. 50. *

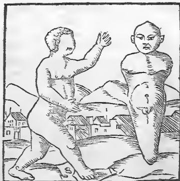
L. Iulius equestris in Sabinos profiscicens, fulmine unà cū equo exanimatus est. ædes Feroniæ in Capenate de cœlo tacta: ad Monetæ templum duarum hastarum spicula arserūt. lupus Esquilina porta ingressus, frequentissima parte urbis, cum in forū decurrisset, Thusco uico, atq; inde Melio per portam Capenam propè intactus euasit. Hæc prodigia maioribus hostijs sunt procurata. Hannibal frustra in Africa bellum molitus, ob metū Romanorum profugus, ad

DLVIII. 194.

Antiochum Syriæ regem, bellum contra Romanos gerentem fugit. Marcellus in Hetruria à Boijs est oppressus. Boij et Insubres à Romanis igni ferroq; uastati. Philippus in Thessalia fusus & fugatus est.

P. CORNELIO SCIPIONE Africano II. T. Sempronio Longo, Coss. 51.

DLX. 191. * ROmæ in foro, comitio, & Capitolio, sanguinis guttæ uisæ sunt, terra aliquoties pluit, caput Vulcani arsit. Interamnę lac fluxit, pueri ingenui Arimi-

ni

ni sine oculis & naso nati. in Piceno infans absq; manibus ac pedibus natus. in Adrianorũ agro lapidibus pluit. Ea prodigia ex Pontificũ decreto procurata, & sacrificiũ nouendiale factũ. In Gallia Lucius Valerius Flaccus proconsul, circa Mediolanum, cum Gallis, Insubribus & Boijs, qui Dorulaco duce ad concitandos Insubres Padum transgressi erant, signis collatis depugnauit. Marcus Porcius Cato ex Hispania triumphauit. T. Sẽpronius Boios primùm ancipiti Marte, tandem uerò insigni strage cecîdit. in Macedonia T. Quintius Romanorum præsidia è Græcia Brundusiũ deduxit.

L. CORNELIO MERVLA, Q. Minutio Thermo, Coss. 52.

*

Maximi & grauissimi terræmotus fuerunt, & aquę ingentes, unde et Tyberis loca urbis plana inundauit. Circa portam Flumentanam quædam ruinis sunt collapsa, porta Cœlimõtana fulmine icta, murusq; circà multis locis de cœlo tactus. Ariciæ, Lanuuij, & in Auẽtino lapidibus pluit. Capuæ uesparũ ingens multitudo in forum aduolauit, & DLXI. 191.

 in

in Martis æde conſedit: quæ cum cura collecta, & igni cremata eſt. Horum prodigiorum cauſa nouendiale ſacrum factum, & urbs luſtrata eſt. Minutius à Liguribus in extremū periculi adductus, uix Numidarum induſtria liberatus eſt. Antiochus Hānibale ſollicitāte bellum contra Romanos ſuſcepit, & in Hiſpania res fœliciter geſtæ ſunt.

L. QVINTIO FLAMINIO, GN. Domitio Aenobarbo, Coſſ. 53.

*
DLXII. 190. CApra ſex hœdos uno fœtu edidit in Piceno. Aretij puer natus unimanus. Amiterni terra pluit. Formijs porta murusq; de cœlo tacta: bos locutus, Roma tibi caue. Cæterorum prodigiorū cauſa ſupplicatū eſt: bouē aūt cum cura ſeruari, aliq; aruſpices iuſſerunt. Tyberis infeſtiore quàm prius impetu illatus urbi, duos pōtes, ædificia multa, & maximè circa portam Flumentanam euertit: ſaxum ingens ſiue imbribus, ſiue terræ motu, leuiore quàm alioqui ſentiretur, labefactatū, in uicum iugariū ex Capitolio procidit, & multos oppreſsit. in agris paſſim inundatis pecua ablata, uillarū ſtrages facta eſt. Q. Minutius in agro Piſano cum

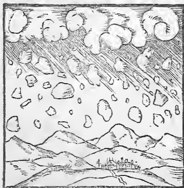

no cum Liguribus signis collatis pugnauit, & nouem hostium millia occidit, cæteros fusos fugatosq; in castra compulit. Boiorum regio longè lateq; à Romanis uastata est. In utraq; Hispania res fœliciter gestæ. cōtra Vectones & Toletanos prosperè pugnatum. Antiochus rex in Hellespontū cū magno exercitu irrupit.

P. CORNELIO SCIPIONE NAsica, M. Attilio Glabrione Coss. 54. * DLXIII. 189.

Boues duo domiti in Carinis per scalas peruenerunt in tegulas ædificij, quos

quos Aruspices uiuos cõburi, cinerẽq; eorum in Tyberim deijci iusserunt. Tarracinæ & Amiterni aliquoties lapidib. pluit. Minturnis Iouis templum & taber

næ circa fotum de cœlo tactæ. Vulturni in ostio fluminis, duæ naues fulmine ictæ cõflagrarunt. Eorum prodigiorum causa ieiunium Cereri est institutũ, item nouendiale sacrum, & in unũ diem supplicatio facta. Eo anno cõtra Ligures, acertimos hostes, prospere à Q. Minutio est pugnatum, interfectis aliquot hostiũ milli-

millibus. Duobus ferè pòst mensibus, P. Cornelius cum Boiorũ exercitu signis collatis, duodetriginta hostiũ millia occidit. 3040. cæpit signa militaria 124. equos 1230. Attilius Naupactum expugnauit. nauali prælio cum Eumene et Antiochi regis præfectis prospere est pugnatum.

L. SCIPIONE, C. LAELIO, Coss. 55.

IVnonis Lucinæ templum fulmine ictum, ita ut fastigium, ualuæq; defor- DLXIII. 188.

marentur. In finitimis pleraq; de cœlo ic-

cta. Nursiæ sereno nimbi orti, & homines duo exanimati. Tusculi terra pluit. Mula Reate peperit. Supplicatio per decem pueros patrimos, matrimos, totidemq; uirgines habita. * Aemylius Regillus eo anno fœliciter contra Antiochum pugnauit, & Antiochus ipse à Scipione captus est.

M. MESSALA, C. LIVIO, Coss. 56.

DLXVI. 186. LVce, inter horam tertiam, & quartam, tenebræ ortæ. In Auentino lapidum pluuiæ nouẽdiali expiatæ. In Hispania prosperè militatum. Sacrum nouendiale factum, quòd in Piceno lapidibus pluit: ignesq; cœlestes multifariã orti, leui afflatu compluriũ uestimenta adusserunt. Aedes Iouis in Capitolio fulmine icta. In Vmbria semimas duodecim fermẽ annorum natus, aruspicum q; iussũ necatus. Galli, qui alpeis transierũt * in Italiam, sine prælio eiecti.* Fœdus est cum Antiocho conscriptum, & à Thracibus Romani uexati sunt.

M. Ae-

M. AEMYLIO LEPIDO,
C. Quintio Flaminio, Coß. 57.

IN Sicilia Vulcani insula saxosa, deser DLXVII.
ta, quę ex ternis crateribus flammas e- 185.
ructabat, magna hominum admiratio-

ne nata est. Eodē anno Q. Fuluius Flaccus prætor in citeriore Hispania XXIII. millia hominum fudit. Gracchus in Hispania ulteriore infinita oppida in deditionem accepit. Posthumius in citeriore Hispania fœliciter etiam contra hostes

pugnauit, ibidemq; multa oppida expugnauit etiam Gracchus.

SP. POSTHVMIO ALBINO, Q. Martio Philippo, Coss. 58.

DLXVIII 184. LVdis Romanis, quos P. Cornelius Cethegus & A. Posthumius Albinus faciebant, malus in Circo instabilis in signum Pollentiæ procidit, atq; id deiecit: qua religione moti patres, & diē unum adijciendum ludorum celebritati, & signa duo pro uno reponenda, nouumq; auratum faciendum censuerunt. Gn. Manlius de Gallogræcis triumphauit, Asiaticasq; illecebras inuexit. in Hispania Lusitanorum & Celtiberorū cædes sub idem ferè tempus facta est.

M. CLAVDIO, Q. FABIO Labeone, Coss. 59.

DLXXI 181. IN area Vulcani per biduum, in area Concordiæ totidem diebus sanguinē pluit. In Sicilia, insula noua maritima. Hannibal in Bithynia ueneno perijt. * Celtiberi subacti. * Obierunt clarissimi imperatores, Scipio & Philippemenes.

L. AEMYLIO PAVLO, GN.
Bebio Pamphilo, Coss. 60.

PRocellosa tempestate strages in Vrbe facta, signa ænea in Capitolio deiecit. Signa in circo maximo cum columnis euertit. Fastigia templorum aliquot à culmine abrupta dissipauit. Mulus tripes Reate natus. Aedes Apollinis Caietæ fulmine ictæ. In area Vulcani, & Concordiæ, sanguinem pluit. Hastæ Martis motæ. Lanuuij simulachrũ Iunonis Sospitæ lachrymauit. Pestilentiæ Libitina non

* DLXXII 180.

DLXXIII 179.

non sufficit. Ex Sibyllinis supplicatum, cum sex mensibus non pluisset. Ligures * prælio uicti, deletiq;. * Pestis urbem & uillas inuasit, quæ adeò urbem exhausit, ut uix in Sardiniam contra defectionem Corsorum exercitus conscribi potuerit. Sex mensibus nunquam pluit.

Q. FVLVIO, CN. MANlio, Coss. 61.

DLXXV. 177. Nimbis continuis in Capitolio signa aliquot deiecta fulmine, Romæ & circa plurima decussa. In lectisternio Iouis terremotu deorum capita se conuerterunt. Lana cum integumentis, quæ Ioui erant apposita, decidit. De mensa oleas mures præroserunt. * De Celtiberis triumphatum. res in Hispania fœliciter gestę, & cum Liguribus prosperè pugnatum.

M. IVNIO, GN. MANLIO, Coss. 62.

DLXXVI 176. Incendio circa forum cum plurima essent deusta, ædes Veneris sine ullo uestigio cremata. Vestæ penetralis ignis extinctus. Virgo iussu M. Aemylij Pōtificis maximi flagro cæsa, negauit ulterius interitorum supplicationibus habitis. In

In Hiſpania & Hiſtria bella proſperè adminiſtrata.

C. CLAVDIO PVLCHRO, T. *Sempronio Graccho, Coſſ. 63.*

LApis ingẽs in agro Cruſtumino in lacum Martis de cœlo cecidit. puer trucí corporis in agro Romano natus, anguis quadrupes uiſus. Capuæ multa in foro ædificia de cœlo tacta. Puteolis duę naues fulminis ictu concrematę. Lupus Romæ interdiu cum Collina porta intraſſet, per Eſquilinam magno conſectantium tumultu euaſit. Eorum prodigiorum cauſa, Conſules maiores hoſtias immolarunt, & diem unum circa omnia puluinaria ſupplicatio fuit. Hiſtrorũ agri à Romanis depopulati ſunt. Neſatium oppidum à Iunio & Manlio oppugnatum. Mutila & Faueria ui captæ, & deletæ. In Sardinia res proſperè geſtæ. Ilienſes & Ligures ſunt deuicti. In Cruſtumino auis, quam ſanqualem uocãt, ſacrum lapidẽ roſtro portauit. bos in Cãpania locutus: uacca ænea Syracuſis ab agreſti tauro inita, ac ſemine aſperſa. In Cruſtumino diem unũ in ipſo loco ſupplicatio

* DLXXV II. 175.

plicatio fuit, & in Campania bos alenda publicè data: Syracusanumq́; prodigiũ expiatũ, editis ab aruspicibus Dijs, quibus supplicaretur. Pontifex eo anno etiam mortuus est.

C. CLAVDIO, L. PETELLIO, Coss. 46.

DLXXVIII. 174. CVm immolassent uictimas consules, iecur extabuit. Cornelius ex monte Albano rediẽs, membris captus ad aquas Cumanas mortuus. Petellius contra Ligures dimicans occisus est *. * Fax in cœlo uisa. Gabijs Apollinis templum & priuata ędificia plura, Grauiscis murus portaq́; de cœlo tacta. Ea patres procurari, uti Pontifices censuissent, iusserunt. Ligures uicti, & Sempronius Sardos perdomuit.

M. LEPIDO, Q. MVTIO Coss. 65.

DLXXIX. 173. GRaui pestilẽtia hominum, boũq́; cadauera, non sufficiente Libitina, cum iacerent, ulterius non apparuit. Cel* tiberi deleti. * & Basternarũ gens ferocissima, autore Persa Philippi filio, sine ulla pugna, uel aliquo hoste, euersa est.

SP. POSTHVMIO PAVLO,
P. Mutio Scæuola, Coss. 66.

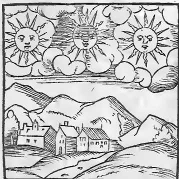
IN Veienti agro biceps puer natus, & * DLXXX
272.

Sinuessæ unimanus. Oxini puella cum dentibus. Arcus interdiu sereno cœlo super ædem Saturni in foro Romano intentus, tres simul soles effulserunt. faces eadem nocte plures per cœlũ lapsæ sunt, in Lanuuino. apud Cerites anguis in oppido iubatus, aureis maculis sparsus apparuit. in agro Campano bos locutus, et in Sabinis terremotus ingens factus est.

Car-

Carthaginenses eodem anno cum Græciæ urbibus aduersus Romanos, Perseo sollicitante conspirauerunt.

L. POSTHVMIO ALBINO,
M. Popilio Lenate, Coss. 67. *

LAnuuij classis magnę species in cœ DLXXXI
lo uisæ. Priuerni lana pulla terra ena 174
ta. in Veienti apud Remētem lapidatū.
Pomptinum omne uelut nubibus locustarum coopertum. in Gallico agro, qua induceretur aratrum, sub existētibus glebis pisces emerserunt. Ob hæc prodigia

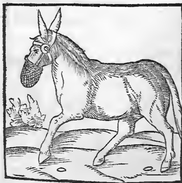

libri fatales inspecti, & supplicatio prodigijs expiandis facta. In Aetolia perniciosæ seditiones, propter ingentem æris alieni uim ortæ. Perseus bellū in Romanos parauit. in Liguribus, in agro Statellati pugnatum, ad oppidum Carystum, ubi decem millia hominum cæsa sunt, uincentibus Romanis.

C. POPILIO LENATE, P. AELIO Ligo, Coss. 68.

*

DLXXX II. 170. Saturniæ sanguine per triduum in oppido pluit. Calatiæ asinus tripes na-

tus,

tus, taurus cum quinque uaccis uno ictu fulminis exanimati. Oxini terra pluit. Horum prodigiorum causa supplicatio in unum diem instituta, & habitæ feriæ sunt. Issensium agri hoc anno miserè depopulati sunt, ac nihil memoratu dignū apud Romanos eo tempore gestum est.

Q. MARTIO PHILIPPO II.
Q. Seruilio Cæpione, Coss. 69.

* DLXXX V. 167.

ANagniæ fax in cœlo conspecta, bos fœmina locuta. Minturnis per eos dies cœli ardentis species affulsæ. Reate pluit lapidibus. Cumis in arcē Apollo triduum ac tres noctes integras lachrymauit. Romę in æde Fortunæ anguis iubatus à compluribus uisus. Palma in area enata. Sanguine interdiu pluit. Fregillis in domo L. Atrei, hasta quam filio militi emerat, interdiu plus horas duas arsit: ita tamen, ut nihil eius ambureret ignis. Horum prodigiorum causa post supplicationem uictimis maiorib. circa omnia puluinaria facta sacrificia.

Persus rex in Thracia fœliciter pugnauit, uictis Dardanis, & subactis Illyrijs.

Q. AEMYLIO PETO, M. IVLIO, Coss. 70.

DLXXXVII. 165. Romæ aliquot loca sacra, profanaq; cœlo tacta. Anagniæ terra pluit. Lauinij fax ardens in cœlo uisa. Calatiæ in agro publico per triduum, & duas noctes sanguis manauit. Rex Illyrici Gentius, & Macedoniæ Perses, deuicti.

M. MARCELLO, P. SVLPITIO, Coss. 71.

DLXXXVIII. 164. IN Campania multis locis terra pluit. In Prænestino cruenti ceciderunt imbres. Veieti lana ex arboribus nata. Terracinæ in æde Mineruæ mulieres tres, quæ operatæ sedebant, fulmine exanimatæ. Ad locum Libitinę in statua equestri ænea, ex ore & pede aqua manauit diu. Galli Ligures deleti: comitia cum ambitiosissime fierent, & ob hoc Senatus in Capitolio haberet, miluus uolās, mustelam raptam de cella Iouis, in medio cōsessu patrum misit. Sub idem tempus ædes Salutis de cœlo tacta. In colle Quirinali sanguis terra manauit. Lanuuij fax in cœlo nocte conspecta, fulmine pleraq; discussa. Calsini & sol per ali-

quot

quot horas noctis uisus. Theani Sidicini puer cũ quatuor manibus, & totidem pedibus natus. Vrbe strata, pax domi forisq; fuit.

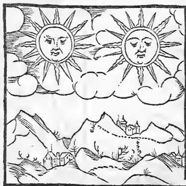
CN. OCTAVIO, T.Manilio, Coß. 72.

PEstilentia faméque ita laboratum, ut ex Sibyllinis populus circa compita, sacellaq; operaturus sederit. In æde Penatium ualuæ nocte sua spõte adapertæ, & lupi Exquilijs, & in colle Quirinali meridie apparuerunt, exagitatiq; fuerunt. Vrbe lustrata, nihil triste accidit. DLXXXIX. 163.

T. GRACCHO, M. IVVENTIO, Coß. 73.

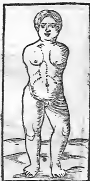
CApuæ nocte sol uisus. In agro Stellati fulgure ueruecũ de grege pars exanimata, Terracinæ pueri trigemini DXCI. 161.

 nati.

nati. Formijs duo soles interdiu uisi, cœlum arsit. Concij homo ex speculo acie orta combustus. Gabijs lacte pluit. Fulmine pleraq; decussa in Palatio. In templũ Victoriæ cygnus inlapsus, per manus capientium effugit. Priuerni puella sine manu nata. In Cephalenia turba in cœlo cantare uisa. Terra pluit. Procellosa tempestate tecta diruta, stragesq; agrorum facta, Crebrò fulminauit. Noctespe-

cte species solis Pisauri adfulsit. Cære porcus humanis manibus & pedibus natus: & pueri quadrupedes, & quadrumanes nati. Ad forum Esij bouem flamma ex ipsius ore nata non læsit.

P. SCIPIONE NASICA, GN. MARTIO, Coss. 74.

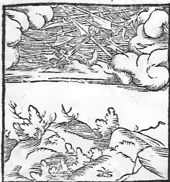
ANagniæ cœlum nocte arsit, fulmine pleraq; decussa. Frusinonæ bos locutus. Reate mulus tripes natus. Gn. Octauius legatus in Syria per Lysiã, tutorem Antiochi pueri, in gymnasio occisus. DXCII. 160.

L. LENTVLO, C. MARTIO, Coss. 75.

PRocellosa tempestate in Capitolio ædes Iouis, & circà quassata. Pontis maximi tectum cum columnis in Tyberim deiectum. In circo Flamminio porticus inter ædẽ Iunonis Reginæ, & Fortunæ tacta, & circà ædificia pleraq; dissipata. Taurus ad immolationẽ cum duceretur, ob hæc ipsa corruit. Dalmatæ Scordis superati. DXCVIII. 154.

L. OPIMIO, Q. POSTHVMIO, Coss. 76.

IN prouinciam proficiscens Posthumius consul, cum immolaret, in plurimis uictimis caput in iocinore non inuenit: profectusq; post diem septimum, æger Romam relatus, expirauit. Consæ arma in cœlo uolare uisa, fulmine pleraq; decussa. DC. 152.

cuſſa. A' Gallis, & à Luſitanis Romani per arma grauiter uexati.

M. CLA. MARCELLO, L. VALErio Flacco, Coſſ. 77.

DCII. 150. TVrbinis uí in Campo columna ante ædem Iouis decuſſa, cũ ſigno aurato. Cumq́ aruſpices reſpõdiſſent, magiſtratuum, & ſacerdotum interitum fore, omnes magiſtratus ſe protinus abdicauerunt. Quod Ariciæ lapidibus pluerat, ita ſupplicatio habita: quòd Romæ multis locis ſpecies togarũ uiſæ, adpropinqua-

pinquantium oculos eludebant. In Lusitania uariè, in Gallia prosperè pugnatū.

SPVRIO POSTHVMIO, L. Pisone, Coss. 78.

VAsto incendio Romæ, cum Regia quoque ureretur, sacrariū, & ex duabus altera laurus, ex medijs ignibus inuiolata est, & erunt. Pseudophilippus deuictus. DCVI. 146.

P. AFRICANO, ET LAELIO, Coss. 79.

AMiterni puer tribus pedibus, una manu natus. Romæ & circà, fulmine pleraque icta. Cære sanguinis riui terra fluxerūt, & nocte cœlum ac terra ardere uisum. Frusinone aurū sacrum mures adrosērunt. Lauinij inter horam tertiam & quintā duo discolores circuli solem cinxerunt, rubente alter, alter cādida linea. Stella arsit per dies trigintaduos. DCVII. 145.

os. Et cum Carthago obſideretur, in captiuos Romanorum per Haſdrubalem barbaro more ſæuitum, mox Carthago per Aemylianum diruta.

APPIO CLAVDIO, P. ME-
tello, Coſſ. 80.

DCXI. 141. Amiterni puer tribus pedib. natus. Cauræ ſanguinis riui è terra fluxe-

rũt. Cum à Salaſsis illata clades eſſet Romanis, decemuiri pronunciauerunt, ſe inueniſſe in Sibyllinis, quoties bellum Gallis illaturi eſſent, ſacrificari in eorum finibus oportere.

L. ME-

L. METELLO, Q. FABIO Maximo, Coß. 81.

FAmes & pestilentia cum essent, per decemuiros supplicatum. Lunæ androgynus natus, præcepto aruspicum in mare deportatus. Tanta fuit Lunēsibus pestilentia, ut iacentibus in publicū passim cadaueribus, qui funerarent, defuerint. In Macedonia exercitus Romanus prælio uexatus, aduersus Viriatum dubie dimicauit. DCXII. 140.

GN. CAEPIONE, C. LAELIO, Coß. 82.

PRæneste, & in Cephalenia signa de cœlo cecidisse uisa. Mōs Aetna ignibus abundauit, prodigium maioribus hostijs quadraginta expiatum. Annus pacatus fuit, Viriato uicto. DCXIIII. 138.

M. AEMYLIO, C. HOSTILIO Mancino, Coß. 83.

CVm Lanuuij auspicarentur, pulli e cauea in syluam Laurentinam euolarunt, neq; inuenti sunt. Præneste fax ardens in cœlo uisa, sereno intonuit. Terracinæ M. Claudius prætor in naue fulmine conflagrauit. Lacus Fucinus per millia passuū quinq; quoquouersum inundauit. DCXVII. 135.

undauit. In Græcoſtaſi, & comitio, ſan guine fluxit. Exquiliis equuleus cũ quin que pedibus natus. Fulmine pleraq; de

cuſſa. Hoſtilius Mancinus conſul, in por tu Herculis cum conſcẽderet nauem, pe tens Numantiam, uox improuiſo audi- ta, Mane Mancine. Cumq; egreſſus, po- ſtea nauem Genuæ cõſcendiſſet, anguis in naui inuentus, è manibus effugit: ipſe conſul deuictus, mox Numanti- nis deditus.

L. F V-

L. FVRIO, ATTILIO SARrano, Coss. 84.

Rhegium penè totum incendio consumptũ, sine ullo humanæ fraudis, aut negligẽtiæ uestigio. Puer ex ancilla quatuor pedibus, manibus, oculis, auribus, & duplici obscœno natus. Puteolis in aquis calidis riui manarunt sanguine. Fulmine pleraq; deiecta, puer aruspicũ iussu crematus, cinisq; eius in mare deiectus. Ab Achæis exercitus Rom. cæsus. DCXVI II. 134.

SERVIO FLACCO, Q. CALpurnio, Coss. 85.

Mons Aetna maioribus solito arsit ignib. Romæ puer solidus posteriore naturæ parte genitus. Bononię fruges in arborib. natæ. Bubonis uox primùm in Capitolio, dein circa urbẽ audita. Quę auis, premio posito ab aucupe, capta, cõbustaq;, cinis eius in Tyberim dispersus. Bos locutus. in Numãtia res male gestæ, exercitus Romanus oppressus. DCXIX. 133.

P. AFRICANO, C. FVLuio, Coss. 86.

In Amiterno sol noctu uisus, eiusq; lux aliquandiu fuit uisa. Bos locutus, & nutritus publicè, Sãguine pluit. Anagniæ DCXX. 132.

gniæ seruo tunica arsit: & intermortuo igne, nullum flammæ apparuit uestigiũ. In Capitolio nocte auis gemitus simileis hominis dedit. In æde Iunonis Reginæ scutum Ligusticum fulmine tactũ. Fugitiuorum bellum in Sicilia exortum. Coniuratione seruorum Italia oppressa. Tiberius Gracchus legibus ferendis occisus. Proditum est memoriæ, Tiberium Gracchũ, quo die periјt, tristia neglexisse omina, cum domi, & in Capitolio sacrificanti dira portenderentur: domoq; exiens, sinistro ad limen offenso pede, decusserit pollicem: & corui fragmentum tegulæ ante pedes eius proiecerunt ex stillicidio. In lacu Romano lacte riui manarũt. Lunæ terra quatuor iugerum spacio in profundum abiјt, & mox de cauerna lacum reddidit. Ardeæ terra pluit. Minturnis lupus uigilẽ laniauit, & inter tumultũ effugit. Romæ bubo, & alia auis ignota uisa. In æde Iunonis Reginæ clausis per biduum ualuis, infantis uox audita. Scuta nouo sanguine maculata. Puella quadrupes nata. In agro Ferentino Androgynus natus, & in flumen deiectus. Virgines ter nouenæ canentes, urbem

lustra-

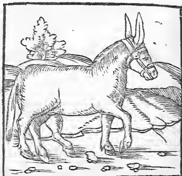

ustrauerunt. In Italia multa millia seruorum, quæ coniurauerant, ægrè comprehensa, & supplicio consumpta. In Sicilia fugitiui Romanos exercitus necauerũt. Numantia diruta.

APPIO CLAVDIO, M. PERpenna, Coß. 87.

Reate mulus cũ quinq; pedib. natus. DCXXIIII. 128.
Romæ in agro Cortasi lacte pluit. Lupus & canis Hostiæ pugnantes, fulmine exanimati. Grex ouium in Apulia, Prætor populi Romani uno ictu fulmine exanimatus. Terracinæ sereno nauis

F uelum

uelum fulmine tactum, in aquas deiectum, & impensas omneis, quæ ibi erãt, ignis absumpsit. Publius Crassus aduersus Aristonicum dimicãs, occisus. Apollinis simulachrum lachrymauit per quatriduum. Vates portẽderunt, Græciæ fore exitium, unde deductum esset. Sacrificatum tum à Romanis, donaq; in templo posita. Phrygia recepta. Asia Attali testamento legata Romanis. Antiocho regi Syriæ ingenti exercitu dimicanti, hirundines in tabernaculo nidum fecerũt: quo prodigio neglecto, prælium commi

sit, &

ſit, & à Parthis occiſus eſt. M. Fuluŋ Flac ci triũuiri diſſenſione in legibus ferẽdis, angues duo nigri in cella Mineruæ allap ſi, ciuilem cædem portenderunt.

CN. OCTAVIO, T. ANNIO Rufo, Coſſ. 88.

MVlta intra & extra urbem de cœlo tacta. Reate mula peperit. Fruſi none ex ancilla puer biceps natus, fax ar dens in cœlo uiſa, & bubonis uox in urbe audita. Cære ſan guine pluit: ac gallus gallinaceus quin que pedibus inuentus. Bella inter Antiochũ Syriæ regem & Phraartẽ Parthorũ regem geſta ſunt. Et res turbidæ Aegyptiorũ: Ptolemæus enim Euergetes, ob nimiã crudelitatẽ ſuis inuiſus, in cẽſa à Po. Ro. regia, clàm in Cyprũ profugit. et cũ ſorori eius Cleopatre, quam eius filia uirgine per uim cõ preſſa, & in matrimonium ducta, repu- DCXXVI. 126.

F 2 diauerat,

diauerat, regnum à populo datum esset, infensus, filium quem ex ea habebat, in Cypro occidit, caputque eius, manus item & pedes, matri misit.

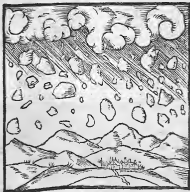
M. AEMYLIO, LVCIO AVRELIO, Coss. 89.

DCXXVIII. 124. Nocturna tempestate in Capitolio aliquot templa concussa sunt. Romę et circà, fulmine pleraque deiecta sunt. Aetna mons terremotu ignes super uerticem latè diffudit, & ad insulam Liparas mare efferbuit, et quibusdam adustis nauibus uapore plerosque naualeis exanimauit.

mauit: piſciũ uim magnam exanimem diſperſit, quos Liparenſes auidius epulis appetentes, contaminatione uentris conſumpti, ita ut noua peſtilentia uaſtarentur inſulæ. Quod prodigium aruſpicum reſponſo, ſeditionem, quæ poſt tempora patuit, portendit.

P. PLAVTIO, M. FVLuio, Coſ. 90.

IN arboribus fruges natæ ſunt. Oleo & lacte in Veiente pluit. Bubo in capitolio uiſus. Arpis lapideus imber triduò DCXXIX. 123.

apparuit. Locustarũ ingentia agmina in Africa, quæ à uento in mare deiectæ, fluctibusq; eiectæ, odore intolerabili Cyrenis mortifero uapore grauem pestilẽtiã fecerũt pecori, hominumq;. DCCC millia cõsumpta tabe, proditum est. Fregellæ, quæ aduersus Romanos cõiurauerunt, dirutæ. Ligures Sallyes trucidati.

C. CASSIO LONGINO, C. Sextilio, Coss. 91.

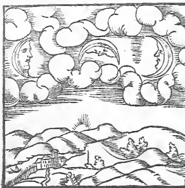
DCXXX 122. IN Græcostasi lacte pluit. Fulmine Crotonæ grex ouium cum cane, & tribus pastoribus exanimatus. Saturæ uitulus biceps natus. Tumultus in urbe fuit, Graccho leges ferente.

GN. DOMITIO, C. FANnio, Coss. 92.

DCXXXII. 120. IN foro Vessano androgynus natus, in mare delatus est. In Gallia tres soles, & tres lunæ uisæ. Vitulus biceps natus. Bubo in Capitolio uisus, & ex incendio cathena consumpta. Sallyes & Allobroges deuicti.

L. O.

L. OPIMIO, Q. FABIO
Maximo, Coss. 93.

DCXXX III. 119. GRex luporum limites, qui in agrorum diuisione per C. Gracchũ depositi erant, dissipauit. Ipse Gracchus in Auentino occisus.

L. AVRELIO, ET L. CAEcilio, Coss. 94.

DCXXX V. 117. ANdrogynus in agro Romano an-

norum octo inuentus, & in mare deportatus. Virgines ter nouenæ in Vrbe cantarunt.

M.

M. CATONE, QVINTIO MARtio, Coß. 95.

CAtone consule immolante exta tabuerunt, caput iocineris inuentum non est. Lacte pluit. Terra cum mugitu tremuit. Examen apum in foro cōsedit. Sacrificium ex Sibyllinis. DCXXXVI. 116.

L. CAECILIO, L. AVRELIO, Coß. 96.

FVlmine Romæ & circa, pleraq; tacta. Preneste lacte pluit. Hastæ Martis in regia motæ. Priuerni terra septē iugerum spacio in cauerna desedit. Saturniæ Androgynus annorum decem inuētus, & mari demersus. Virgines uigintiseptem urbem carmine lustrauerunt. Reliquum anni in pace fuit. DCXXXVII. 115.

M. ACILIO, C. PORTIO, Coß. 97.

POmpeius Elnius eques Romanus, à ludis Romanis, cum in Apulia reuerteretur, in agro Stellati filia eius uirgo, equo insidens, fulmine icta, exanimataq;, uestimento deducto, in inguinibus exerta lingua per inferiores locos, ut ignis ad os emicuerit. Responsum, infa- DCXL. 112.

miam uírginib. & equestri ordini portẽ dí, quía equí ornamenta díſperſa erant. Tres uno tempore uírgines Veſtales no bilíſsimæ, cum alíquot equitibus Roma nis, inceſtí pœnas ſubíerunt. Aedes Ve nerí Verticordíæ facta.

C. CAECILIO, CNEO PAPYrio, Coſ. 98.

DCXLI 311. ALbanus mons nocte ardere uíſus. Aedícula & ſignũ de cœlo tacta. Ara Salutis ínterrupta. Terra ín Lucanis & Priuernatí latè híauit. In Gallia cœlũ

ardere

ardere uisum. Cimbri, Theutoniq; alpes transgressi, fœdam stragem Romanorũ sociorumq; fecerunt.

P. SCIPIONE, L. CALPVRnio, Coss. 99.

MAxima pars urbis exusta, cum æ- DCXLII
de Matris magnę. Lacte per tridu I. 109.
um pluit, hostijsq; expiatum maioribus. Iugurthinum bellum exortum.

SERGIO GALBA, M. SCAVro, Coss. 100.

AVis incendiaria, et bubo, in urbe ui DCXL
sę. in Laotomijs homo ab homine VI. 106.
adesus. Ex Sibyllinis in insula Cimolia sacrificatũ per triginta ingenuos patrimos & matrimos, totidẽque uirgines. multa millia hominũ, intumescẽte Pado, & stagno Arretino obruta. Bis lacte pluit. Nursiæ gemini ex muliere ingenua nati: puella integris omnib. mẽbris: puer à

parte

parte priore aluo aperto, ita ut nudum intestinum conspiceretur. idem posteriore natura solidus natus, qui uocemissa expirauit. Contra Iugurtham prosperè dimicatum.

Q. SERVILIO CAEPIONE, ATtilio Sarrano, Coss. 101.

DCXLVIII. 104. AMiterni cùm ex ancilla puer nasceretur, Aue dixit. In agro Perusino, & Romæ locis aliquot, lacte pluit. Inter

multa fulmine icta, Atellis digiti hominis quatuor tanquam ferro præcisi. Argen-

gentum signatum afflatu fulminis diffluxit. In agro Trebulano mulier nupta ciui Romano, fulmine icta, nec exanimata. Fremitus cœlestis auditus, & pila cœlo cadere uisa, sanguine pluit. Romæ interdiu fax sublimè uolans conspecta. In æde Larum flamma à fastigio ad summū columen penetrauit innoxia. Per Cæpionem Consulem senatorum & equitum iudicia communicata, cætera in pace fuerunt.

P. ATTILIO, ET CORNELIO Manilio, Coss. 102.

TRebulæ, Mutuscæ antè quàm ludi committerentur, canente tibicine, angues nigri aram circumdederunt: desinente cantare, dilapsi. Postero die exorti, à populo lapidibus enecati. foribus tēpli adapertis, simulachrum Martis ligneum capite stans inuentum. A' Lusitanis exercitus Romanus cæsus. DCXLIX 103.

C. MARIO, C. FLACCO, Coss. 103.

BVbo extra urbem uisus, bos locuta. Trebulæ, Mutuscę simulachrum in templo, quod capite adoperto fuit, opertum DCL. 103.

tum inuentum. Nuceriæ ulmus uento euersa, sua sponte erecta in radicem coaluit. In Lucanis lacte, Lunæ sanguine pluit. Arimini canis locutus: arma cœlestia, tempore utroque ab ortu & occasu uisa pugnare, & ab occasu uinci. Aruspicum responso, populus stipem Cæreri & Proserpinæ tulit. Virgines uigintiseptem dona canentes tulerunt. Luna interdiu cum stella, ab hora tertia usq; ad horam septimam apparuit. A' fugitiuis & desertoribus, in Thurinis regiones uastatæ. Cimbri alpes transgressi, per Hispaniam uastatam, iunxerunt se Theutonis. Lupus urbem intrauit. Fulminis ictu uultures super turrem exanimati. Hora diei tertia, solis defectus lucem obscurauit. Examen apiū ante ædem Salutis cōsedit. In Comitio lacte pluit. In Piceno tres soles uisi. In agro Vulsiniensi flamma è terra orta, cœlumq; uisa contingere. In Lucanis duo agni equinis pedibus nati, alter siminíno capite. In Tarquiniēsi lactis riui terra scaturienti exorta. Aruspicum responso signa oleaginea duo armata statuta, supplicatumq;. In Macedonia Thraces subacti.

C. MARIO, QVINTO LV-
ctatio, Coss. 104.

NOuendiale sacrũ fuit, quòd in Thu DCLII.
scis lapidibus pluerat. Vrbs aruspi 100.
cum iussu lustrata. Hostiarum cinis per
Decemuiros in mare dispersus: & per di
es nouem circa omnia templa per magi-
stratus, & municipia, pompa ducta sup
plicatũ. Hastæ Martis in regia, sua spon-
te motæ. Sanguine circa amnem Anie
nem pluit. Examen apium in foro Boa-
rio, in sacello cõsedit. In Gallia, in castris
lux

lux nocte fulſit. Puer ingenuus Ariciæ flamma cõprehenſus, nec ambuſtus. Aedes Iouis clauſa fulmine icta, cuius ex-

piationem, quia prius monſtrauerat Aemylius Potenſis aruſpex, præmium tulit, cęteris celãtibus, quòd ipſis, liberisq́ exitium portenderetur. Piratæ in Sicilia à Romanis deleti. Theutoni à Mario trucidati. Ancylia cũ crepitu ſua ſponte mota, ſeruusq́ Seruilij Cæpionis matris Ideæ ſe præcidit, & trans mare exportatus, ne unquã Romę reuerteretur. Vrbs luſtra-

lustrata, capra cornibus ardentibus per urbem ducta, porta Neuia emissa, relictaq;. In Auentino luto pluit. Lusitanis deuictis, Hispania ulterior pacata. Cimbri deleti.

C. MARIO, L. VALERIO, Coss. 105.

FAx ardens Tarquinijs latè uisa, subito lapsu cadens. Sub occasu solis, orbis clypei similis ab occidente ad orientem uisus præferri. In Piceno, terremotu domicilia ruinis prostrata: quædam con DCLIIII. 98.

 uulsa,

uulsa, sede sua inclinata manserunt. Fremitus armorũ ex inferno auditus. Quadrigæ auratæ in foro à pedibus sudauerũt. Fugitiui in Sicilia prælijs trucidati.

M. ANTONIO, A. POSTHVmio, Coss. 106.

DCLV. 97. BVbone in urbe uiso, urbs lustrata, nimbis & procella plurima dissipata, fulmine pleraq; tacta. Lanuuij in ædẽ Iunonis Sospitæ, in cubiculo deæ sanguinis guttæ uisæ. Nursiæ ædes sacra terremotu disiecta. Lusitani rebellantes subacti. Sextius tribunus plebis de agris diuidendis populo, cum repugnantibus collegis pertinaciter legẽ ferret, corui duo numero in alto uolantes, ita pugnauerũt supra concionem, ut rostris, unguibusq; lacerarentur. Aruspices sacra Apollinis litanda, & de lege quæ ferebatur supersedendum, pronunciarunt. Fremitus ab inferno ad cœlum ferri uisus, inopiam, famemq; portendit. Populus stipem, matronæ thesaurum, & uirgines dona Cereri & Proserpinæ tulerunt. Per uirgines uigintiseptem cantitatum. Signa cupressea duo Iunoni Reginæ posita. In Lusitania prospere à Romanis pugnatum.

Q. ME-

Q. METELLO, TVLLIO
Didio, Coss. 107.

BVbone in Capitolio supra deorum simulachra uiso, cum piaretur taurus, uictima exanimis concidit. Fulmine pleraque decussa. Hastæ Martis in regia motæ. Ludis in theatro, creta candida pluit: fruges et tempestates portendit bonas. Sereno tonuit. Apud ædem Apollinis Decemuiris immolantibus, caput iocineris non fuit. Sacrificãtibus anguis ad aram inuentus. Item androgynus in mare deportatus. In circo inter pila militum ignis fusus. Hispani pluribus prælijs deuicti. DCLVI. 96.

CN. CORNELIO LENtulo, P. Licinio, Coss. 108.

SVpplicatum in urbe, quòd androgynus inuentus, & in mare deportatus erat. Pisauri terræ fremitus auditus. Muri pinnæ sine terremotu passim deiectæ, ciuiles portendere discordias. Nursię simulachrum Iouis in partem sinistrã conuersum. Cupressea simulachra Iunonis Reginæ posita per uirgines uigintiseptem, quæ urbem lustrauerunt. Celtiberi, Medi, Dardani subacti. DCLVII. 95.

CNEO DOMITIO, CAIO Caßio, Coß. 109.

DCLVIII. 94. LVpus urbem ingressus, in domo priuata occisus. Bubo in Capitolio occisus. Fulmine pleraq; decussa. Signa aurata Iouis cum capite, columnaq; disiecta. Fesulis sanguine terra manauit. Aretij mulieri è naso spicę farris natę: eadem

farris grana uomuit, urbe lustrata. Ptolemæus rex Aegypti Cyrenis mortuus, S. P. Q. Romanum hæredem reliquit.

P. CRASSO, Q. SCEVOLA, Coß. 110.

CAere lacte pluit. Lebadiæ Eutychi des in templum Iouis Trophonij digressus, tabulã ęneã extulit, in qua scripta erant, quæ ad res Romanas pertinerẽt. Fulminis afflatu pleraq; animalia exanimata. Venafri hiatu terra altè subsedit. Vultures canẽ mortuũ laniantes, occisi ab alijs, et comesi uulturibus. Agnus biceps. Puer trib. manibus, totidẽq; pedib. natus. At hastæ Martis in regia mo- DCLIX. 93.

tæ. Androgynus Vrbino natus, in mare deportatus. Pax domi, forisq́ꝫ fuit.

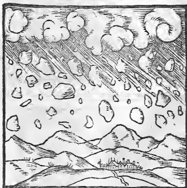
C. LAELIO, L. DOMITIO, Coss. ...

NOuendiale sacrũ fuit, quòd in Volsca gente lapidibus pluerat. Vulsinijs luna noua decidit, & non nisi postero die hora tertia comparuit. Puella biceps, quadripes, quadrimana, gemina DCLX. 92.

fœminea natura, mortua nata. Auis incẽdiaria uisa, occisaq́ꝫ. In Vestinis, in uilla

lapidibus pluit. Fax in cœlo apparuit, & totũ cœlũ ardere uisum. Terra sanguine

manauit, et cõcreuit. Canes, saxa, tegulas uulgò roserũt. Fesulis ingens multitudo inter sepulchra lugubri ueste, pallida facie, interdiu ambulare gregatim uisa. Per Nasicam Hispaniæ principes, qui rebellabant, supplicio consumpti, urbibus dirutis.

C. VA.

C. VALERIO, M. HEREN-
nio, Coß. 112.

ROmæ & circà, fulmine pleraq; de- DCLXI.
cussa. Ancilla puerum unimanum 91.
peperit. Fregellis ædes Neptuni nocte patefacta. Maris uituli cum exta deme-rētur, gemini uitelli in aluo eius inuenti. Arretij signum æneum Mercurij sudauit. In Lucanis gregem ueruecum, cum

pasceretur, & nocte in stabulo flāma circundata nihil adussit. Carseolis torrens sanguinis fluxit. Lupi urbē ingressi. Præ

neſte lana uolitauit. In Apulia mula peperit. Miluus in ęde Apollinis Romę cōprehenſus. Herennio conſuli bis immolanti, caput iocinoris defuit. In ſacro no-

uendiali cœna deæ poſita, à cane adeſa antē, quàm delibaretur. Vulſinijs prima luce flamma cœlo emicare uiſa, cum in unum coiſſet, os flammæ ferrugineū oſtendit: cœlum uiſum deſcēdere, cuius hiatu uertices flammæ apparuerunt. Luſtrationibus proſperē expiatum, nam totus annus domi foriſq; tranquillus fuit.

C.

C. CLAVDIO, M. PERPENna, Coſſ. 113.

BVbo in æde Fortunæ equeſtris cō- DCLXII.
prehenſus, inter manus expirauit. 90.
Feſulis fremitus terræ auditus. Puer ex ancilla natus ſine foramine naturæ, qua humor emittitur. Mulier duplici natura inuēta. Fax in cœlo uiſa. Bos locuta. Examen apium in culmine priuatæ domus conſedit. Volaterris ſanguinis riuus manauit. Romę lacte pluit. Arretij duo androgyni inuenti. Pullus gallinaceus quadripes natus. Fulmine pleraꝗ icta. Sup-

plicatio

plicatio fuit. Populus Cereri, & Proserpinæ stipem tulit. Virgines uigintiseptẽ carmen canentes, urbem lustrauerunt. Medorum in Macedonia gens, prouinciam cruentè uastauit.

L. MARTIO, SEXTO IVlio, Coss. 114.

DCLXIII. 89. Libius Troso, P. Tarquinius, leges ferentes, cum bellum Italicum consurgeret, prodigia multa apparuerunt urbi. Sub ortu solis, globus ignis à septentrionali regione cum ingenti sono cœli emicuit. Arretij frangentibus panes, cruor è medijs fluxit. In Vestinis per dies septẽ lapidibus testisq; pluit. Aenariæ terræ hiatu flamma exorta, in cœlũ emicuit. Circa Rhegium terra mota, pars urbis muriq; diruta. In Spoletino colore aureo globus ignis ad terram deuolutus, maiorq; factus, è terra ad orientem ferri uisus, magnitudinem solis obtexit. Cuius in arce, simulachrum Apollinis sudauit. Aedis Pietatis in circo Flamminio clausa fulmine icta. A' Sylo per ludos Romani trucidati, cum ex agris in urbẽ pecora, armentaq; Latini agerent, strages hominum passim facta, armenta in tan-

tam

tam rabiem concitata sunt, ut uastando suos, hostile imaginarentur bellum, lachrymantesq́ multis affectibus, calamitatem præsagirent suis.

L. IVLIO CAESARE, P. Rutilio, Coss. 115.

MEtella Cæcilia somnio Iunonẽ Sospitam profugientem, quòd immundè sua templa fœdarentur, cum suis precibus ægrè reuocatam diceret, gregẽ matronarũ sordidis, obscœnisq́ corporis coinquinatum ministerijs, in quo etiã sub simulachro Deæ cubile canis confœtuerat, cõmundatũ supplicationibus habitis, pristino splendori restituit. A' Picentibus Romani barbaro more excruciati: ubiq́ in Latio clades accensa. Lucilius Lupus, spretis religionibus, cum in extis caput non inuenisset iocineris, amisso exercitu in prælio occisus est. DCLXIII. 88.

L. SYLLA, Q. POMPEIO, Coss. 116.

POmpeius Sylo in oppidum Bouianum, quod cæperat, triumphans inuectus, omen uictoriæ hostibus ostẽdit: quia triumphus in urbẽ uictricem, non uictam, induci solet. Proximo prælio, amisso DCLXVI 86.

misso exercitu occisus. Mithridati aduer sus socios bellum parāti, prodigia apparuerunt. Stratopedo, ubi senatus haberi solet, corui uulturem tūdendo rostris occiderūt. In eundem locum sidus ingens cœlo demissum: Isidis species uisa, fulmi ne petere. Lucum Furiarum cū Mithridates succenderet, risus exauditus ingēs, sine auctore. Cum aruspicum iussu uirgi nem Furijs immolaret, è iugulo puellę risus ortus, turbauit sacrificiū. Classis Mithridatis in Thessalia à Romanis in prælio amissa. Cinna & Mario per bella ciuilia crudeliter sæuientibus, Romæ in castris Gnei Pompeij cœlum ruere uisum, arma signaq; tacta, milites exanimati. Ipse Pompeius afflatus sidere, interijt. Lectum eius populus diripuit, corpus unco traxit, quòd discrimine ciuili perseuerasset periclitanti patriæ non succurrere: cum & imperium, & maximos haberet exercitus. Peiræum Sylla cum oppugnaret, unus miles eius aggerem ferens, exanimatus fulmine. Aruspex respondit, Diuturno labore, quod caput iacentis in oppidum uersum esset, introitum & uictoriam Romanis significare.

Post

Post breue tempus Athenæ & Peireum à Sylla capta. Ilio à C. Fimbria incenso, cum ædes quoq; Mineruæ deflagrasset, inter ruinas simulachrũ antiquissimum inuiolatũ stetit, spemq; restitutionis oppido portendit.* In agro Mutinensi duo montes inter sese concurrerunt, crepitu maximo assultantes, recedentesq;, inter eos flãma fumoq; in cœlũ exeunte. eo cõcursu uillæ omnes elisę, animaliaq; multa, quæ intra fuerãt, exanimata sunt. Exarsit eo anno sociale bellum, quod haud scio an funestius tertæ Italię fuerit quàm ciuile. In eo autẽ bello L. Cornelius Sylla cum in agro Nolano ante prætorium immolaret, subitò ab una parte aræ anguis prospexit: qua uisa, Posthumi aruspicis hortatu, continuò exercitum in expeditionem eduxit, ac fortissima Samnitum castra cæpit, quæ uictoria futuræ eius amplissimæ potentiæ extitit.

CN. OCTAVIO, L. CORNELIO Cinna, Coss. 117. * DCLXVI I. 85.

Simulachro Apollinis caput sine ulla euidenti causa decidit: quod inuentum est humi adeò infixum, ut summis etiam uiribus auelli non potuerit. quod uidens

uidens Octauius, licet exitium suum significari intellexerit, uitare tamen non potuit. quo tamen crudeliter interfecto, Dei caput immobile terra demum refigi potuit.

L. SCIPIONE, C. NORBANO, Coss. 118.

DCLXXI 81. PEr Syllana tempora, inter Capuam & Vulturnum, ingens signorum sonus, armorumq́; horrendo clamore audi

tus, ita ut uiderentur duæ acies concurrere per

re per plureis dies. Rei miraculo intus considerantibus, uestigia equorum, hominumq́, & recentes protritæ herbæ, & uirgulta uisa molē ingentis belli portendere. In Hetruria Clusij, materfamiliæ uiuum serpentem peperit, qui iussu aruspicum in profluētem deiectus, auersa aqua natauit. Lucius Sylla post quintum annum uictor, in Italiam reuersus, magno terrori fuit inimicis. Aeditui Capitoliū una nocte cōflagrauit. Syllæ crudelitate fœda proscriptio principum fuit. Centena millia hominum consumpta Italico, ciuiliq́ bello relata sunt.

M. AEMYLIO, D. BRVTO,
Coss. 119.

DIdius Lælius legatus Pompeij, cui prodigium Romæ erat factum, in lecto uxoris duo angues conspecti, in diuersumq́ lapsi. Proximè Pompeio in castris sedenti, accipiter super caput accesserat. In Hispania aduersus Sertoriū, inter pabulatores occisus. DCLXXVII. 75.

CNEO OCTAVIO, C. SCRIBONIO, Coss. 120.

REate terrēmotu ædes sacræ in oppido, agrisq́ cōmotæ. Saxa, quibus DCLXXVIII. 74.

H forum

forum stratum erat, discussa. Põtes interrupti. Ripæ labentis fluminis in aquam prouolutæ. Fremitus inferni exauditi. Et post paucos dies, quæ cõcussa erant, corruerunt. Saxum uiuum cum prouolueretur, in præcipiti rupe immobile stetit. A' Sertorio in Hispania exercitus Romani cæsi. Aduersum Medos uariè dimicatũ.

L. AVRELIO, L. OCTAuio, Coss. 121.

DCLXXIX. 73. SErtorio in Hispania exercitum ducẽti, tale prodigium est factum. Scuta equitum

equitum parte exteriore, iaculaq́3, & pectora equorum cruenta uisa: quod prosperum sibi interpretatus est Sertorius, quia exteriora hostili sanguine maculari solent. Continua ei prælia cum successu fuerunt. Cyzicum Mithridates cum oppugnaret, Aristagoræ, qui in summo magistratu erat, Proserpina in quiete uisa est dicere aduersus tibicines, se tibicinē comparasse. Postero die turres hostium uento disiectæ sunt. Ad immolandum bos sacra iniussa, de montibus per hostium classem adnatauit, seq́3 ad aras percutiendam obtulit.

M. CESONE, GAIO ANTONIO, Coss. 122.

FVlmine pleraq́3 decussa. Sereno Vargunteius Pompeius de cœlo exanimatus. Trabis ardens ab occasu ad cœlū extenta. Terręmotu Spoletum totū concussum, & quædam corruerunt. Inter alia relatū, biennio antè in Capitolio lupā Remi & Romuli fulmine ictā, signūq́3 Iouis cum columna disiectum, Aruspicum responso in foro repositum. Tabulæ legum æneę literis liquefactis. Ab his prodigijs Catilinæ nefaria conspiratio DCXCI. 61.

cœpta. Cum in agro Pistoriensi Catilinã deuicisset, laureatos fasces in prouinciã tulit: ibi à Dardanis oppressus, amisso exercitu profugit. Apparuit eum hostibus portendisse uictoriam, cum ad eos laurũ uictricẽ tulerit, quã in Capitolio debuerat deponere. Lupi in urbe uisi: nocturni ululatus, flebiles, canum auditi. Simulachrum Martis sudauit. Fulmen tota ur

be peruagatũ, pleraqꝫ deorũ simulachra decussit, homines exanimauit. Vrbs lustrata. Propter dictaturam Pompeij, ingens

gens seditio in urbe fuit.

GN. DOMITIO, APPIO CLAVdio, Coss. 124.

M Crassus ad Parthos profectus, cũ Eufratem transiret, multa prodigia neglexit. Cum etiam coorta tempestas, signifero signum arreptum mersisset gurgiti, & offundente nimborum caligine prohiberentur transire, pertinaciter perseuerans cum filio & exercitu, interijt. DCC. 52.

L. PAVLO, C. MARCELlo, Coss. 125.

Mula pariens, discordiam ciuium, bonorum interitum, mutationem legum, turpes matronarum partus significauit. Incendium, quo maxima pars urbis deleta est, prodigij loco habitum. Inter Cæsarem & Pompeium bella ciuilia exorta. aduersus Cæsarem Põpeius Macedonia cum inuitatis gentibus amicis instrueret aciem, à Dyrrhachio uenientibus, aduersa fuerunt fulmina, examen apium in signis portendit. Nocturni terrores in exercitu fuere. Ipse Põpeius pridie pugnæ die uisus in theatro suo ingẽti plausu excipi, mox acie uictus, in Ae- DCCIIII. 48.

gypto occisus, eo ipso die plerisque locis ligna sua sponte conuersa. Clamorem, crepitum'que armorum Antiochiæ, bis ut curreretur in muros, auditum, indeque sonum tympanorum Pergami. Palma uiridis Trallibus in æde Victoriæ, sub Cæsaris statua inter coagmẽta lapidum magnitudine mature enata. C. Cornelius augur Patauij eo die, cum aueis admitterent, proclamauit rem geri, & uincere Cæsarem.

C. CAESARE, M. LEPIDO, Coss. 126.

DCCVIII. 44. DEcimæ legionis aquilæ Gn. Pompeij filio, quæ fulmina tenebant, uise dimittere, & in sublime auolare: ipse adolescens Pompeius uictus, & fugiens occisus.

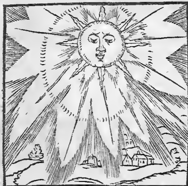
C. CAESARE, M. ANTONIO, Coss. 127.

DCCX. 42. CAesari dictatori exta sine corde inuenta. Calpurnia uxor somniauit, fastigium domus, quod sicut erat adiectum, ruisse. Nocte, cũ ualuæ cubili clausæ essent, sua sponte apertæ sunt, ita ut lunæ fulgore, qui introuenerat, Calpurnia excitaretur. Ipse Cæsar uiginti tribus uulneribus

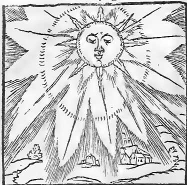
neribus in curia Pompeiana à coniuratis confossus.

M. ANTONIO, P. DOLABELLA, Coss. 128.

C. Octauius testamento Cæsaris patris Brundusij se in Iuliam gentem adsciuit. Cumq; hora diei tertia ingenti circunfusa multitudine Romam intraret, sol puri ac sereni cœli orbe modico inclusus, extremæ lineæ circulo, qualis tendi arcus in nubibus solet, eam circun DCCX-42.

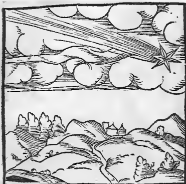

scripsit. Ludis Veneris genitricis, quos pro collegio fecit, stella, hora undecima,

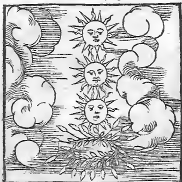

crinita ſub ſeptentrionis ſidere exorta, conuertit omnium oculos. Quod ſidus quia ludis Veneris apparuit, diuo Iulio inſigne capitis cōſecrari placuit. Ipſi Cæſari monſtroſa malignitate Antonij conſulis multa perpeſſo, generoſa fuit ad reſiſtendum conſtantia. Terremotus crebri fuerunt, fulmine naualia pleraq; tacta. turbinis ui ſimulachrum, quod M. Cicero plebiſcito ante cellam Mineruæ pridie quàm in exilium iret, poſuerat, diſſipatum membris pronum iacuit, fra-

ctis

ctis humeris, brachijs, capite, dirum ipsi Ciceroni portendit. Tabulæ æneæ ex æde Fidei turbine euulsæ. Aedis Opis ualuæ fractæ. Arbores radicitus, & pleraq; tecta euersa. Fax cœlo ad occidentem uisa ferri. Stella per dies septem insignis arsit. Soles tres fulserũt, circaq; solem imũ corona spicę similis in urbem emicuit: et postea in unum circulum sole redacto, multis mensibus languida lux fuit. In æde Castoris nominum literæ quædã Antonij & Dolabellæ consulum excussæ

ſunt, quibus utriſq; alienatio à patria ſignificata. Canũ ululatus nocte ante pontificis maximi domum Lepidi auditi: ex his maximus à cæteris laniatus, turpem infamiã Lepido portendit. Hoſtiæ grex piſcium in ſicco reciproco maris fluxu relictus. Padus inundauit, & intra ripam refluens, ingentem uiperarum uim reliquit. Inter Cæſarem et Antonium ciuilia bella exorta.

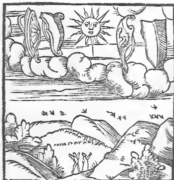
CAIO PANSA, HIRCIO,
Coſ. 129.

DCCXI. 41. CAeſari cum honores decreti eſſent, &

& imperium aduersus Antonium, immolanti duplicia exta apparuerunt. Se-

cutæ sunt eum res prosperæ. C. Pansa Cos. statua equestris Antonij domi corruit. Equus phaleratus in ipsius conspectu festinans concidit. Quidam è populo sanguine uictimarum prolapso, respersam cruore palmam proficiscenti dedit. Funesta hæc ipsi prodigia fuerunt. Qui mox aduersus Antonium dimicans, in mortem uulneratus est: armorum, telorumq; species, à terra uisa cum fragore ad cœlum ferri. Signa legionis, quæ reli

cta à Pansa ad urbis præsidium erant, ue luti longo situ inductis araneis uenire ui sa, fulmine pleraq; icta. In castris Cæsaris luce prima, in culmine prętorij super lin teum cōsedit aquila: inde circumuolantibus minoribus auibus excita, de conspectu abijt. Oraculo Apollinis uox audita, lupis rabies hyeme, æstate frumentum non demessum. Veteranis Cæsari consulatum flagitantibus, terribilis tumultus Romæ fuit. Cæsar cum in campum Martium exercitum deduceret, sex

uultures

uultures apparuerunt. conſcendenti deinde roſtra, creato conſuli iterum ſex uultures conſpecti: ueluti Romuli auſpicijs nouam urbem condituro ſignum dederunt. Reconciliatione inter Cæſarē, Antonium, Lepidum facta, fœda principiũ fuit proſcriptio.

M. LEPIDO, MVNATIO PLANco, Coſſ. 130.

MVla Romæ ad duodecim portas peperit. Canis æditui mortua, à cane tracta. Lux ita fulſit, ut tanquã die orto, ad opus ſurgeretur. In Mutinenſi uictoriæ Marianæ ſignum meridiem ſpectans, ſua ſponte conuerſum in ſeptentrionem hora quarta: cum hæc uictimis expiarentur, ſoles tres circiter hora tertia diei, uiſi, mox in unum orbem contracti. Latinis in Albano monte cum ſacrificaretur, ex humo, à pollice Iouis cruor manauit. Per Caſsium & Brutum in prouincijs, direptionibus ſociorum, bella geſta. Notatũ eſt prodigij loco fuiſſe, quod P. Ticius prætor propter diſſenſiones collegæ magiſtratum abrogauit, & ante annũ eſt mortuus. Conſtat neminem qui magiſtratũ collegæ abſtulerat, DCCXII. 40.

annum

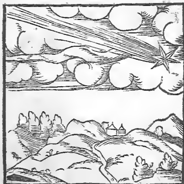

annum uixiſſe. Abrogauerunt autem hi: Lucius Iunius Brutus conſul, Tarquinio Collatino: Tib. Gracchus, M. Octauio Cæcinnæ: P. Tarquinius, P. Marullo: Tullius, Bruto & Caſsio, pugnam aduerſus Cæſarem & Antonium molientibus. In caſtris Caſsij examen apium conſedit. Locus, aruſpicum iuſſu interclusus, interius ducto uallo. Vulturum, & aliarum alitũ, quibus ſtrages cadauerum pabulo eſt, ingẽs uis exercitum aduolauit. Puer in põpa Victoriæ cultu cum ferretur, ferculo decidit. Luſtra-

Lustratione lictor peruersis fascibus lau ream imposuit. Brutianis in prælium egredientibus, Aethiops in porta occurrit, & à militus cōfossus: Cassius & Brutus interierunt.

CAIO FVRNIO, CAIO Syllano, Coss. 131.

SVb Apennino, in uilla Liuiæ uxoris Cæsaris, ingenti motu terra intremuit. Fax cœlestis à meridiano ad septē- DCCXX XVII. 15.

trionem extenta, luci diurnæ similem in nocte fecit. Turris hortorum Cæsaris ad portam

portam Collinam de cœlo tacta. Insidijs Romanorum Germani circumuẽti, sub M. Lollio legato grauiter uexati.

PAVLO FABIO, QVINTO Aelio, Coss. 132.

DCCXLIII. 9. IN Germania, in castris Drusi examen apium in tabernaculo Hostilij Rutilij præfecti castrorum cõsedit, ita ut funem prætendentem, præfixamq; tentorio lãceam amplecteretur. Multitudo Romanorum per insidias subiecta est.

IVLII OBSEQVENTIS
Prodigiorum libri Finis.

POLYDORI VERGILII VRBINATIS, AD FRANCISCUM Mariam Vrbini Ducem, in Dialogum de Prodigijs, Præfatio.

Ceuratè, *sed nescio quàm benè, Præstantißime* Dux,*confeci & absolui, ineunte æstate, dialogū de Prodigijs, cui scribendo bonam hybernorum mensium partem dedimus. At unus aliquis fortaßè dicet: Isthuc argumenti genus iam pridem à Cicerone in illis libris, quos de Diuinatione composuit, plena manu pertractatum est. Ad id respōdere libet: Faciamus ita esse: quid tum? Eripuit'ne Cicero eam materiam sic omnibus, ut in postrum tempus, de ipsa re nemo quicquam bellè tradere poßet? Sexcenta quippe extant exempla, quibus tale quid minimè obseruandum edocemur: sed unum referam, uerbi gratia: Scripsit apud nos in primis de re rustica* M. Cato, *deinde* M. Varro, Vergilius, *postea* Aemilius Macer, *mox* Columella, *postremò* Plinius, *&* Palladius, *in qua pro se quisque multum equidem ad summam agriculturæ utilitatem, profecisse fertur, illudq; studium haud in exigua singulorum laude ponitur. Idem igitur nobis aliquando usu uenire poterit, atque illis uenit, quum legentes animaduerterint me in Prodigiorum Dialogo solum quæsisse id, quod in rem omnium mortalium maximè esset, ut ne delyrarent, neue animarum damnum facerent, quod Cicero præstare*

non potuit, tametsi ego nihil ad ipsum. Cæterùm illud non tam ingenij facultate, quàm temporum felicitate adiutum effecisse me, fateor: nos etenim, qui posteriores nati sumus, permulta cognita habemus, quæ superiores latuerant, quando nobis præceptor est Christus, qui cuncta cùm humanarum, tum diuinarum rerum mysteria rectè norit: cuius ipse quoque doctrina instructus, confidenter ueni in certamen cum hariolis, auguribus, haruspicibus, uatibus, sortilegis, quos partim diuinis, partim naturalibus debilitatos, imò atque adeò deuictos rationibus iacere, cum suis pestiferis artibus, uidere iam licebit. Quare hunc, optime Princeps, Dialogum tuo nomini dicatum, iam diuulgatum uolui, ut nostri laboris fructum, si quis erit, plures caperent: caperet autem bona pars populi, postquam intellexerit se Christianæ religionis beneficio haud attingi pessima obseruandorum prodigiorum cura, & eos qui talem suscipiunt curam maximè omnium teneri amentia, quum illi per eiusmodi studium, nihil omninò ueri certi'ue doceantur. Sed uel tibi nempe, tuiq; similibus, uiris belli gloria amplißimis, aliquid uoluptatis nouum afferet opus, quando per id planè constabit summos olim Imperatores in bello gerendo consueuisse de cœlo obseruare, & auspicia prodigiaq; tanti facere, ut inde potiundæ uictoriæ in spem aut protinus adducerentur, aut ab ea depellerentur, ac ita demum falli. Igitur quum ars militaris in prudentia et fortitudine pariter Ducis, atq; in militū robore consistat, nostri profectò Imperatores multo sapientißimè agunt, qui in sua suorumq; uirtute spes sitas habentes,

bentes,

bētes, sine ullo augurio, res suo tempore gerunt: & id tu in primis, qui nunc Venetorum copias ducis, officiumq; fortissimi Imperatoris facis, quò adiumento sis ad rem Italicam, quæ iam propè trigesimum annum crudeliter armis Gallorum, Hispanorumq; similiter ac Germanorum uexatur, laceratur, perditur, tandem aliquando restituendam. Quapropter non equidem minus omnium uocibus ad cœlum extolleris, ob hanc quam nauas continenter operā, quàm ob singularem illam animi tui magnitudinem, æquè ut & rei bellicæ scientiam, qua ab hinc aliquot annis, regnum tuum auitum, quo aduersariorum potentia pulsus fueras, fortiter recuperasti. Ex quo certè nihil ferè unquam tibi illustrius, quàm ea calamitas fuit, ad laudem, & gloriam sempiternam. Atq; sic in hoc opusculo aliquid existet, quod te delectarit: cuius rei causa est, quamobrem pro certo quasi habeam, meum istuc obseruantiæ officium nonnihil tibi fore gratum. Vale. LONDINI, XIII. Calendarum Augusti,

M. D. XXVI.

POLYDORI VERGILII VRbinatis Dialogi de Prodigijs, liber primus.

POLYDORVS.

Bhinc biduum, ita mecum cogitabam: Si Robertus Ridleius meus esset hic, disputaremus aliquid: cum ecce tibi, unus ex meis ministris, nunciauit te ad urbem accessisse. Sic animus interdum auguratur, quæ statim pòst accidunt. Hoc itaq; ut primum audiui, simul ualde gauisus: ac nihil mihi hodie potius fuit, quàm ut te conuenirem, partim ut officium in amicum præstarem: partim ut intelligerē, quàm mox hinc esses discessurus: nā tibi iter aliò esse ferebât. ROBERTVS. Ago tibi me Polydore gratias: certè tu mihi studio præcucurristi. si enim expectasses, dum sol oriretur, ad te recta uia iuissem. Quod aues scire, an nostra mansio futura sit hîc diuturnior, sanè cum causa, ac non sine negocio, Cantabrigiensem Academiam mihi petendam constitui. POL. Nihil profectò commodius accidere posset. nam unà, spero, ibimus in uillam nostram, quæ, uti scis, secundum tuam uiam, ad læuam in monticulo posita est: & talis, ut (quemadmodum Cato præcipit) ne fundum quærat, neue fundus uillam: habet enim hortum pomarium, pratū, syluā, & pusillum campum frumentariū. Quapropter te iterum atq; iterū rogo, ut animi relaxādi gratia, eò ex uia recta diuertas, cum locus minus duobus absit stadijs, non quò tuū interrūpamus iter, sed ut totum saltem triduū, de aliqua studiorum

diorum nostrorum quæstiuncula inter nos loquamur. quippe id appello boni ocij fructum. ROB. Eamus, ut obsequar: & quia iam uentum est ad umbram huius patulæ quercus, posce puluinos, & sedeamus. nam ut uerum fatear, aliquãtulum fessus sum de uia, ac ideo uolo me ad reficiendum ex labore dare. POL. Si tuus animus perinde à curis, ut corpus à labore, uacuus est, inter nos hic, quò animi gratia accessimus, cõferamus iam licet, de Prodigijs: quæ ob terrifica eorum euenta, mortales iam inde à principio obseruare, pariterq; religioni habere, atq; horrere cœperunt. Etenim non cognosco unum aliquem, qui de ijs rebus subtilius, cumulatiusq; quàm tu, qui es apprimè humanis æquè ut sacris literis eruditus, disputare queat. ROB. In rem ingrederis, quæ & quanta olim fuerit, hodie' ue sit, nemo omnium facilè suspicari potest, quæ deorũ nuncios facit imbres, uentos, malas tẽpestates, bestias & monstra. POL. Ergo ex religionis usu erit, aliquid de eiusmodi superstitione, quæ etiamnum bene multorum insanas mentes tenet, disserere, quò cunctis illud Seruatoris nostri oraculum longè uerissimum esse constet: Ne passerculus quidem in terram cadit, nisi ex uoluntate Dei patris. Sed quia labes ista, ab astrologia primùm facta est, illud admoneo, nihil esse quod astrologorum uanis utamur argumentis, quum illorum quosdam postremò non puduerit, bonam nostræ religionis mysteriorum partem cœlo asignare, perinde quasi illud rerum omnium, non item Deus, autor fuerit. O perniciosam disserendi licentiam. Neq; etiam philosophorum captiosissimas uolo

ſubtilitates, quibus uerum magis circumfunditur, quàm inuenitur. ROB. Non reſcindemus regulam datam: ſed rem, ut dixi, magni momenti tractas.
POL. Quid ita? ROB. *Quia uereor, ne te meq; unà in laqueos non induas, quorum ex nullo uterq; ſeſe poßit expedire, niſi in re haud facili, peracutis rerum cœleſtium rationibus nobis utendum conſtituamus: quibus muniti, in iſto diſputationis genere ſubtilius uerſari poßimus.* POL. *Neſcis, certè neſcis abſtinere manus: ſic bellè in diſceptationis oſtenſos ſcopulos laberis. Nihil nempe huic ſermoni noſtro de re multo utilißima, ſi ſine captione plana fiat, orto longius, quàm quicquam commentitium eſſe duco: proinde quatenus iſta nobis tractanda ſint, ut rectè intelligas, ſi libet, talis erit noſtræ diſputationis modus. Alter noſtrûm referet carptim prodigia, poſtquam ita appellare placet, quòd prædicent: quãquam ſunt eiuſdem fermè generis, portenta, monſtra, oſtenta, quia portendunt, monſtrant, oſtendunt. Alter euentorum cauſas, quàm ueras exquiret, atq; exponet, quò tandem aliquando diluceat, in quibus ueteres ſimiliter uerſati ſint erroribus, ac bona nunc uulgi pars delyret. Hæc explanaui, ut à principio intelligeretur à te, quid illud eſſet, de quo diſputandum foret, ut ne uagari & errare cogeretur oratio, id quod in initio diſputationis fieri ante omnia oportet.* ROB. *Laudo firmamentum diſputationis quod poſuiſti, & modum: at effudi tibi, quæ poſſent ipſam diſputationẽ infirmare, ut ne res temerè tractemus turbidas: propterea ſi me in reſpondendo rudem inueneris, ne inertiæ condemnes,*
qui

qui onus nostris uiribus impar antè cognoram. Sed iam ad rem ueniamus. Lex ista quidem nostri futuri sermonis quam imposuisti, mihi probatur: sed te illa portenta recitandi munere fungi oportet, qui quum iampridem rerum fermè omnium initia octo libris prodideris, & ad Anglicam historiam scribendam aggressus, multarum gentium annales euolueris, facilè memoria tenes, quicquid ad institutum colloquium pertineat: ego uerò prodigia, aut euentorum causas quærere, minus laborabo, eiusq; rei te monitum uolo, ut ne mihi tantum sumere uidear, qui quod fortasse latet obscuritate inuolutum, ausim planum facere: dicam tamen appositè id quod sentiam, de ijs quæ à te breuiter percursa fuerint. Cæterùm tu exordire explicare, quæso, prodigia, quæ apud mortales obseruata, autores grauissimi monimentis mandarint. POL. Rectè quidem te imperatorem geris, qui adeò bellè officia alijs scis partiri, ut de ijs nihil tibi reliqui facias, quando ais nolle te laborare de interpretatione prodigiorum, perinde quasi aliquid laude dignum esse possit sine labore: uerumtamen quia intelligere uideris à te tantum postulari, ut dicas quod sentias, ipse quod mandasti, munus obibo, quum iam uacuum tempus & liberum nobis tribuatur: si primùm mihi illud innueris, à quibus tẽporibus recitãdi exordiũ capiendũ sit. ROB. Cẽseo à primis, quoniã ita fieri oportere, ipsa natura docet: quippe quotidie usuuenit, ut unusquisq; quæ ante ora uidet, negligat, ac sic rerũ memoriã æqualẽ ætatis suæ minus attẽdat, minus respiciat, minus cõsideret. Itaq; sic altè orsus iã iuuãte Deo,

uoce præito. P O L. Illud porrò post hominũ memoriam prodigium inauditum extitit, rubum flagrare, ac,ut in Exodo est, nulla ex parte comburi: indeq; uocem editam, qua Moses iussus est ire cum Aaron fratre suo in Aegyptum, accersitum in patriã Hebræum populum. Sed uel aliud multo mirabilius, quum Aaron coram Pharaone, uirgam quam gerebat in colubrum, & fluminis aquam in sanguinem uertit, induxitq; per omnem Aegyptum ingentem ranarum multitudinem. Age, iam tuum fac officiũ: causas elice prodigiorum istorum, ac de euentibus edissere. R O B. Magnus nẽpe es rerũ artifex. P O L. Quãobrem? R O B. In longum me uocas sermonem, cogisq; ut iamiam me dem ad omnem diuinandi rationem exponendam, si uoluero mysteria tuæ primæ quæstionis diligenter quærere. Hic tria diuinationis genera complexus uideris, diuinum, artificiosum, & naturale. Diuinatio, diuina semper ueritate dirigitur, cuiusmodi Moses & prophetæ reliqui usi sunt, qui diuino afflati spiritu, futura prædixerunt, miraculaq; ediderũt, quò mortales facilius adducerentur, ut suis prædictionibus fidem tribuerent. Ita Moses per flammam in rubo minimè consumpto uersantem, præsensit futurum, ut populus per legem, quam flamma illa significabat, haudquaquam purgaretur peccatis, quæ instar spinarũ rubi pungentia faciunt, ut saltem appropinquante morte, eòs qui secus quàm decuit uixerunt, delictorũ suorum tum maximè pœniteat: quia animus, teste Cicerone, id temporis multo diuinior est, quum præsagiat sese breui à societate & contagione corporis seuocatũ,
atq;

atq; ita multo magis perpetuatum iri. Et hoc ad primum tuum rogatum. POL. *Rectè quidem, at perge modò.* ROB. *Ego uerò pergam. Alterum diuinandi genus artis est, quod ad auguriorum, auspiciorum, monstrorum, sortium, & fulgurum interpretationem faciendam ualet. arte enim haruspices, augures, harioli, & uates armati: aut ex uolatu auium quæ præpetes dicebantur, aut ex cantu earum quas oscinas uocabant, aut ex gustu(si enim escam non caperent, tum mali alicuius significationem fieri augurabantur) aut ex colore, defectu, mutationé ue extorum animalium, futura prædicebant.* POL. *Bona, uel mala?* ROB. *Me aliò traducis, impedimentoq; es, quò secius pergam: sine, quæso, reliqua explicem, ne hæc quæ incurrunt succisiua tempora, rebus non nostris dare uideamur.* POL. *Sino: sed hîc de te peto, quid sit ista diuinatio, quo nostrum seruemus institutum, ut nihil prius tractare incipiamus, quàm quid sit, declaretur.* ROB. *Non ego, sed aruspices, sed augures definiunt diuinationem esse earum rerum, quæ fortuitæ ac futuræ sint. Fac ergo sic esse, tum dices: Si quid fortuitum est, id casu aliquo non eueniet: sin futurum, & quia in fortuna positum est, potest impediri, ut ne accidat. Ac ita relinquitur, ut diuinatio sit nulla præter diuinam: nisi uelimus eam appellare coniecturam, quod fateri haruspices, augures instar mortis putant, & coniecturam inquam temeritatis plenam, de qua suo loco plura dicam. Nunc ad rem. Sequitur alterum prodigium, siue monstrum. Monstrum utiq; fuit, cernere subitò ex uirga colu-*

brum obrepere, atq; fluuium cruore fluere. Hoc mehercule apud ueteres, artis erat: at apud nos, idem spiritus qui miraculum edidit, planum fecit, quid portenderet: uirga enim, autore Origine, homilia quarta, in Exodum, crucem Christi significauit, quæ à principio contemptui habita, mox in serpentem animal, teste Euangelio, prudens uersa: hoc est, ubi cognosci cœpit, in precio fuit, euertit Aegyptiorum, qui recta non saperent, inanem sapientiam. Item infecit flumina sanguine: quia ubi mundo illuxit, à nocentibus pœnas exegit, secundum illud: Omnis sanguis qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, usq; ad sanguinem Zachariæ, requiretur à generatione hac. Tertium diuinationis genus natura inuenit, quòd ea duce, somniemus: quia quum iacet corpus dormientis, tum animus qui diuinus est, præterita meminit, præsentia cernit, futura præuidet: & instinctu flatuq; diuino uaticinemur, id quod apparet in poetis, qui quadam animi concitatione mira canunt. Ex quo Democritus negabat, sine furore posse esse poetam. Sed age, iam ad tertium ranunculorum ostentum ueniamus, quò tuam quæstionem tandem aliquando absoluamus. Totam Aegyptum immanis ranarum copia occupauit. Ecquid illud portendit aliud, quàm damnum, quàm molestiam, quàm labem miseris incolis? inest enim ranis quædam natura significans aliquid: quippe quæ impendente procella aliqua, solent in ripas exire, atque multo magis clamitare, unde agricolæ præsentire possunt futuras tempestates: sed cur ita fiat, non item uidere, quum id sit in naturæ arcano inclusum.

Atq;

Atq; hæc naturalis diuinatio. P O L. *Præclarè equidem: sed ad rationem instituti sermonis cõmodius duxerim fore, si non grauabere repetere, cuiusmodi in primis sint artes, quæ in naturali diuinatione uersentur, & quatenus, quò probè constet nobis innatam esse prædictionem istam, citra omnem superstitionem: quæ aliud non est, quàm importuna ineptaq; religio, non item uera & sancta, quando, ut hæc deos colit, ita illa uiolat: quam superstitiosi obseruabant, qui (teste Cicerone) totos dies precabantur, & immolabant, ut sibi sui liberi superstites essent.* R O B. *Nunc dato responso ad ea quæ proposuisti, magis surgendum nobis puto, quàm ad eam partem sermonis ex qua egressi sumus, reuertendum.* P O L. *Consideamus adhuc hîc in umbra, extrahamusq; tempus parumper, oro, dum se calor frangat, differamusq; aliquid, quod secundum naturam sit. nam cum in ea re nihil fucosum, nihil tectum, nihil affectatum existat, haud scio quicquam animo pergratius, perq; iucundius esse. Præterea si sermonem cùm utilem tum honestum interruperimus, uoluerimusq; postea ad illum rursus aggredi, futurum uideo, ut uterq; nostrûm summè animi pendeat, quum nemo homo quamuis magna ingenij sit acrimonia præditus, tam facilè contexat interrupta, quàm absoluat instituta.* R O B. *Non est, uideo, quòd onus recusem: ita me urges: tametsi illud in proximã nostram confessionem reseruari commodum poterat, itaque tibi morem geram.* P O L. *Atqui ego ista audire perquàm cupio: ordire igitur.* R O B. *Prudẽtia unica*

uirtus

uirtus humanæ uitæ maximè necessaria, uariè à multis definitur: sed nos aliorum sentẽtijs breuitatis causa omissis, Ciceronem sequemur, qui primo de Officijs libro ait, Prudentiam esse rerum expetendarum fugiendarumq; scientiam. Qui ergo scit ea sequi, quæ sibi bono, & declinare quæ malo fore ducit, is meritò prudens dicitur. Ea autem cura iuxtà omnibus suscipienda est, qui uelint officium suum facere, ut ne uiuant more belluarum, quæ non nisi præsentes cernunt casus. Hinc nascitur illa naturalis pariter præsensio, atq; diuinatio pro se quisq; enim sui custos, adiutor & defensor esse debet: ex qua re oritur cautio. Exempli gratia: Cum uolo cauere, quæ obesse poßint, incipio obseruare hominum mores, tempora, naturam loci in quo habito: ex obseruatione, præsentire: ex præsensione, diuinare quid inde futurum sit. Itidem facio, si quid boni expopto, sic ut nullo negocio & commoda & incommoda prospiciam, præuideam, coniecturaq; augurer, atq; ita prudens rectè sciam me regere, gubernare, custodire. Verùm qui alijs præsunt, eos maior cura consulendi sibi, & suis tangit. Hæc si approbas, pergam ad reliqua. POL. *Nihil suprà.* ROB. *Natura continenter uaria edit signa, ex quorum obseruationibus, quarundam artium rationes initæ sunt, ut qui eas exercẽt, poßint multa prospicere ad seipsos pertinentia. Siquidem ducis copiarum ituri ad bellũ interest, uiæ pabuliq; causa obseruare uer nouũ, quod aduentu hirundinum, lusciniarum, turturum, primùm præsentit: item tempus hyemandi, id quod grues abeuntes indicant: & interim annonæ rationem habere, ut*

re, ut exercitus ne fame omni ferro longè sæuiore, suffocetur. qui facilè istuc futurum ex nuce præsagiet, autor Poeta:

Contemplator item, cum se nux plurima syluis
Induet in florem, & ramos curuabit olentes:
Si superant fœtus, pariter frumenta sequentur,
Magnaq; cum magno ueniet tritura calore.
At si luxuria foliorum exuberat umbra,
Nequicquam pingues paleæ teret area culmos.

Cæterum nulla magis ars eiusmodi signorum significatione iuuatur, quàm rustica atq; nautica: quando ex utriusq; usu summopere est, futuras tempestates bonas æquè ut malas prænoscere. Enimuero in agricultura nihil non tempestiuè agendum. Ita Cato suum uillicum admonet, inquiens: Opera omnia maturè conficias face. nam res rustica sic est, si unam rem serò feceris, omnia opera serò facies. Hæc ille. In nauigando non parum semper cauendum periculum mortis: quod tantum abest, quantum tenuis ligni crassitudo patet. Ex quo non ineptè Bias agebat, nautam neq; inter mortuos, neq; inter uiuos esse. Ergo non sine causa signis Solis & Lunæ, atq; animalium præsagionibus, artes istæ sunt effectæ. Sed iam utamur nostro Verg. teste:

Si uerò Solem ad rapidum, Lunasq; sequentes
Ordine respicies, nunquam te crastina fallet
Hora, nec insidijs noctis capière serenæ.
Luna reuertentes quum primùm colligit ignes,
Si nigrum obscuro comprenderit aera cornu,
Maximus agricolis, pelagoq; parabitur imber.
At si uirgineum suffuderit ore ruborem,

Ventus erit, uento semper rubet aurea Phœbe.
Sin ortu in quarto, nanq; is certißimus autor,
Pura, nec obtusis per cœlum cornibus ibit:
Totus & ille dies, & qui nascentur ab illo,
Exactum ad mensem, pluuia uentisq; carebunt,
Votaq; seruati soluent in littore nautæ.
Sol quoq; & exoriens, & quū se condet in undas,
Signa dabit, Solem certißima signa sequentur.
Et quæ manè refert, & quæ surgentibus astris.
Ille ubi nascentem maculis uariauerit ortum,
Conditus in nubem, medioq; refugerit orbe,
Suspecti tibi sint imbres.
Cœruleus pluuiam denunciat, igneus Euros.
Sin maculæ incipient rutilo immiscerier igni,
Omnia tum pariter uento nimbisq; uidebis
Feruere: non illa quisquam me nocte per altum
Ire, neq; à terra moueat conuellere funem.
At si quum referetq; diem, condetq; relatum,
Lucidus orbis erit, frustra terrebere nimbis.

Ea omnia uel animalia quædā præsagiunt, dantq; certa tempestatum signa. Idem: *Aut bucula cœlum*
Suspiciens, patulis captauit naribus auras,
Aut arguta lacus circumuolitauit hirundo,
Et ueterem in limo ranæ cecinêre querelam,
Tum cornix plena pluuiam uocat improba uoce.

Item delphini, mergi, grues, corui, teste Plinio, præsagiunt. Quin medicina ex signis duntaxat naturalibus, de uita pariter ac morte ægrotantium iudicium facit: quum præsertim uenæ æquis seu non æquis interuallis mouentur: quod ut istud mortiferum, ita illud sa-

lud salutare sit signum. Iam tota naturalis diuinatio pertractata est, cum rerum euentis. POL. Benè certè: sed euentorum ipsorum causas nobis quoque quærendas existimo. ROB. Ain tu hoc quærendum? Adde, cedo, à quo etiam quærendum sit. Sanè uentorum, imbrium, morborũ, signa quæ dixi, quam habeant rationem, non satis perspicio, uim autem & euentum non ignoro. POL. Non equidem ista desperantur à nostris astrologis, uel philosophis, qui etiam rationem reddere sciunt, quæ causa sit, cur Iupiter in sua cœlesti sella sedendo, interdum dextrum pedem super sinistrum reponat. ROB. O´ miram memoriam: tute à principio lege excepisti, ne hasce illorũ hominũ ioculatorias obscuritates, futilesq; subtilitates nostro sermoni misceremus: & nunc uideris nõ imprudens in eas pestes collabi. POL. Verißima sunt quæ memoras. nam mihi, fateor, iam exciderant: ad nostra iam redeo. Mittamus Solis ac Lunæ signorum rationẽ perscrútari, & hoc loco usurpemus illud Socratis scitũ: Quod supra nos, nihil ad nos. Et si libitum sit, peruestigemus quid sit, quamobrem animalia præsentiant futuras tempestates, atq; inde apud mortales uariæ hariolationes increbuerint. ROB F aciã Polydore ut uis, tametsi scio me in re difficili ac multum & sæpe quæsita uersaturum: quia sunt qui suspicati sint, eas bestias diuorũ interpretes esse, quando homines minus per se futuram aeris qualitatem sentiẽtes, ab illis obseruando colligunt, percipiunt, prænoscunt. POL. Hinc igitur uidere licet, præ brutorum intelligentia, nostram in hac parte consenescere.

ROB.

ROB. Id nequaquam:nobis enim innata eſt naturalis prudentia,qui noſtro iudicio aut læti,aut triſtes ſumus. id quod in iſta animalia cadere nequit,quæ nihil per ſeperſpicientia naturam aeris ſequuntur, cuius inſtinctu impetuq; modò gemunt,modò garriunt, modò laſciuiunt,modò concinunt. Sed audi noſtrum Vergilium,hanc tibi quæſtiunculam ſimiliter proponentem,ac declarantem:

Haud equidem credo,quia ſit diuinitus illis
Ingenium,aut rerum fato prudentia maior.
Verùm ubi tempeſtas,& cœli mobilis humor,
Mutauêre uias,& Iuppiter humidus auſtris
Denſet,erant quæ rara modò, et quæ dēſa relaxat,
Vertuntur ſpecies animorum,& pectora motus
Nunc alios,alios dum nubila uentus agebat,
Concipiunt.hinc ille auium concentus in agris,
Et lætæ pecudes,& ouantes gutture corui.

POL. Latuerúntne hæc ueteres? ROB. Minimè,opinor:nam Vergilius, cuius tibi teſtimonium citaui,non utiq; heri aut nudiſtertius fuit,qui plus doctrinæ attigiſſe,quàm quiuis mortalium fertur. POL. Et tamen putabant aues euentus ſignificare aduerſos, ſecundóſue? ROB. Putabant equidem, quando rem nullam adminiſtrari,niſi auſpicio uolebant. POL. Quî fieri potuit,ut illi priſci mortales alioqui ſapientiſſimi, in hanc delyrationem incredibilem collapſi ſint?Quid reſpicis?exprome,quæſo,tantæ ſtultitiæ cauſam. ROB. Reſpicio tuas belliſſimas illecebras remorãdi me hic ad ueſperum, nam uni ſemper inceptæ rei præuertis alteram. Arbitraris ne parui eſſe ne-

se negocij exprimere causam tanti erroris, qui sapientißimos quosque uiros olim miserè infatuarat? An me unum ex illis scabiosis sophistis esse putas? qui quũ ab ineunte ætate sese dederint ad perdiscendas captiones uerborum, uerborũ inquam barbarorũ, in eis enim omnis linguæ tam latinæ quàm græcæ ieiunitas exiſtit: & postquam artẽ quam uocant, credo sophistariam, perbiberint, tum tanquam omni doctrina cumulati in scholis aßidẽt, dicereq; audẽt: Si quis uelit, quid quære re? perinde quasi nulla sit res tanta, tamq; improuida, de qua ipsi non sint dicturi, quicquid dici poßit. Sed ecquid dices, si ostendero teipsum id iampridẽ prodidiſſe, quod à me explicari petis? POLY. Mihi illud antehac ne somniaſſe quidem uenit in mentem. ROB. Cretensis, quemadmodum uideo, nescit pelagus, ut aiunt. Sic bellè dißimulas, nõ quò omnino illudas (nam te hominem bonæ frugi eſſe non ambigo) sed ut me tuæ laudis buccinatorem audias. Itaq; postquã ita tibi cordi est, uolo id eo confidentius facere, quod ipse sic uelle uideris. Tu enim libro de Inuẽtoribus rerũ quinto, peritè porrò docuisti, quàm dæmones, præsertim ante Christi Seruatoris nostri aduentũ, multas nocendi artes habuerint, quamq; multijugibus responsorũ fallacijs miseros mortales petierint, deluserint, perdiderint. POLY. In hoc admodum delector optime Roberte, quod nostra tibi scripta minimè sordeant, in quibus, uti uideo, libenter uersaris: sed perge, amabo te, ut ne puncto quidẽ temporis, nostri sermonis seriem interpellemus. ROB. Primũ omniũ satis cõstat, dæmones eſſe spiritus à Deo olim in cœlo

creatos, aeriaq; habere corpora, ut Apuleio Platonico, ac diuo placet Augustino, ipsos Platonicos in hac parte secuto: qui ob superbiam inde deiecti, partim in terræ infimo, partim in aere uersantur, nocendi semper cupidi: qui idcirco, teste diuo Augustino de dæmonum diuinatione, & sensu & celeritate omnes animantes longè antecedunt. Sed ante illum Plato in Epinomide, eorum naturã sic descripsit: Dæmones genus aerium in terra, mediaq; regione collocatos, colere debemus. Et quamuis hi dæmones prope nos sint, nunquam tamen nobis manifestè apparent: prudentiæ mirabilis participes sunt, acuto quippe ingenio, tenacíq; memoria, cogitationes nostras omnes cognoscũt. Verùm tu dices, Plato ibi de bonis loquitur dæmonib. At malos quoq; idẽ ponit, cùm alibi, tum epistola quadam ad amicos Dionis, qua docet, usq; eò cum rebus Siculis bene actũ, dum Dionysius iunior de ipsius Dionis sententia, eas administrarit, & illum postea deprauatum pessimè egisse, inquiens: Nunc aũt siue quis dæmon, siue perniciosus aliquis ijs sese obijciens, iniquitate & impietate cuncta peruertit, rursusq; perdidit. Hæc ille. POLY. Sunt ergo dæmones uel boni et mali? ROB. Sunt. POLY. Alterum tibi non concedũt Peripatetici, quorũ princeps, uti ipse scis, fuit Aristoteles, qui dæmonum non meminerunt: alterum non admittit Augustinus, ut est in libro de Ciuitate Dei nono, qui uult dæmones apud nos, in malam semper partem acceptum iri. ROB. Magnos quidem adducis autores, at utrunq; defendam. Sunt inquã dæmones, quorum sexcenta in dies singulos existunt opera, quæ na-

tura

tura rerum ulla nequit efficere, tametsi multo sanè est efficacißima: sed ne tempus teramus, illud apertè docebit errorem eorũ, si qui sint, qui negent. Vidi ego, imò nemo non quotidie uidet, hominẽ à dæmone prehensum, agitatumq́;, effundere ea quæ nunquam audiuit, & id aliena lingua, quam nunquam didicit. Hoc nisi dæmonibus, est quisquam omnium qui audeat aßignare? Quòd autem dæmones bonos more priscorum uocitamus, de ea re haud laborare oportet, id quod parui refert: placet sequi ueteres philosophos, quando nos etiam angelos æquè bonos atque malos dicimus. POLY. Ais igitur bonos & malos esse dæmones? ROB. Prorsus, quemadmodum antè dixi. POLY. Ecquid muneris apud Deum obeunt? ROB. Mali enim iussu Dei, ab improbis scelerum pœnas exigunt. Ita misit Deus in Aegyptum, ut est in psalmo lxxvij. iram indignationis, immißiones per angelos malos. Illud uerò alterum dæmonum genus saluti hominum studet: et utrunq; diuus Ioannes Chrysostomus, homilia tertia, de patientia Iob testatur. POLY. Dubito de ista tua definitione ministerij dæmonum, quia nemo homo nescit bonos fuisse dæmones, qui ierint per ditum Sodomam: proinde si uis ut tecum consentiam, rem subtilius explicato. ROB. Vt ne ambigas, subijciam quod satis dictũ uel ab Augustino habemus. Malus itaq; dæmon potest aduersus malos homines, uelut in suum gregem, nisi prohibeatur: aduersus bonos non item, nisi Deus permittat: & id quidem non ad perdendum, sed ad probandum. Propterea malus dæmon Iob, uiro animi uitæq; integerrimo, postquam

omne eius peculiũ cõceßu Dei corruperat, nuncium ruinæ attulit. Ac ita Deus p dæmones pariter bonos atq; malos, modò iustos homines, modò iniquos tẽtat, castigat, punit: sed ut hos pœnis æternis, sic illos calamitatibus minus diuturnis afficit, quò de eorũ probitate certum fiat periculum. Iam, credo, ministerium dæmonum iuxtà mecum tenes. POLY. Quid ergo? sciunt'ne per hoc futura? ROB. Sciunt nempe. POLY. Minime tibi assentior, qui planè credo Chrysostomo. is enim in Euangelium Ioannis, homilia XVIII. de ea re ita loquitur: Prædictio futurorũ immortalis Dei duntaxat opus est. Quod si aliquando dæmones aliquid prædixerunt, stultum & incautum uulgus deceperunt, eorum nãq; uaticinia paßim falsa deprehenduntur. Hæc ille. ROB. Ego quoq; tantum à Chrysostomi sententia non absum, ut etiam maximè probem. Sciũt, inquam, dæmones in primis, quæ ipsi machinaturi sunt. & futura quædã, utpote quasi in procinctu, non autẽ longo pòst tempore euentura. Exempli causa dictum sit: Superiore æstate, quemadmodum audisti, cum ingens bellum in terra Italia arderet, inter Carolũ Cæsarem & Franciscũ Gallorum regem, essetq; cum ipso Gallo in fœdere Clemens Romanus pontifex, uenit in mẽtem Carolo duci Borboniensi, qui Cæsaris copias ducebat, Clementem aliquo incommodo deimprouiso afficere, quò ille cogeretur amicum Gallum deserere. Itaq; Borboniensis magno cũ Hispanorum tum Germanorũ peditum numero instructus, ex agroq; Placentino profectus in Hetruriam descẽdit, prædicans se bellũ Florẽtinis facturum,

quòd

quòd illi etiam Gallorum partes sequerentur, ut sic suum consilium artificio tegeret: qui ubi eò peruenit, omissa uia quæ Florentiã ducit, primo quoq; die Senas se contulit, illincq; Romam approperauit, quò cũ omnium opinione celerius uenisset, facile eam rebus omnibus imparatissimã offendit, primoq; impetu cæpit, ubi loci ipse occubuit. At milites uictoria usi, Vrbem occupant, Clementemq; arce diui Angeli includunt, qui paulo pòst sese in eorum fidem permittere coactus est. Ad proposita redeo. Dæmones igitur potuerunt ex tanto rerum motu, & alterius partis studio uehementi præsentire ac prædicere, breui futurũ ut urbs caperetur: sed illud haudquaquã ante, quàm Borboniensis id consilij cœpisset Romæ inuadendæ. POLY. Rem iam teneo. ROB. Expecta, dum concludam, si uis nihil ambigi. Sic dæmonum malitia, uti diuus Ambrosius in Euangelium Lucæ ait, etiam occulta deprehendit. nam in id illi incumbunt, ut faciant, quò mortales sibi credant, & credentes fallant: quãdo tali sunt natura, ut nihil eis sit antiquius q̃ dolis, q̃ machinis, quàm fallacijs ac præstigijs mortales continenter circumuenire, in errationemq; trahere: quanquam, uti te demonstrasse significaui, eos dolos, machinas, fallacias, præstigias, iampridẽ Christus præstrinxerat. POLY. Cur non potius sustulerat? ROB. Quia Deus, sicut Origenes homilia xiij. super Numeros testatur, non uult id dæmonum genus ante tempus damnare, qui apud Matthæum Seruatorem rogabant, ne se ante tempus torqueret. POLY. An ex usu nostro non foret, si spiritus tam malefici exinanirentur?

ROB. Haudquaquam puto: præstat enim ut eiusmodi hostes sint, qui dies noctesq; nos oppugnent, in certameñq; vocēt, quū teste Apostolo: Non coronabitur, nisi qui fortiter pugnarit. Sanè ubi certamen non est, ibi nulla præmij, nulla uictoriæ spes existit. POLY. Plena manu rem attigisti, sed utinam istorū dæmonum malitia nequitiaq; ad nos aditū haberet aut difficiliorem, quò nobis per eam in animi securitate, in qua uitam istam pono beatam, acquiescere liceret: aut si ita facto opus est, longè faciliorem, ut ex acri certamine lætiorem reportaremus uictoriam, postq̄ pro se quisq; pugnando animosè restiterint. ROB. Neutrum in rem nostrā esset: si enim dæmones inhiberentur, ne ad nos tentandos aggredi possent, illi contrà atq; eorum natura est, facere cogerentur, ac ita ante tempus damnarētur, id quod Deus nō uult. nam teste Origene, in eadem homilia, damnare, est auferre eis arbitrij dati potestatem, & ante tempus inferre iudicium. Sin pro suo iure integrū esset sæuire, perbreui tempore omne humanū genus perditū irent. Igitur Deus perinde ijs malis spiritibus ac bonis, nostræ salutis causa, interdū utitur. POLY. Vtitur'ne Deus etiā malis? ROB. Vtitur, inquam. Verbi gratia: Deus olim per malum dæmonē, uti antè ostendimus, patientiæ Iob periculū fecerat. Item si malitia, inuidia, & proditio Iudæ, in quē, uti ait Ioannes, ingressus erat Satanas, nō fuißet, crux Christi, quēadmodū idem Origenes homil. xiiij. affirmat, non extitisset, unde nostra manauit perpetua salus. Trāseamus ad alia. Isti ergo dæmones mali, partim natura corporis aerei, partim longo rerum usu, nam

nam diutius uiuunt, longè scientißimi, quum à primo animaduerterint homines rerum futurarum notionis cupidos, duce natura, obseruare animantium corporum uocumq; motus, quibus coniectura augurari futurum aliquid poßet, tales fecerunt fallacias, ut cum animantes ipsæ aut insolitis uolatibus, aut garritibus tetris signa miranda darēt, illi demēter eiusmodi signis adducti, artem augurandi uanitatis plenam confecerint, qua tam superstitiosè quàm aniliter futura quærerent. Quod institutum dæmones augendum existimantes, quū postmodū mali aliquid terris populis' ue impendere præsentirent, ita in hominum animos inducebant, ut facile crederent illud ipsum malum deorum suorū nutu, sibi per ea formidanda animantiū signa, aut uoces ex simulacris diuinitus, uti rebātur, editas, indicari: qui sic dementati ex suis obseruationibus, quicquid inde commodi accipiebāt, se à dijs prius monitos, item prosperitatē habere putabant, quòd malū antè cognitum facile declinari soleat. POLY. Ita homines à cacodæmonibus moniti, malum omen auertebant? ROB. Me interpellas: nunc & quæ tu audire, & quæ ipse referre habeo, attende potius, quia paulo pòst intelliges ea monita bono non fuisse credētibus. Item miseri mortales dijs illis malis fidem ac honorem habere, eosq; in familiaritatem recipere cœperunt. Itaq; memoriæ proditum est, Numam Romanorum regem nympham Aegeriam, Q. Sertorium ceruam Dianæ, ut prædicabat, numine afflatam consultricem, & Socratem dæmonem consiliarium, quem Apuleius deū appellat, habuiße. POLY. Bestiam

deam, & dæmonem deũ ecquis unquam dixit? ROB. Sertorius, & Socrates. POLY. Quid boni igitur ab illis ambo cõsecuti sunt? ROB. Id scilicet, ut iste nihil suo iuuante deo, coactus sit uitam finire ueneno: et ille nullo suæ deæ monitu edoctus, domesticâ fraude perierit. POLY. Eo præmio dij gentium remunerabant suos cultores? ROB. Non sanè alio, & id porrò haud occultè: siquidem, uti tu libro de Rerũ inuentoribus quinto luculenter demonstrasti, humanas hostias sibi immolatas uolebant. POLY. O perniciosam æquè deorum humani sanguinis sitim, atq; mortalium amentiam, iniquitatemq́; si paricidas colere libuerit, quos ipsi suis legibus supplicio mactandos, non item colendos iam inde à principio sanxerant. Sed dicet aliquis: Istud faciendum erat, quo maius auerruncaretur periculum quod iam supra caput esset: quãdo satis constat, teste Dionysio Halicarnaseo, Iouem & Apollinem magnis affecisse Italiam cladibus, quòd decuma hominum sibi non fuisset immolata: & Publium Decium patrem, Romanum consulẽ, ac deinde Deciũ filium acie inclinante, sponte se atq; hostes dijs manibus ex diræ superstitionis instituto, omnib. deuouiße precibus. ROB. Pulchrum sanè per tempus exemplum dæmoniacæ fraudis narrasti: nota tempora infelicia, quibus humanæ mentes dæmonum præstigijs captæ, nefaria ludibria non cernerent. Est operæ preciũ hic cognoscere dæmonum simul insidiosas artes, et Romanorum hominũ cæcitatem, qui crediderint Deciũ patrem, ut de filio taceamus, bello Latino potuisse secum hostes deuouere, in quos nullum ius ille habuerit.
At-

Atqui haud dubiũ fuit, nõ oportuisse Decio cadente, Latinos cadere: qui ubi Decius est telis obrutus, nõ signa sua deseruere, sed usq; eò restiterũt, dũ non paruo demum T. Manlij alterius Consulis negocio, fusi fugatiq; sint. POLY. Fortasse uates aliquis excantauit eos à Decio incantatos? ROB. Nego, ut dixi, Deciũ potuisse Latinos carminibus ad interitũ trahere, quãdo incantamenta apud priscos, tametsi omni superstitione refertos, semper in quæstione fuit, ualerẽt ne aliquid. Apud nos uerò dubium non est, quin nullius sint momenti, id quod lex, quod religio, quod ratio docet: quæ idcirco de patrum sententia, iampridẽ damnata sunt. Quapropter expedit ut ea missa faciamus, ne prophana sacris miscere uideamur. POLY. Non intermittas, quæso, parũ disputare de istiusmodi incãtationibus, quas audio nõ usq; eò improbatũ iri, quin liceat Dei nomine interdũ uti. ROB. Nihil est, uideo, quòd moremur diutius, adeò urges. Itaq; ex tuo Plinio, ut ne sacros autores in rem ridiculã demus testes, tute haurito, quæ de me quæris: ille enim libro Naturalis historiæ xxviij, bonam eiusmodi deliramentorum partem ponit, tantiq; facit, ut ad extremum ita concludat: Sed in prodendo obstat ingens uerecundia, in tanta animorum uarietate. Quapropter de his, ut libitum cuiq; fuerit, opinetur. Homo sanè prudẽs non putauit sic à ueritate recedendũ, ut se autore in posterum tempus, eius uanæ obseruationis cura alios tangeret. Veruntamen certum habemus, in ueterum animis insedisse semper opinionem, uel potius stultitiam, quæ etiam nunc permultos amentes tenet, ut cre-

derent posse se cœlum pariter atq; terram uerbis quibusdam, ad carminis similitudinem compositis, mouere. Vergilius:

Carmina uel cœlo possunt deducere lunam. Item:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Cato de re rustica, luxata membra hac cantione sana fieri tradit: Danata, daries, dardaries, astararies, & reliqua. POLY. *Bone deus, Cato uir tam sapiens, duxit animo istam cantionem, uerbis nihil significantibus compositam, ualere aliquid, ad mouendum* Deum? ROB. *Ita est.* M. *quoque Varro haud extra talem culpam est, qui affirmat carmine sanari podagras. Marsorum, qui Italiæ populi sunt, cantu serpentes contrahi, uulgo tradiderunt.* M. *Seruilius Nouianus in lippitudinis metu, duabus literis græcis α et ρ chartam inscriptam, lino ad collum circumligatam ferre consueuerat.* POLY. *Istud profectò institutum haud obsoleuit, quippe sunt bene multi à nefarijs magistris ita instituti, ut pro certo quasi habeant se ualentes fore, si uerba* Euangelica, *uel psalmum aliquem eodem modo gestarint.* ROB. *Verum nempe dicis: sed illi nihil ueri sapiunt, qui perinde quasi præ literarum notis, non sit in scriptura sacra quicquam aliud attendendum, spes suas in ope diuina minimè ponentes, tantam uim in chartis inesse credũt. Sanè* Christus *uoluit suum* Euangelium *publicè prædicari, non quò mortales muta scripta manibus ferrẽt, sed eorum sensa mente perciperent, memoriaq; tenerent, ac agerent quod per ea iussi essent, hoc est, à Deo tam corporis quàm animi salutem expectarent.* POLY.

Bene reprehendis, beneq́; admones. Cæterùm quotusquisq́; est, qui contemptui artem habeat, in qua doloris magnitudine aliquando eiulans, repererit auxilium, quod dies noctesq́; exclamauerit? Illud meherc ules est quamobrem etiamnum sint, qui incantationibus fidem ex eo minus abrogent, quòd compertum habeant eas leuare ægrotantes: nam in emißione sanguinis ex naso, uel ex uulnere, præsens remedium carmen esse solet. Sic Homerus scribit. Vlyssem accepto uulnere in femine, profluuium sanguinis cantatione cohibuiße. Ita dolor capitis, ita dentium, ita febris sedatur, mitigatur, tollitur. ROB. *Sed quota pars laborantium morbis leuatur?* POLY. *Bene magna.* ROB. *Quare non cuncti, qui ad eos maleficos medicos, incantatores, confugiunt?* POLY. *Isthuc perinde me fugit: ac certò scio, incantamenta nonnunquã esse ijs leuamento, qui morbo quopiam tentantur.* ROB. *Ain te certum scire? Num cõstat tibi de morbi aut doloris longinquitate, grauitate'ue, seu subita leuatione? Nam id sæpe accidit in corporibus affectis. Quod si nõ affirmabis, affirmabis aũt nequaquam, ni uolueris spõte mentiri, quæram ex te, potest'ne ita usu uenire, ut ægrotus eo ipso temporis puncto incipiat belle se habere, quum quis ad recitandum carmen aggreditur? Quod si negabis etiam: quicquam diligentiæ, quicquam curationi, quicquam deniq́ naturæ tribuendum negabis. Ecquis enim sui adeò negligẽs est, qui quum cœperit aduersa uexari ualetudine, primo quoq́; die non abstineat à quotidianis cibarijs, deinde non adhibeat remediũ aliquod, postre*

mò non curet naturam corporis ſubleuandam purgationibus quàm multijugibus? At dices: Ante omnia recurſum eſt ad incantationes. Fac ita eſſe, per hoc tamen nõ ſtat; quin leuatio morbi doloris ue queat ſua ſponte ſequi, ob abſtinentiam ciborum, pabuliq́ue: nam in iumentis idem accidit, quando in eorum quoque curatione incantamentis utuntur. Et demum eſto, ea remedia iuuent, hoc eſt, iuuare uideantur ægrotantes: remedia inquam, quæ, autore tuo Plinio, priſci illi idolorum cultores, à quibus peſtifera ars manauit, negabant prodeſſe poſſe, ſi prius in menſa depoſita fuiſſent, quàm adhiberentur: adeò facile inutilia fiebant. Cæterùm dico incantamẽta iſta iuuare nunquã, quod in ijs nil ueri, nil ſancti, nil firmi ſit, nam incantatorum genus nemo neſcit eſſe longè poſt homines natos ualde impium, ualdeq́; improbum, ac fraudulentiſſimum, qui dæmonum nomine, non item Dei, artem ſceleratè exercent, idq́; precio faciunt: qui uerba ignota malitioſe uſurpant, qui notas & figuras inſtar deorum ſimulacrorum nefariè adorant, qui uariarum rerum imagines, item annulos lapidesq́;, uelut ſacra artis inſtrumenta habent, qui in ligandi, ſoluendi, tangẽdiq́; modo ſpem ſtolidè ponũt, & poſtremò confidenter petũt, plurimũ à Deo minimè petẽda. Nónne proinde dementis eſt, non modò exiſtimare, ſed ſomniare quicquam propitiũ ab iſtis ueritatis, pietatis, ac iuſtitiæ hoſtibus proficiſci poſſe? Neq; igitur ualere tam importunam artem aliter credas, quàm ad fraudẽ atque damnum ſimiliter petentium ab ea auxilium: quippe qui pecuniam diſſoluunt, quò deludantur, ſuaq́; ſpe

frauden-

fraudentur: ac ad ruinam exercentium, qui à principio per baptisma filij Dei effecti, ita tandem sese malorum dæmonum amicitiæ dant, atque deuouent: qui supra uires, contra naturam, diuinare, morbos curare conati, si tale quid præstare posse se persuadent, nō animaduertunt sibi sic malè agentibus semper præstò esse dæmones, qui ipsos in maleficio detineant, ut ne aliquando resipiscant. Ac tantum abest, ut ars longè insidiosissima cuiquo prodesse poßit. Quid, quod incantatores, si quid omnino efficere posse uidentur, totum id nefarijs dæmonum machinis aßignandum, nemo sanæ mentis ambigit? quia illi nihil non semper student, ad eorum hominum perniciem, qui à ueritate recedentes, sese modis omnibus ire perditum uolūt. Sic eius tetræ artis studium cum primis exitio fuit Babyloniæ ciuitati, quæ ad ultimum à Cyro rege sub Persarum imperium redacta est. Esaias capite xlvij. Venient tibi duo hæc subitò in die una sterilitas, & uiduitas, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum. Et subijcit: Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laboraſti ab adolescentia tua, si fortè quid prosit tibi. Quam ob rem sapiēter Moses suis Hebræis præcepit, quemadmodum in Deut. est, ut incantatores omni tempore exterminādos curarent. POLY. Vicisti me propemodum his tuis multo equidem bellißimis argumentis, quibus cuncta quæ ad artem pertinent, rectè metitus, nunquam posthac incantationibus quicquam tribuam, si te pro rei obscuritate, non tædebit dilucidius docere: nam

nuper demonstrasti uulgò traditum, Marsos esse solitos carminibus coercere serpentes: nunc autem uenit mihi in mentem, illud esse quàm uerissimũ, quando ita est in psalmo lvij. Furor illis secũdum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ, et obturantis aures suas, quæ non exaudiet uocem incantantiũ. Hinc ergo uidere licet, incantamẽta aliquid omnino ualere. ROB. *Imò nihil, quod uno concludam argumento. Iam satis cõstat, istas maleficas artes esse dæmonum instrumẽta, quibus illi ad nocendũ duntaxat utuntur, ubi libet, si liceat. Quippe serpentes, ut tibi ad rogatum tantũ respondeamus, contrahũtur carminibus, quum* Deus *permittit: at non item, quum per* Deum *minus licet, id quod testatur* Hieremias, *de Hierosolymæ excidio, ita capite octauo scribens:* Ecce ego mittam *uobis serpentes mortiferos, quibus nõ est incantatio, et mordebũt uos, ait* Dominus. POLY. *Equidem satis fermè mihi ad unguẽ fecisti, uerùm aliud postulo. Quid, oro. causæ est, cur serpens magis cæteris omnibus animãtibus obnoxius sit incantationibus?* ROB. *Veniat* Phœbus, *& tibi hos soluat nodos: aut ueniat in mentem* Vergilij, *qui uerè ait:*

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas.

Hunccine modũ uis tenere in disputando, ut nihil tandẽ concludamus? Sed ne tibi uidear indoctior, quod in buccã uenerit respõdebo. Ferũt id supplicij constitutũ esse serpenti, quòd, ut ualde noxiũ animal, idoneus uisus sit diabolo, cuius personam indueret, ad Euam *primam parentem circumueniendã. Item ob illud ipsum etiã dæmones plurimũ posse in* Venerem, *quia prima*

peccati

peccati corruptio, qua homo factus est particeps culpæ, nos per Venerem genitricem peruaserat. POLY. Nihil hercle uerius. nam sunt ubiq; gentium, qui cantionibus maleficis facile reddant quem uelint hominē, multo segniorem ad Venerē: cuius sanè rei si modum scirem, permagno liberarer scrupulo. ROB. Non modum, sed pestis causam quæras: dæmon enim quum spiritus sit, potest hominē usquā prohibere: item inflāmare, languefacere, eiusq; cogitationem in qua omnis propemodum rei ueneræ uis maximè consistit, sæpe auertere. Qui igitur uult hominem oppressum præstigijs istiusmodi, dæmones ad id facinus edēdum inuocare necesse habet. At mulieres in primis talibus armatæ ueneficijs, permultos in dies singulos perdunt infantes, partus'ue informatos suffocant, similiter fruges enecant, atq; fontes inficiūt: ac deniq; in eo maleficij genere plus multo nefariæ uetulæ, quàm uirorum quisquā, ualere dicūtur. POLY. Cur ita? ROB. Quia mulieres partim ob animi leuitatem, sibi innatam, partim ob imprudentem credulitatē, nescio quo pacto à dæmonib. facilius hisce obligantur sceleribus Sic Eua mulier magno suo pariter atq; suorum malo desipuit, ita uolente Deo. POLY. Inquis talia fieri flagitia, permissu Dei? ROB. Haud dubiè. POLY. Quam ob rem, obsecro? ROB. Vbi est acumen tuum, qui ignorare uideris, iudicia Dei facile nos latere? Dicam tamen. Deus enim non unius uel alterius duntaxat, sed uniuersorum mortalium custos rectorq; est: qui, quemadmodum natura facit, quæ ex putrefactis granis frumenta producit, permittit malum

lum accidere, ut ex eo bonum colligat. quod testatur Augustinus in suo Enchiridio, ita scribens: Neque omnipotens Deus ullo modo sineret mali aliquid esse, nisi usq; eò esset omnipotens, & bonus, ut benefaceret, & de malo. Sic nempe prouidet Deus, summum nanque malum semper iudicatum est: ut homines per carnificum cruciatus, bestiarumq; laniatus, uitam finirent: attamen ex eo numero, Deus suos martyres perbeatos fecit. P O L. De his rectè, perinde atque satis. Sed adhuc aliud ex alio quærens rogo te, an in ijs carminibus sit modus aliquis, quē nostra non accuset religio? R O B. Is prorsus, quem Christus suis dedit Apostolis, apud Marcum dicens: Signa autem eos qui crediderint, hæc subsequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, serpentes tollēt, super ægrotos manus imponent, et bene habebunt. Hoc in primis modò usus diuus Petrus, Hierosolymis sanauit hominem claudum, inquiens: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. Extat historia in Actis apostolorum, capite tertio. Eodem quoq; modo Ioppe puellam nomine Tabitham, iā mortuam ab inferis excitauit: nam uir sanctus accessit ad corpus exanimum, & positis humi genibus, ubi orauit, inquit: Tabitha, surge. Paulus itidem apostolus, multis passim tota Asia sanatis, à dæmonumq; molestia liberatis hominibus, postremò in Melita insula propter Siciliam sita, Publium hospitem suum, uirum primarium, febre & dysenteria tentatū, postquā orauerat, manusq; imposuerat, sanauit: eoq; loci uiperam, à qua in manu uulnus repētè acceperat, sine ulla uitæ offensione, in ignē excussit.

excußit. Sed ne multa, possem enim sexcenta referre miracula, hisce modis edita, quibus etiam nunc nostri sacerdotes utuntur, quum præsertim uolunt eijcere dæmonē, qui hominē teneat, aut ægros curare, apostolorum more, qui, teste euangelista Marco, cap. sexto, uel talis erat, ut ungerent oleo multos ægrotos, atq; sanarent. Et hic modus quē scire auebas. POL. Mirificè certè omnia: at ne ulla in re mox hæsitem, scire amplius opto: Datúr ne unicuiq; ut pro suo iure affectis opituletur hominum corporibus? ROB. Datur uiris æquè corporis, ut animi longè integerrimis. alijs uerò si ausi fuerint, fraudi est. Sic Lucas tradit, olim malo fuisse nōnullis apud Iudæos, scribens: Tentauerunt quidam de circumeuntibus Iudæis exorcistis, inuocare super eos qui habebant spiritus malos, nomen Domini IESV, dicentes: Adiuro uos per IESVM, quem Paulus prædicat. Erant autem quidam filij Sceuæ Iudæi principis sacerdotū septem, qui hoc faciebant. Respondens autem spiritus malus, dixit eis: IESVM noui, & Paulum scio, uos autem qui estis? Et insiliēs in eos homo in quo erat dæmoniū malū, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Sed audi Christum ipsum de ea re apud Matthæum docentem: Multi dicent mihi in illo die, domine, domine, nón ne in nomine tuo prophetauimus, dæmonia eiecimus, uirtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, Nunquam noui uos. POL. Cur ijs talis datur facultas? ROB. Illud tibi eò loci diuus explanat Hieronymus, inquiens: Prophetare, uirtutes facere, & dæmonia eijcere, interdum non eius meriti

est,qui operatur,sed uel inuocatione nominis Christi hoc agit,uel ob condemnationem eorum qui inuocat, & utilitatem eorum qui uident & audiunt,conceditur: ut licet alij despiciant eiusmodi signa facientes, tamen Deum *honorent,per cuius nomen tanta edantur miracula.* POL. *Sunt hæc quidem magna, ad terrendos mortales,ne quid rei habeant cum cacodæmonibus:quocirca ut eiusmodi noxiæ umbræ minore negocio à nobis caueantur,ad prima redire libet. Itaque mi charißime Roberte,dicas,te amabo: Fallebãt ne semper,an unquã ipsi fallebantur dæmones?* ROB. Bone Deus *quàm festinas, imò atque adeò (bona tua uenia dixerim) infestus,urges,perinde quasi iam dies nos deficiat,quum Sol nondum præcipitet, & me tamen præcipitem agere uelle uideris.* Dæmonum *fallacias tibi antea me patefecisse putabam:sed quia hæsitare uideris,accipe eorum commentũ unum ex sexcentis,inauditæ fraudis plenũ.* Romæ,*teste* Liuio,*libro ab* Vrbe *cond. secundo, ita usuuenit, ut ludi* Circenses *eo ipso die facti sint, quo bene manè seruus quidam à patrefamiliâs cæsus est.* Quare *statim pòst cuidam* Atinio *plebeio homini somniũ fuit, quo à* Ioue *monitus fertur,ut* Consulibus *eius nomine diceret,ludos quamprimũ esse instaurandos.* Is *propterea quòd suis dictis fidem minimè habitum iri suspicabatur, tacuit: qui paucis pòst diebus filium amisit: cui deinde ob mortem filij in mœrore iacenti,in somnijs illa eadem imago uisa est interrogare,sat'ne magnam haberet spreti numinis pœnam,ac iam mortem intentare, nisi mandata properè exequeretur.* Ille *tamen contabatur,*

quum

quum subitò est tanta affectus debilitate, ut stare non posset: tum amicorum consilio permotus, ad Consules lectica defertur, ac ad patres delatus, narrauit somnium. Quo facto, domum suis pedibus rediisse dicitur. Ecce dæmonum flagitium. Eorum aliquis præsentiens Atinium amissurum filium, atque mox captum membris cōualiturū, ei in insomnijs adfuit, quo sic Romanum populum in religione maximè omnium delyrantem, maioribus circumfunderet tenebris. Item audito Origenem, qui super Numeros, homilia 16. breuiter cunctas ipsorum dæmonum nefarias artes prodit, inquiens: Hæc ergo omnia, id est, siue auguratio, siue extispicium, siue quælibet immolatio, siue etiam sortitio, aut quicunque motus auium, uel pecudum, & inspectio quæcunq; fibrarum, ut aliquid de futuris uideantur ostendere, operatione dæmonū fieri non dubito, dirigentium uel auium, uel pecudum, uel fibrarum motus, aut sortium, secundum ea signa, quæ docuerint ijdem dæmones obseruari ab eis, quibus artis huius scientiam tradiderint. POL. Ars ergo augurandi, dæmonum inuentum est? ROB. Est utiq;. POL. Atqui hoc non sentit Hetruria, quæ illud cuidam Tagi apud se, subitò ex terra nato, assignat: id quod à me libro de Inuentoribus rerum primo est explicatum dilucidè. ROB. Verum dicis, dilucet eam esse fabulam. Sic ex lapidibus homines factos tradunt. Vergilius: — Quo tempore primùm
Deucalion uacuum lapides iactauit in orbem,
Vnde homines nati. —
Nam ante Tagem, per Mosen lege exceptum est, ne

quis se ad huiusmodi maleficas artes applicaret, ita in Leuitico mandantem: Non diuinabitis, *neq; augurabimini, neq; adiungemini ad incantatores.* Et in Deuteronomio: *Si introieris in terram, quam* Dominus Deus tuus *dabit tibi, non discas facere secundum abominationes gentium illarum, neq; diuinans diuinatione, neque sortiens sortibus, neque maleficus, neq; incantator, neque portentorum inspector.* POL. *Ista omnia si* Deus *abhorret, non uidetur mihi prouidentia futurorum rectè appellari diuinatio, quæ, ut* Grammatici *definiunt, fit à diuino uerbo, quod est augur or: quia* Dei *propriũ est, futura prædicere: nam à diuo, quod diuinum significat, diuino uerbo deducitur.* ROB. *Perinde ego mediusfidius in hac re tecum bellè consentio, atq; cum* Origene, *qui homilia quam paulo antè recitauimus, super* Numeros, *hãc diuinandi, ut ita dicam, delyrationem, per antiphrasim diuinationem dictam existimat.* Et diuus Hieronymus *in Commentarijs in* Micheã, *cap. tertio, ait, diuinatio nem apud sacros autores nunquam in bonã accipi partem, quòd in ea nihil diuinitatis, sed plurimum bonarum mentiũ disperditionis insit, nisi caueatur.* POL. *Vsqueadeò cauendam ducis istam artem?* ROB. *Imò nihil magis: quando dæmones non alijs armis nos circumsident, oppugnant, urgent, quò tandem uictos perdant.* POL. *Perdant? utinam non magis nostræ affectiones damno essent.* ROB. *Affectus, si uolumus uti ratione, nobis diuinitus data, facilè moderabimur, quum illi nos uigilantes diuexare soleant: at isti peruersi spiritus non item, qui homines alto somno*

sopitos fraudulenter aggrediuntur. POL. Rem in omni memoria hominum inauditã narras. ROB. Sic arbitrare: sed tibi credibilis fiet, ut opinor. Nos enim quum onusti cibo & uino ad quietem imus, solemus somniare, ac somniando plurimum confusa, perturbataq; cernere. Quo uiso, postquam nosmet collegimus, quum interdum perterreamur, ecce tibi subitò dæmonum impulsu, illud haud pro nihilo habendum rati, non somnij causam, sed euentum stultißimè quærimus. Nón ne perfidiosæ sunt eiusmodi insidiæ, & perpetuũ certamen, quum per istos animorum nostrorum hostes, nõ liceat etiã noctu quiescere? POL. Acutè pariter atq; copiosè dixisti: sed in mea permaneo sententia, longè maius nobis bellum aduersus affectiones, quàm cum spiritibus esse, quòd ij foris malum machinentur, at illæ intus continenter insidientur, quemadmodum in nostro in Dominicam precem commentariolo perspicuè docuimus. ROB. Tibi non adstipulatur Apostolus Paulus, qui aliud atq; tu censes edocet, ita ad Ephesios scribens: Induite omnia arma Dei, ut poßitis stare contra uersutias diaboli: quoniam non est nobis colluctatio aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, aduersus spiritualia nequitiæ in cœlestibus. POL. Aduersus potestates, inquit Paulus? Ecquid sibi uult hic? habent' ne dæmones potestatem nocendi? ROB. Habent. POL. A' quo? ROB. A' suo principe diabolo. POL. Secus atq; tu, ait ipse Apostolus alibi: Non est potestas nisi à Deo. ROB. Longius quàm

ſcitu opus eſt procedis, altiusq́; rerum cauſas ſic quæritando aſcendis, quàm ut nos humi ſtrati poßimus ſuſpicere. Sed ad rogatum tuum illud ſatis ſit, ut nos aliud quidem uus ad honorem, aliud uerò ad ignominiam uſurpamus, ita dæmones iſti poſtremò facti ſunt omnium ſcelerum uaſa, qui, teſte diuo Hieronymo, talia officia ſortiti ſunt, ut eſſent rectores tenebrarum, quòd eſſe lucis principes noluerint: ac ſic ex uoluntate, alij ad alias artes bonas, malas' ue ſeſe applicarunt. P O L. *Salſißimè equidem: cæterùm non committam, ut tibi cauſam deuiandi aliquam dem: ergo ad prima reuertamur. Satis accuratè paulo antè docuiſti, quemadmodum dæmones fallant: nunc reſtat, & conſequens eſſe uidetur, ut à te expectem, quomodo fallantur, quum ratione ſuperæ mobilitatis id eſt, aerei corporis uti nuper dixiſti, tam acutè præſentiāt, ut decipi uix poſſe exiſtimētur.* R O B. *Non te fraudabo tam iuſta expectatione. Haud ſemper, autore diuo Auguſtino, ita cadunt res, ut à dæmonibus præuidentur, quòd ſummi rectoris orbis conſiliarij non ſunt. Cuius rei exemplum ſit hoc expoſitum. Quum Imperator iubet moueri caſtra, omnes milites de itione cogitant, eamq́; futurā præſentiunt: & tamen ſæpenumero accidit, ut non ſequatur, imperatore codē temporis momento, ex cauſa mutato conſilio, aliter iubente. Verbi cauſa: Cum populus Hebræus, duce Moſe, ex Aegypto in patriā rediens, iter per loca inculta faceret, iam tum ſagaces ſpiritus potuère iuxtà prænoſcere atq; prædicere, eum populum modis omnibus fame ſuffocatū iri: cum repentè Deus*

pro ſua

pro sua benignitate suppeditauit cibum, quem mannam uocant. P O L. *Non omnia igitur isti dij gentium sciunt, quum eos prouidentiæ diuinæ consilia crebrò fugiant. Sed redde mihi, an alio fallantur modo.* R O B. *Faciam Polydore ut uis, si modò mihi in mentem uenerit, multijugum illorum delyramentorum. Solent item dæmones in præsensionibus naturalibus hallucinari. Exempli causa, recitata sit hæc historia. Quum Ezechias rex Iuda grauiter ægrotaret, & Deus iußisset Esaiæ prophetæ, ut eiusis uerbis mortē nūciaret: iam tum perinde dæmones ut medici diuinare poterant, ita futurū, ut ille ex morbo minimè conualesceret: quum tamen ecce Deus precibus placatus, tantum abfuit ut regem obire mortem permiserit, ut etiam in aliquot annos seruarit. Falluntur præterea, cum gubernatorib. nauiū, ubi ex improuiso uenti ualidè flantes deponunt. Ita Seruatorem sedasse tempestatem, legimus apud Lucam, scribentem: At ille surgens increpuit uentum, & tempestatem aquæ, & cessauit, & facta est tranquillitas. Item cum agricolis quoq; circūscribuntur, decipiūturq;, ubi nutu Dei, cōtrà atq; signa naturalia significāt, subitò fit temporis immutatio: qualē Iosephus libro Antiquitatis Iudaicæ decimooctauo accidisse tradit in Iudæa, ubi quū propter siccitatē iā fruges desperarētur, præter omniū opinionē pluere cœpit, eo ipso die, quū summa bene mane serenitas extiterit, durauerítq; eatenus, quoad pluuia diuinitus manarit.* P O L. *Sed ne plura nunc, quia iam cœnandi hora penè obrepsit, quāuis peruellem, ut breuiter de uarijs diuinandi modis*

generatim diceremus, quò tandem tota diuinatio pertractata uideretur. ROB. Ponis tu modos in diuinandi amentia? POL. Amentiam uocas diuinã-di artem? ROB. Etiam: quid enim insanius potuit hominum mentibus aspergi, quàm ut studio quærendi futura, per nefarias artes, tenerentur? quum præsertim illud ex usu nostro non esset, si Stoicis credimus, qui omnia fato fieri dicunt. Si enim sciremus futura mala, quæ nullo consilio uitari possunt, iam antè nos metu cruciando, omnis superioris uitæ fructum perderemus: Sin uerò bona præuideremus, totum illud expectationis tempus graue nobis foret: & quum eueniret, minus multo grata existerent. Atq; sic ignoratio futurorum utilior est, quàm scientia, quũ illud nobis modis omnibus negatum sit. Quare Plato in Timæo sentit, diuinationem à Deo datam hominibus errore mentis duntaxat affectis, & id quidem meo iudicio, rectè: multiq; prudẽtes esse, ea postea interpretari, quæ ab ingenio ita furente prædicta essent. Igitur in diuinatione, uti diximus, nullus potest esse modus, sed potius mẽtis error. POL. Perbellè argumentaris: ea de re non erit dissensio, de qua proximo libro mox plura: quãquam Aristoteles in eo libello, quem de Diuinatione per somnium scripsit, sapientis, non item insani esse diuinare probat: tu pergas, oro. ROB. Principes deuotorum sectæ habentur, quos magicæ artis peritos appellãt: ij sese à primo dæmonũ amicitiæ dant, deuouentq;: qua re freti, eos consulunt, deuocant, mortuos interrogant, umbras excitant, qui necromãtes dicuntur. Sunt & alij id genus malefici artifices, parisq;
flagitij

flagitij affines, qui uocantur chiromantes, quòd ex linearum quæ in manibus sunt inspectione diuinent: qui hydromantes, quòd ex aqua: qui geomantes, quòd ex terra, seu figuris in terra descriptis: qui pyromantes, quòd per ignem: & qui aeromantes, quòd per aerem, id est, per auium uolatus, aut procellas. POL. *Bene profectò res se habet, propterea quòd ars istæc in primis lege uetita, iampridem apud nostros obsoleuerit.* ROB. *Credin' tu obsoleuisse? imò nimis etiam nunc uiget: uiget autem apud stultos, quibus tāta inest animo insulsitas ac inscitia, ut facilè credant istis nebulonibus post homines natos pessimis, qui bonam ætatis partem in eiusmodi maleficij superstitionisq́; nebulis uersati, quæstus faciendi causa, uni omnia eius occulta depromere conantur: alteri prosperitatem, alij diuitias, honoresq́; futuros mendaciter promittūt, atq; sexcentas in credulos fallacias intendunt. Nam quotam putas quanq; rem euenire, prædictam ab istis? & tamen sunt qui arti fidem habeant, & præsertim infelices, ut multo infelicißimi sint, qui quum amiserint aliquid, ut de alijs taceamus casibus, nihil potius agēdū putent, quàm hosce adire necromantes, & furem indicari, sperantes dare eis pecuniam, quò sic delusi damnum suo damno addant. Illi enim callidi impostores, postquam intellexerunt quas bonis nudati suspiciones inijciant, ad quosq́; crimen pertinere opinentur, tum ad artem redeunt, suos dæmones consulunt: & demū ut fraudulentißimi, neminem unum hominem indicantes, tantum suspiciones iniectas confirmant. Tum miseri confirmata opinione, domum aduolant, omnia re-*

 uoluunt,

uoluunt, examinant, huc illuc concurrunt. At si fortè indicium aliquod fiat, fur'ue in manus incidat, id totum non Deo iniuriarum nostrarum uindici, neq; suæ diligentiæ, sed arti duntaxat tam stultissimè quàm uanissimè asignant, acceptūq; referunt: quæ etsi omni tempore, non modò alijs, sed ipsis artificibus inuenta est uana & inutilis, quum homines malefici in primis egestate perpetua premantur. P O L. *Rectè sanè admones cauenda sapientes: cæterùm reliqua persequere, quàm breuißimè potes.* R O B. *Erant qui secundum artem animalium fibras, qui cantus, gustus, uolatus auium notarent: qui terræmotus, fulminaq; obseruarent: qui duce natura, somnia interpretarentur, qui denuq; ex oraculis uaticinarentur. Isti uates responsa dabant, edocti uocibus dæmonum, qui eas uarias, confusas, obscuras & incertas, de simulachris, circa quæ uersabantur, tanto artificio edebant, ut quomodocunque exitus rei caderet, is certè prædictus uideretur.* P O L. *Verè ac probè explicuisti, quæ à te expectaram. cætera in proximum sermonem nostrum reseruanda puto. Ac ita cœnatum eamus.* R O B. *Fiat quod iubes.*

LIBRI PRIMI FINIS.

POLY-

POLYDORI VERGILII VRbinatis, Dialogi de Prodigijs, liber secundus.

POLYDORVS.

F *Acta iam re diuina, sumptoq; ientaculo, uis'ne sub hac uite, nostri hortuli obumbratrice, sermoni reliquo operam demus, sedentes?* ROB. *Quid ni? nam ad te ea de causa diuerti, ut quae ad quietem animi, delectationémque quaeruntur, in in ijs acquiescerem. Et quia mihi in praesentia, cura pariter ac negocio uacanti nihil iucundius esse potest, quàm de eiusmodi rebus tecum conferre, quod hesterno die infirmauimus de prodigijs, opus libentissimè absoluendum curabo. Sed ei nihil anteuertas rogo: nam heri mirandum in modum, rem extraxisti, sic, ut minus per tuas multiplices quaestiunculas licitum fuerit, ad umbilicum, uti dicitur, perducere.* POL. *Faciam porrò quod cupis, si prius tamen unum quaesiuero, quod omnino nostrae disputationis caput est, quomodo quis possit internoscere praesensiones, uisionesq;.* ROB. *Ego sanè sic fere animo cernebam, uelle te more tuo, nouis argumentationibus nostrum sermonem plus nimio morari, interponendo quod minus aliquando ad rem nostram conueniat.* POL. *Nihil institutum sermonem moror, nec ei quicquam interpono: quandoquidem consentaneũ est, ut prius aliquantisper cõcionemur, quàm nos in uiam narrandi prodigia demus.* ROB. *No-*

sco

ſco te intus & in cute, ut aiunt. Si ſemel in diſceptationis campū me traxeris, neceſſe habebo tecum diu obluctari, adeò lepidè ac ſagaciter ſcis cauſas inueſtigare, quamobrem in certamine quempiā retineas. Quare, amabo te, agito partes tuas, incipe, atq; perge recta uia exponere ſpeciatim id quod ad rem noſtram pertinet. POL. Id quantum conniti animo, quantum labore contendere potuero, ſedulò facere inſtituam. Quum diſputando ad ſomniorum uiſiones ueniendum ſit, quæ nobis aut per quietem, aut per merum, aut per inſaniam, ſunt, in animo eſt quærere, quæ tam probari poßint uera uiſa, quàm falſa refellir: propterea primum omnium oportet ponere regulam ueri & falſi, ſi utriuſq; notionem ullam habere uelimus, qua diſtingui poßint, quæ à Deo miſſa, quæ in ſomnijs uideantur, quæq; oraculis, auſpicijs & extis inania declarentur. ROB. Eſt quiſquā, qui huiuſce rei poßit quærere ueritatem? POL. Ego à te adiutus: & hæc mihi cauſa eſt, quare te audiam libentius, ſi tibi potior cauſa non ſit, cur recuſes. ROB. A me aduc ritatem indagandā, quam natura, ut ſcitè ait Democritus, in profundo penitus abſtruxit, auxilium expectas? Moriar, ſi ambo id ullis ingenij facultatibus exequi poſſumus: de hac enim una re philoſophi antiquißimi inter ſe ſummopere diſſentiunt: theologi uerò noſtri maximè laborant, anguntur, ſudant. Illi etenim ſic argumenta ſua concludunt: Eorum quæ uidentur, alia uera ſunt, alia falſa: & quod falſum, id percipi non poteſt: quod autem uerum uiſum eſt, id omne tale eſt, ut eiuſmodi etiam falſum poßit uideri: & quæ uiſa

ſunt

sunt eiusmodi, ut in ijs nihil intersit, non posse accidere, ut eorum aliqua percipi possint, alia non possint. Quibus omnibus rationibus uolunt efficere, quæ uisa sint ueris adiuncta, esse falsa, quæ à ueris nihil differant: & denique talia esse, ut non posit ingenij acies ea comprehendere. Hanc autem definitionem Cicero in Academicis quæstionibus facilè refellit, conuincitque autores, ita respondens: Qualis est istorum oratio, qui omnia non tam esse, quàm uideri uolunt? Maximè autem conuincuntur, quum hæc duo pro congruentibus sumunt, tam uehementer repugnantia: primum, esse quædam falsa uisa: quod quum uolunt, declarant quædam esse uera. deinde inter falsa uisa: & uera nihil interesse. At primum sumpseras, tanquam interesset: ita priori posterius, posteriori superius coniungitur.

Sic Cicero argumentatus concludit, ad uisa discernenda opus esse perspicuitate & diligentia: quando perspicuitas eam habet uim, ut ipsa per se, ea quæ sint, nobis ita ut sunt, indicet: diligentia uerò facit, ut firmius in perspicuis maneamus, sine qua, præstigijs quasi quibusdã obcæcati, actique, facilè ab ijs quæ clara sunt, depelli possumus. Verbi gratia: Solet quis in uigilia sibi aliquid fingere, ac longa cogitatione depingere: qui simulac seipse cõmouit, atque ad se reuocauit, sentit quid intersit inter uera & inania, si perspicuitatis diligentiam adhibeat. Itidem faciet, si eadem in somno extiterint. POL. De ueris & falsis uisis, infrà suo loco commodiùs disputare poterimus. nunc autem omnes nostræ disputationis neruos contendere nos debere existimo, quò discutiamus, quomodo diuinæ præno-

tiones internosci queant, ut ne ueri cognitio per dæmonum fallacias conturbetur: quia satis constat, tam cõmunitatem esse naturalibus præsensionibus cum diuinis: quàm superstitiosis cum curiosis. ROB. *Vbi est communitas ueri cum falso, ibi nullum erit iudicium: quoniam proprium in communi signo notari non potest. Atque ut uidere uideor, perdifficiliter id quod agis, planum fiet.* POL. *Imò nullo fiet negocio: nam uno uel altero modo, aut quod quærimus, probabile existet: aut saltem notam aliquam ueritatis habebimus, si modò libuerit ingenium, quod tibi longè sagacißimum est, intendere.* ROB. *Quid multa: intendam sedulò Sed heus tu, noli mihi proponere uisiones amentium. quatenus enim hæc nobis pertractãda sint, perquàm diligenter uidendũ est, ut ne cum insanis insanire uideamur.* POL. *Phreneticorum, ebriosorum'ue monstra abhorres?* ROB. *Abhorreo inquam, simulq; audire, nedum referre pudet: quot etenim somniorinas, ut Varronis uerbo utar, imagines affãtur? et præsertim illi, qui quo magis delyrãt, eo frequentiora cum dijs colloquia habere se aut fingunt, aut credunt. Credunt autem complures, & maximè omnium monachi nostri, uiri simpliciores, apertioresq;: quorum nonnulli, ut sæpe accidit in tanto deuotorum grege, cùm tædio uitæ, quam artibus uacuã degunt, tum pœnitẽtia uotorum, quæ fermè à pueris inconsideratè fecerunt, affecti, sui consolãdi gratia, sese ad danda responsa accommodant, & nunc amicorum nomine de nuptijs faciundis, nunc de habẽdo itinere, nunc de bello gerendo, de mortuorum statu, de ui*

uorum

norum futura felicitate, de ouis gallinæ subijciendis, de ouium partu, ac subitis rerum mutationibus, deos consulunt, qui dæmonum præstigijs obcæcati noctu in cœlum raptűtur, cœlites adeunt, responsa reportant, & nomine sanctitatis elati, sua uisa amicis patefaciunt, id quod summæ leuitatis atque erroris indicium est. Ista ergo, & istiusmodi uanitatis plena, nostrum quæso, non impediant sermonem, quem in multum iam diem produximus. POLY. *Ioculatoria hæc, quæ inter sermocinandum nos paulo antè labore atque itinere disputationis defessos, iuxtà delectare atque recreare possunt, missa facienda iudicas?* ROB. *Sic sanè. Nam non est ponendum tempus in hoc ioci genere, quod nequaquam facetum, sed flagitiosum duco: quando non parum multi etiam nunc imprudentes se in dæmonum laqueos præcipites agunt, arbitrantes à dijs præcepta accipere, quæ à malo genio habent. Quid, quòd mulierculæ quoque nostræ, præsertim monachæ, more suo semper credulæ, non uerecundantur se interdum fatidicas profiteri, quum miseræ ab istis dæmonibus circumuentæ, non animaduertant fraudem? Et quia labi, errare, falli, tam turpe est, quàm perniciosum, non est quòd prosequamur uisiones eiusmodi uatű, qui planè mente capti, nihil certi præsentiunt: quod infrà satis constabit.* POL. *Tute proinde constituas regulam, ne nostra fluctuet disputatio.* ROB. *Faciam. Quinq; somnij species, teste Macrobio, sunt. id est, insomniű, quod accidit, quum cura studium ue cuiuspiam rei, quod uigilantem tenuerat, mox dormientem-*

tem inuadit: quia, ut ait Cicero de somno Scipionis, fit sæpe ferè, ut cogitationes sermonesq; nostri pariant aliquid in somno tale, quale uigilantes cogitauerimus, locutiq; simus. Altera somniũ, quod est figuris tectum, ita ut sine interprete, qui artem calleat, intelligi non poßit. Tertia phantasma, quum quis semisomnis uidet in se formas uarias latè uagantes irruere. Quarta oraculum, quum per somnium persona grauis, aut Deus ipse quicquam futurum esse, siue uti bonum faciẽdum, malum ue declinandum denunciat. Quinta uisio, cum id perinde euenit, ut cernere uisi sumus. Cæterùm nos, ut hactenus fecimus, ista omnia commodè modò uisiones, quas Græci (teste Quintiliano) phãtasias uocant, per quas rerum absentium imagines animo præsentantur: aut uisa, quæ noctu pariter atq; interdu accidunt, appellabimus. POL. Distinctio uisionum, ac conclusio, item sermonum lex mirificè placet: itaque reliquum est, ut de modo tractetur, quo uera uisio à falsa discerni poßit. ROB. Id paucis explicabo: uera enim uisio est, quæ nihil in se falsi: falsa uerò, quæ ueri habet in se nihil. POL. Bella sanè conclusio, uel potius iocatio. ROB. Qui malum uideor tibi nugari, si quod rogas, tibi respondeo? POL. Aliud rogo responsum. Quomodo id uerũ, falsũm ue elucebit? quomodo constabit mihi, id quod prædicitur, an à Deo, qui uerax est, ac idcirco, ut Plato de Repub. ait, haud quenquam per uisiones, seu signa decipit: uel à diabolo, qui est mendax, proficiscatur? ROB. Nõ facilè utique constabit. opus nempe est diuina ope, ut quis eius rei intelligentiam habeat. Sic Origenes homilia

milia tertia in Exodum testatur, inquiens: Vide quid scriptum sit de Iuda, quomodo referatur: Quia intro iuit in illum satanas, & quia misit in cor eius diabolus, ut traderet Dominum. Ipse ergo aperuit os eius, ut loqueretur cũ principibus, & pharisæis, quomodo eum traderet, accepta pecunia. Vnde mihi uidetur non esse paruæ gratiæ, intelligere os quod aperiat Deus, & intelligere os quod aperiat diabolus. Nõ est sine sancti spiritus gratia, huiusmodi os & uerba discernere. Hæc ille. Hinc extiterunt prophetæ Dei ueri nuncij, qui futura prædixerint: nam futura quæ prænorant (aliter enim prophetia nominãda nõ est) prædicebãt à Deo edocti: id quod affirmat apostolus Petrus epistola secũda, scribẽs: Si illud prius noueritis, q; omnis prophetica scriptura nõ sit priuatæ interpretationis. Nõ enim uolũtate hominis allata est olim prophetia, sed à spiritu sancto impulsi, locuti sunt sancti Dei homines. POLY. Si te audiremus, iam equidẽ palàm foret, prophetas semper uera dicere, at alios nõ item, quũ affirmes istuc nomẽ illis tantũ cõuenire. quod non est uerũ. nam in Numeris Balaam, & apud Cretenses Iouis sacerdotes sunt prophetæ appellati, quales, teste Festo, erãt uel fanorũ antistites, oraculorũq; interpretes. Itẽ diuus Ambrosius in primã Pauli ad Corinthios epistolã, ait, alienorũ scriptorũ interpretes prophetas uocitari. Ita etiam Plato in Timæo uaticiniorũ interpretes prophetas appellat, qui sæpe labi, errareq; possunt. Ergo non omnis propheta uerus est. ROB. Quid pugnas? tibi assentior: sed dico alium esse prophetam, qui intelligat quod prædi-

cit: alium prophetam falsum, qui fallatur, quòd nō intelligat, quod denunciat. Talis fuit propheta Saul rex Iudæorū, talis Caiaphas, talis Balaam: autor Ambrosius. POL. Sed ad prima reuertamur. Inquis prophetas à Deo Opt. Max. edoceri ea quæ fantur, & nosse quæ prædicunt: ecquid igitur signi dat Deus, quo propheta intelligat se ab eo prædicenda moneri? ROB. Audi, hoc loco permultum proficiemus, illud philosophādo demonstrare, quemadmodum fiat, ut prophetæ ad prædicendum instituantur: nam Ioannes Scotus, & Thomas Aquinas inter se non consentiunt, an solus Deus, uel eius ministri spiritus, per intelligibiles species, humanis mētibus propheticas reuelationes infundant. POL. Quid istuc ad rem nostram? an quærendum putas de officio Dei, & quid per se, seu alios, præstare debeat: perinde quasi aut procul sit, aut alienæ opis ad suum negotiū agendum egeat? Nolo inquam audire. ROB. Quid ita? POL. Quia uideo, uideo futurum, ut eiusmodi sophisticis subtilitatibus, à quibus nequis te abstinere, confestim me in breuia & Syrtes urgeas. ROB. O fortem, & nō fortē bellatorem: à me multa poscis, & quum ad rem uenio, tu, si ea frigidissima sit, cales, si feruētissima, friges. Audias cætera, quæso, postquā de prophetis sermo factus est. Nō uno se modo ueritas prophetica hominū mentibus insinuat, sed uario. Aut enim uisio menti imprimitur: ita Dauid Christi mysteria perspexit. aut per uisum, auditum'ue, signa rerum futurarum eduntur: sic Moses audiuit multa futura, sic Daniel uidit in pariete scripturā. aut deniq; per imaginationem

maginationem figuræ obijciũtur: ita Hierimias aspexit succẽsam ollam. At iste imaginarius modus multiplex est, quippe aut per quietẽ, aut per uigiliã, monstrãtur rerũ imagines aliquid portẽdentes: aut per uerba, uel signa exteriora, quorum autor sæpe cernitur, aliquando non cernitur. Ita apostoli, Petrus, Iacobus, & Ioannes, uiderunt in monte, uti Marcus euangelista perhibet, Heliã & Mosen cum Christo colloquentes, ac audierunt uocem supernè editam: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Ad hũc quoq; modũ Esaias testatur uidisse se dominũ sedentem super soliũ, & audiuisse uocem domini dicentis: Quem mittam? Hic uocis autorem uidit, illi nequaquam. Atq; ita persona loquentis modò in aperto, modò in occulto est. Cęterũ ampiius decẽ modos narrarẽ, si uellem repetere minutatim, quæ à nõnullis magis superstitiose quàm cõmodè aut utiliter traduntur. POL. Mitte omnino plura dicere: ijs ego tribus contentus modis, haud scio quid ad illos addi poßit, qui facile omnem prophetiæ immißionem cõplectuntur. Sed age, tandẽ aliquando de ueris eius immißionis signis doce. ROB. Lumen appellant id, quod indicio est, aliquid mortalibus prædicendum à Deo prophetis inspirari: quod dum præcepta accipiunt, diuino quodam lumine intrinsecus sic illustrentur, ut nil umbræ, nil ambiguitatis, nil dubitatiõis, nil erroris in eis sit: quippe qui tũc plus sapiãt, plus cernant, plus sentiant, ac plus animis uigeant. Contrà, si quicquam à malo dæmone auribus instilletur, etiam lætum, ferunt non eandem inesse sensibus rei perspicientiã, aut animi alacritatem, uerùm

M 2 potius

potius grauitatē, tarditatemq́ꝫ, & gaudio quod quisquam ob nūcium rei iucūdæ gauisus esset, statim post intercedere tristimoniam. Sed quid multa? forsitā per lumen ueræ prophetiæ iudiciū fieri uolunt, quia sine illo perrarò sint uisiones. Ita Moses, duce rubi flāma, ad colloquium Dei accessit: ita in apostolo Petro, ut in Actis est, quum in carcere esset, noctu repente circūfuso luce nō mediocri, uisum accidit, quo salutis admonitus est: & Paulus interdiu perfusus lumine, audiuit uocem de cœlo, qua ductus est ex tenebris, ad uerā lucē. POLY. Perinde me dij ament, ut tu omnia peracutè, persalse tractasti, egisti, docuisti: sed istud luminis signum haud facile quisquam certū scire, seu certo metiri discrimine potest, præter eum cui uisum obiectum sit: quare profer, si quid aliud habeas, quod æquè ab omnibus internosci queat. ROB. Quid hoc necesse est? POLY. Valde equidē, quoniam nō habeo adhuc regulam, ut tales uisiones ueras iudicem. ROB. Tantum, quantum poßumus, quantum mediocri ingenio, quantum medio cri cura & studio ualemus, faciemus tibi satis, opinor: sed ita existimes, tibi posthac nō licere transuersum digitum discedere ab hac regula, quam tantopere postulas. POLY. Ob id ipsum te rogo, ut non amplius de re tanta hæsitem. ROB. Antea dixi, lumen esse indiciū prophetiæ ueræ, secundum quorundā sententiā. nūc nobis illud interpretari libet uerbū Dei, unde in psalmo 118. canitur: Lucerna pedibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis. & Christus apud Ioannem: Ego sum lux mundi. Istam igitur lucernam & lucem, hoc est, uerbum Dei, quum uideris

uideris præferri, pro certo habeas, signa ueræ prophetiæ statim pòst sequutura: quia Deus primùm loquitur, postea, ut credamus, signa addit. Marcus euangelista de Apostolis: Illi uerò egreßi prædicauerunt ubiq;, Domino cooperante, et sermonē cōfirmāte per signa subsequentia. Ac ita signa prophetiæ sine uerbo, nunquam dari scito. POL. Scio certè te nec nō meo aliquantū aberrare proposito, rem tametsi acutè concludis. ROB. Aberrare eum ais, qui in rectam uiam pedē retulerit? Tu in errore, ne dicā in uitio, es, qui nō intellexisse uideris, me hactenus aliorū sententias de internotione uisionum persequutū: nunc autē meam dicere, ut magis certam. POL. Probè dicis, fui in errore, & tu in uitio, quandoquidem iam bonam diei partem dedimus longo certamini: quū tu, ut uideo, nondū edideris signum, quod noscam, id quod à principio pugnæ fieri solet. Sed factū bene, abundamus enim ocio, ita ut commodū de signo rursus agere poßimus, quod ego, uti pugnax, à te nostri sermonis duce expecto: expecto aūt, ut intelligam, quid sit ipsum signū, de quo tantopere hoc loco agimus. ROB. Habebis id quidem: ut enim heri feci, nō me ita interpellabis, quin ad nostra nauiter reuertar: sed modicè agas, precor, ut ne tricari potius, quàm disputare uideamur. Signa diuina sunt testimonia uerbi Dei, quæ per miracula corroborātur: de quibus Apostolus meminit ad Hebræos scribēs: Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ quum primùm enarrari cœperit per ipsum dominū, ab ijs qui audierant in nos cōfirmata fuit, attestāte Deo, & signis &

prodigijs simul, uarijsq; uirtutibus, & spiritus sancti distributionibus, iuxta ipsius uoluntatem. Hinc igitur cognoscere licet, in uisionibus quas diuinas censemus, oportere inesse uerbũ Dei, id est, de salute animæ agi, & secundũ uerbũ illud plurimum signa sequi. Et hæ sunt uisiones, quæ contigerint in Mose, Petro & Paulo: quorũ exempli causa nuper mentionẽ fecimus, qui dono sancti spiritus, ac pietate et innocẽtia muniti, de uerbo Dei uaticinati sunt. At uisiones dæmonum sine uerbo, sine signis, ab illis expectato, qui multa uitæ ignauia, item ficta bonitate armati, de rebus humanis Deũ futiliter, stolidè, leuiter cõsulũt: quibus quia ita merentur, dæmones responsa dant. POL. Iam teneo, ita omnia perspicua fecisti, quid intersit inter uisiones, & quibus id signis internosci queat. Sed hinc scrupulũ iniecisti, qui me malè habet. ROB. Quid istud est? POL. Dicam. Tute hesterno sermone ostendisti malos homines interdum uera prædicere, illudq; exẽplo Balaam probasti. ipse ergo nũc quæro: Num illa dona, illa signa quibus tam præclarè docuisti ueros prophetas imbui, muniriq;, fuerint data Sibyllis? quarum carminibus tam Lactãtius Firmianus, quàm diuus Augustinus tradũt multa prædicta fuisse, quæ ad nostrã pertinerẽt religionẽ: aut Balaam, Saul, & Caiaphæ, pessimis hominibus? quãuis futura, et illa quidẽ minimè uana, effati sint. ROB. Quid est, cur ista de me quæras? qui omnino tantã rem me nulla facultate attingere, uel explanare posse confido: sed nec facile eius esse, qui reprehensionẽ doctorũ, aut prudẽtum uereatur. Quippe si talia certò scirem, profectò

essem

esset quasi apostolus Paulus, qui in tertiũ usq; cœlum raptus audiuisse se ait, quæ fas nõ foret homini loqui. Quapropter ego ut homunculus unus è multis, non astringam meã fidem, qui quum probabilia cõiectura sequẽs, ultra quò progrediar, nõ habeã, te contentum uolo diui Ambrosij in nostra theologia probatißimi respõsis, qui ea quæ percõtaris, & scire aues, ac cuius modi sint, abunde exponit. Is itaq; in cõmentarijs in epistolã Pauli ad Corint. primam, de Sibyllarũ uaticiniorum ratione sic edisserit: Est enim inter mundanos spiritus potior, unde solet cõiecturis quæ mundi sunt, diuinare, quem Pythonẽ appellãt. Hic est, qui per uerisimilia fallitur & fallit: hic est, qui per Sibyllã locutus est. Et subijcit: Ad Dei gloriam prophetatur, sicut dicit Dauid propheta: Nõ nobis domine nõ nobis, sed nomini tuo da gloriã. Nam & Balaam prophetauit, quum propheta non esset, sed hariolus. Et Caiaphas prophetauit, nõ merito, sed dignitate ordinis sacerdotalis. Et Saul prophetauit, quũ iam inobedientiæ causa spiritu malo fuisset repletus: sed propter Dei causam non posset cõprehendere Dauid, quem occidere uolebat. Verũ idẽ libro Epistolarũ suarũ sexto, ad Chromatiũ, multo luculentius rationẽ eiusmodi rei reddit, ita scribens: Sed nec augurator augurij in Israel, secundũ legem Dei. Quomodo ergo Balaam prohibitum se oraculo Dei dicit, ne uadat ad maledicendũ populo Israel? Et infert: Vnde isti oraculũ Dei, quòd futura manifestauit, qui augur erat? Si oraculũ Dei loquebatur, unde meritũ diuinæ aspirationis aßumpserat? Sed nõ mireris infusum auguri à Domino quod lo

quæretur, quando infusum legis in Euãgelio, etiã principi synagogæ, uni ex persequẽtibus Christum: Quia oportet unum hominem mori pro populo. In quo nõ prophetiæ meritũ, sed assertio ueritatis est, quò perfidia nõ credentium uocibus suorũ augurũ redargueretur. Ideo Balaam ille Chaldæus adscitur ad fidem, ut Chaldæorũ superstitio cõlicesceret. Non igitur cõfitentis meritum, sed uocantis oraculum est, reuelante Dei gratia. Hactenus Ambrosius. POL. Perappositè recitasti ista omnia, quibus iam satis constat, Dei nutu eos malos uates diuinasse. Sed aliud intelligere cupio, an illi acceperint idem lumen, idem donũ, atq; ueri prophetæ solebant? ROB. Quid ni? quum Ambrosius, ut tibi nuper exposui, referat Balaam nõ expertem meriti diuinæ inspirationis. Cæterùm id rarò accidisse legimus, at syncerè nunquam, quin fraus ex altera parte metuenda foret, id quod Ambrosius attestatur, ibidẽ dicens: Quid igitur cõtraxit offensionis? nisi quia aliud loquebatur, aliud machinabatur. Tentabatur ergo Balaam, non probabatur: erat enim plenus fallaciæ ac doli. Hæc ille. In eodem fuit uitio Caiaphas, qui ut Christum perderet, iudicauit unum hominem, seruandi populi causa, morte afficiendum.

POL. Cuncta nimirum rectè, ita ut penè ad exitum uenerit omnis quæstio. Veruntamẽ aliud à te percontabor. Anteà dixisti, Ambrosiũ affatim de Sibyllarum carminib. differere: posteà adduxisti eius testimoniũ, in quo tantum unius Sibyllæ mentio facta est, perinde quasi sola una Christi præconium cecinerit. ROB. Acriter nempe sapis, animaduertisti istud? POLY.

Atqui animaduerti, et quid sibi uelit ista tua trãsitio, dic sodes, nisi molestum est. ROB. Audeo me posse tibi rem declarare, si memoria non defecerit, neq; grauabor. Itaq; hoc habeto cognitũ, inter se autores tam de nomine patriæ et numero Sibyllarum dissentire, q̃ cuius carmina sint, quib. de re Christiana testimonia dicta accceperimus. Alij, teste Augustino, de Ciuitate Dei libro 18. id opus Sibyllæ Erythrææ, alij Cumanæ aßignant. POLY. De his satis. maiora moliamur, quæ à primo prætermissa sunt, quum præsertim nihil sit quod uereamur: ut dies nobis satis sit, ad id disputandum. ROB. Ecquid moliris, quod maius appellas? Vis tuo iure iocari? qui paulo antè dixeras, ad exitũ uenisse nostrã disputationẽ. POL. Disputationẽ inquis? Non habes in memoria, dixi enim quæstionẽ: sed nunc, uti sæpe usu uenit, alia mihi quæstio oborta est, tuo iudicio discutienda. ROB. Propone, postquã, ut uidere uideor, noster magis integrescat quàm senescat sermo, necesse est. POL. Faciam id, quod tibi, ni fallor, ualde probabitur. Hactenus de prophetia non pauca dicta sunt: sed unde illa orta sit, nullum uerbũ. Quare omnis iste noster labor facile reprehensionem incurret, nisi illud prius explicuerimus, quàm hinc digrediamur. nã omnis quæ suscipitur de aliqua re disputatio, debet ab origine eius rei inchoari, ut eiusdẽ rectã definitionẽ afferre poßit. ROB. Illud parce, quæso, tua culpa prætermißum est: qui uix una quæstione absoluta, ecce tibi, alteram subiungis. POL. Verum dicis: sed id mihi non uitio, imò atq; adeò laudi, absit arrogantia uerbo, dandum uidetur.

M 5 nam

nam pridie ita noster institutus est sermo, ut hodie à nullo certo inductus exordio faciat, quò mihi paßim Peripateticorũ in mentẽ ueniat, quorũ consuetudo in disputando, quemadmodũ Cicero in Tusculana secunda testatur, fuit, ut de omnibus rebus in cõtrarias partes disserrerent, quo sic maxima dicendi esset exercitatio. Ita mihi faciendũ duxi, tui colloquij perfruẽdi causa: etenim nisi ego te hisce captionib. alias alijs, et eas quidem contrarias subijciendo, in disceptatione detinerem, iam surrexisses, finemq; disputandi fecisses.

ROB. *Fateris ingenuè extra iocum, ut puto, tuas in cũdas artes, quas ipse facile patior, quũ uideam tibi secundum hunc sermonem nostrũ, nihil illis esse familiarius, gratiusq;. sed surgamus, quæso, atq; quod restat, ambulando tractemus.* POL. *Fiat: sed leuiter incede, ne fatigere, ne'ue calescas, quò extremum nostri sermonis actum tuo cõmodo agere poßis.* ROB. *Ad rem aggredior: sed iamiam sudare incipio, ob grauitatem oneris, quod intempestiuè imponis. Expectas prophetiæ originem? at quis pro certo dicere audebit? accipe definitionem prius.* Prophetia *aũt est rerum futurarũ prædictio, quæ nulla humana opera, nulla cura, nullo deniq; conatu, quia nescia mens hominũ fati sortisq; futuræ, innotescere potest. Ac ita cognitio futurorũ nõ statim impendentiũ (nam, ut heri disputauimus, ex naturali diuinatione, per cõiecturas, & experimenta, imminentes procellas quibusdã signis præsentimus) ex* Dei *uolũtate, uel potius clementia pendet. Nam quid in ea re potuisset sua opera, labore, aut studio excellere* David, *qui fuerat pastor, & postea*

rex

rex bellicosißimus? aut Amos, itidem pastor? aut Hieremias puer? & lõgo pòst tempore, apostoli ferè omnes idiotæ homines? POL. Contrà, ac tu affirmas, sunt qui id diuinandi munus animæ adscribant, quod illa, uti Plato sentiebat, ex suis initijs, uim quandã ab animæ idæa, quã nos speciẽ appellamus, adiutã præscien di futura habeat. ROB. Istud nostri theologi, & in ijs Augustinus in primis, pernegant, quũ anima nequeat semper diuinare, quãdo uult. Quid, quod Peripatetici omnes accedunt eòdem, uolentes animã instar nudæ tabellæ, in qua nihil informatũ sit, copulari corpori, et eam nihil ordinaria ui naturæ posse cognoscere, nisi per sensus & phantasias intercedentes? Si quidẽ, quemadmodũ Augustinus de definitione fidei tradit, satis cõstat animam corpori, statim ut est in utero formatum, Dei iudicio, creatam ad punctum temporis, coniungi, ut ita factus homo ex anima et corpore constans uiuere incipiat, ac ita uiuens egrediatur plenus humanæ substantiæ, ex ipso utero, & postmodũ uti anima ratione, ita caro sensibus in dies singulos magis augeatur. Ad illud Lucas euangelista de Christi pueritia loquens allusit: Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum atque homines. Igitur nemo homo sua opera, uel labore, sed Dei beneficio, prophetiã consequitur: id quod apostolus Petrus affirmat, scribens eam olim non ex uoluntate hominis, sed à spiritu sancto allatam. POL. Ad superioris tui promißi partis epilogum subtiliter, copiosè, dilucidè, feliciter peruenisti: nunc posteriorem absolue.

POL. In promptu est, ad idq; nitimur. Prophetæ

iam

iam inde propè ab initio orbis conditi esse cœperunt. Abrahã enim, ut est in libro Geneseos, capit. 20. à Domino propheta uocatur, iubente Abimelech regi, qui Saram eius uxorem rapuerat: Nunc ergo redde uiro suo uxorẽ, & orabit pro te, quia propheta est, & uiues. Propheta utiq; fuit Abraham, ut infrà intelliges, si sermo de ea re inciderit. POLY. Incidet, non dubites. nam ego ad id loci te perducam, ut sis ex occasione data, appositè illud explicaturus. ROB. Fortasse faciam. Item Dominus Mosi ait: Ecce cõstitui te deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit propheta tuus. In Exodo, capit. 7. ea est historia. POLY. Et hoc prophetiæ initium? ROB. Hoc nempe.
POL. Atqui adhuc me incertum rei fugit, quando Abrahæ primò, ut dicis, prophetæ officium illud tributũ fuerit. ROB. Si isto modo uolueris singularũ rerum tempus & causas desiderare, non modò cognoscendi, sed ne quærendi, ne´ue dubitandi quidẽ finẽ reperiemus: tamen & hoc demonstrabimus. Abraham per uisionẽ Dominus iã inde à principio alloqui cœpit, quum eum in Chanaam ire iusserit, prædixeritq; fore, ut eius genus postremò poßideret eam terræ partem, quæ à Nilo Aegypti flumine ad Euphratẽ pertinet: item circũsionem, ac multa alia mandarit, quæ per eum Hebræis nunciata, curataq; uoluisset. Nota est historia in Genesis libro. POLY. Satis est. at postquam ortum diuinæ uisionis à fonte repetiuisti, cõsentaneum est, ut simul quæramus, quid causæ fuerit, quamobrem Deo placuerit sua arcana per eũ modum mortalibus reserare, quæ ipsorum intelligere maximè interesset.

intereſſet. ROB. Ego uerò iſtuc neq; humani ingenij quærere, neq; inueſtigare, eſſe exiſtimo. Quis enim, ut Eſaias dicit, conſiliarius Domini fuit? POLY. Suſpicor prophetas fuiſſe, quib. ſicut tute nuper uno uel altero loco docuiſti, Deus ſua cõmunicauit identidem cõſilia, quorũ mortales monitos à primo uoluerit. Quare explica, atq; excute huius rei intelligentiã tuam. ROB. Certè uenit mihi in mentem hoc momento Amos prophetæ, qui eius rei cauſam reddit, ita inquiens: Nõ faciet Dominus Deus uerbum, niſi reuelauerit ſecretum ad ſeruos ſuos prophetas. POLY. Patefecit Deus omnia ſecreta ſua prophetis? ROB. Rectè tu porrò interrogas, ut nõ ſit, quod poſthac hæſitemus: propterea audias. Haud equidẽ cuncta Deus ſignificat prophetis, quæ in cœlo agat, uel quæ iam egerit: ſed quæ in terris ſit acturus, quæ ad hominũ ſalutem pertineant, ſi audierint, ſi crediderint. Sic Noe edoctus, cognouit futurum diluuium: ſic Abraham intellexit excidiũ Sodomæ & Gomorræ: ſic Ioſeph de futura ſeptem annorum fame eſt factus certior: ſic deniq; Eſaias prædixit fore, ut Chriſtus ex uirgine naſceretur, atq; morte ſua nos ab interitu uindicaret.
POLY. Ecquid, rogo, mouet Deum, ut talia mortalibus ſignificanda antè curet, quàm ingruant?
ROB. Cùm clementia, tum iuſtitia. Pro ſua enim benignitate, Deus, uti diuus Hieronymus in commentarijs in Amos affirmat, ſemper futura prænunciat, ne cogatur inferre ſupplicia. ſiquidem eos quos pœnitet, ac certa fides habet, delectat, fouet. Tam clemẽtiæ eſt ſeruare, quàm iuſtitiæ, punire eos quos iuuat in culpa uitioq;

uitioq; esse. Iam habes de uisionibus sacris, quæ postulasti. POL. Ita prorsus: sed plus desidero, usque eò meum animum tuus lactat sermo, ut semper eius copiam sitiat. ROB. Si ita feceris, tantum aberit ut hodie uel cœnatum aut cubitum hinc discedamus, ut nobis etiam ad multam noctem uigilandum putem: quod fortasse de industria facis, quò ita me unà pariter cœnafraudes, atque rei tuæ familiari consulas, ut ne tibi sim sumptui. POL. Tuis facetijs ac festiuitate utare, licet: est profectò res non minimi momẽti, in qua aliquid temporis ponamus, par est, quò omnis diuinarum uisionum ratio ritè pertractata dici posit. quod pace tua fiat, quæso. ROB. Exprome tandem quid illud sit, antequam me longioris sermonis capiat satietas. POL. Reperio olim moris fuisse deorum uatum, ut tribus modis responsa darent: uerbis, signis, aut scriptis. Primum ponit modum Vergilius, libro Aeneidos tertio, quum inducit Aeneam consulentem Thymbræum Apollinem, de suo itinere. nam à Ioue summo deo cæteri futura docebantur, quod Harpyia Celæno testatur canens: (pollo

Quæ Phœbo pater omnipotẽs, mihi Phœbus Apollo
Prædixit, uobis furiarum ego maxima pando.

Qui ita orat:

Da propriam Thymbræe domũ, da mœnia fessis,
Et genus, & mansuram urbem. — Et infert:
Vix ea fatus eram, tremere omnia uisa repentè,
Liminaq; laurusq; Dei, totusq; moueri
Mons circum, & mugire adytis cortina reclusis.
Submissi petimus terram, & uox fertur ad aures:

Dardanidæ

Dardanidæ duri, quæ uos à stirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem uos ubere læto
Accipiet reduces, antiquam exquirite matrem.
Hic domus Aeneæ cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.

Altero idem Helenum utentem inducit, qui suis Troianis signum certæ salutis dat, inquiens: *Nate dea* —. *Et subiungit:*

Pauca tibi è multis, quò tutior hospita lustres
Aequora, & Ausonio posis considere portu,
Expediam dictis. — *Et subijcit:*
Signa tibi dicam, tu condita mente teneto.
Quum tibi sollicito secreti ad fluminis undam,
Littoreis ingens inuenta sub ilicibus sus,
Triginta capitum fœtus enixa iacebit,
Alba solo recubans, albi circum ubera nati,
Is locus urbis erit, requies ea certa laborum.

De tertio idem meminit, quum apud ipsum Helenus admonet Aeneam, ut ad Sibyllam adeat:

Huc ubi delatus Cumæam accesseris urbem,
Diuinosq; lacus, & auerna sonantia syluis,
Insanam uatem aspicies, quæ rupe sub ima
Fata canit, folijsq; notas & nomina mandat.
Quæcunq; in folijs descripsit carmina uirgo,
Digerit in numerum. — Et in sexto rem quoq; ita tangit: — *Folijs tantum ne carmina manda.*

Quæ quum ita essent, à te porrò sciscitari libet, an illi prophetæ magni Dei nuncij fando futura, sint istos uates imitati. ROB. Quomodo quis alterum imitari potest, qui illum ætate præcurrerit? Non erant pro-

pemodum dij gentium, nedum eorum oracula, quando Moses summus propheta cœpit & uerbis suos Hebræos docere arcana Dei, & signis ad credendū inducere, ac scriptis legibus ad bene beateq; uiuendū instituere, quemadmodū paßim in Exodo est. Igitur uates deorum non modi huius prædicendi futura autores, sed imitatores dicito: quum ille primitus apud Iudæos ita inualuerit, ut posteriores prophetæ etiam obseruauerint. nam ut de alijs sileamus, Helias multa uerbis, non item scriptis, nō pauca quoq; Helisæus denūciauit regibus, sicut libro Regnorū quarto patet. Per signa ij quoq; prophetæ sua oracula identidem protulerunt. Helias enim, quū Hælisæus eum postularit, ut sibi duplicem spiritū relinqueret, signū dedit, quo intelligeret se uoti cōpotem factum, dicens: Si uideris me, quando tollar à te, erit tibi quod petiuisti: sin aūt non uideris, nō erit. Nota est historia eodem libro cap. 2. Helisæus itidē certo signo prædixit regi Ioæ futurū, ut toties magnis cladibus Syriam afficeret, quoties iaculo terram percuteret: qui ter coràm id fecit, terq; postea Syros uehementer afflixit. Mandauit uerò scriptis sua uaticinia in primis Esaias, compluresq; alij. Atq; ita prophetæ ante deorum uates, olim aut uocibus, aut signis, aut scriptis futura prædixerant, quos ipsi postea uates insani, fallacesq;, mortales credulos decipiendi causa, in diuinando sunt imitati. POL. Nunc certè fateor, mihi plena manu satisfactum esse, teq; rē accuratè, copiosè, ac doctè cōfecisse. ROB. Satis tibi feci? Ita me dij ament, quemadmodū gaudeo tuis optimis post hominum memoriam studijs me obsequi,

qui, quæ tam ad ualetudinem, quàm ad uoluptatem ualent: quandoquidem ea de causa ad te diuerti, ut postquam aliquantum quieram, animum relaxarem. quod facio, ita ambulando, disputandoq́; & quidem melius quàm uenando, aucupandóue: id quod uel facere potest, qui infra omnes infimos homines esse censetur. Quare miror nostrã nobilitatem in uenatione tãtum esse, in eaq́; se à pueris exercere, præ qua permulti reliquas bonas partes parũ student. Quocirca tibi multum debeo, qui fecisti, ut rusticãdo me ad istum sermonem accommodauerim, qui nobis summæ lætitiæ commodoq́; fuit. POL. Faciemus hoc idẽ cras, & quot dies erimus hic in nostra uilla, postq̃, ut uideo, nihil est quod malis, qui minimè grauaris mecũ diutius sermocinari. ROB. Minimè grauabor, si tu disputando recta incesseris uia: hactenus enim tot ac tanta incœpto de Prodigijs sermoni anteuertisti, ut nũc reuoluamur eódem necesse sit, si uolumus præstare quod à principio nobis faciendum statuimus. POL. Istud commodum fiet. scrupulis enim omnibus ex uia remotis, nõ offendemus. Et primum omnium occurrit illud Ioseph, Iacob filij somnium, de quo Iosephus libro Iudaicæ antiquitatis secũdo meminit. is enim quũ aliquãdo triticũ cum fratribus messuisset, per quietem, nocte insequẽti, uidit suum manipulũ stantem, adorari à manipulis quos fecerant fratres: item Solem & Lunam ac Stellas numero xi. secundum terrã, sibi ad pedes iacere, honoremq́; habere: ac postridie ea uisa pariter patri atque fratribus patefecit. Ita sanè euenit. haud multo pòst, pater Iacob cum tota familia, in Aegyptũ

ad Ioseph, quem audierat apud Pharaonem in summa se gratia posuisse, iuit: qui iampridem illud fore coniecerat, sic somnium interpretatus, ut Luna & Sol parentes essent, quod iste gignat, illa nutriat: & stellæ xi. fratres, tot enim erant, qui aliquando Ioseph suspicerent, obseruarent, colerent. Aliud subijciam, Pharaonis uidelicet uisum, cuius idem Iosephus meminit. Ille uidit septē boues pingues, totidemq; macras: item septem spicas plenas, totidemq; inanes. Eius somnij à Ioseph facta est interpretatio, annos septē in annonæ uilitate, ac totidem in summa caritate futuros. Item uel Nabuchodonosoris regis Babyloniæ somnium non præteribimus, qui uidit statuam capite aureo, brachijs argenteis, uentre æreo, pedib. ferreis: & lapidem è monte dimissum contriuisse statuam: eum uerò usq; eò creuisse, ut uix à tota terra caperetur. Daniel propheta ex eo somnio prospexit futurum, ut cæteris regnis etiam Romanorum paulatim debilitatis, ac postremò deletis, solus lapis ille immobilis extaret. Sic fuit quando Christi, quem, ut est in psal. cxvij. lapidem uocant, & eū Iudæi ut ædificatores humani repudiarunt, omnia potestate tenentur. ROB. Perorasti, nec ego te interpellaui. Quorsum, aut quatenus per deos, ista? Certum erat de prodigijs agere, tu tamen muneris oblitus, ad somnia, siue insomnia (nam qd intersit, ex grammaticis nō uideo) reuerteris, quæ aliàs attigimus. POLY. Nihil profectò de uia erraui, imò dedita opera ea recitaui insomnia, per quæ tā uera, quàm magna portendi audio, adeò ut ritò prodigia dici posse rear. Quare rogo, oroq;, ut co-

ut eorum oracula explanes. ROB. *Quid opus est interpretatione? quando in illis duobus omnia aperta sunt: in altero enim, teste diuo Ambrosio, de Christi Seruatoris mysterijs agitur: in altero, ut Origines ait, benignitas Dei declaratur, qui noluit Israelitas, quos conseruãdos decreuerat, fame suffocari: in tertio, si quid tectum erat, ipse planum fecisti. Cæterùm postquam à proposito aberrauimus, præstaret, puto, ut quæreremus qualia, & unde sint somnia: ac ea re quambreuissimè disputata, pergere ad instituta.* POLY. *Macte uirtute, quammaximè me afficis lætitia, quum tibi in promptu sit id, quod à te audire uehementer cupio. quo sanè haud mihi, quod sciam, est quicquam antiquius.* ROB. *Duplex somniorum genus tradunt, unum diuinum, alterum humanum: & ijs etiam tertium addunt, dæmoniacum. Diuinum non modò nostri theologi approbant, sed ante eos Homerus, in primo Iliad.* καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν, *Item Plato & Aristoteles, somnia à Deo mitti censuerũt: & ea quidem, ut ipsi Aristoteli in libro de Diuinatione per somniũ placet, sapientibus ac uigilantibus tantum: qui id ea de causa suspicatus est, quòd bruta quoque animalia, quod que stolidum uulgus somniaret. Ab eo non multum discrepant nostri, qui uolunt uisa mitti à Deo certis hominibus electis, non item generatim omnibus. Ita, uti tu nuper demonstrasti, olim Iosepo somniauit: ita reges illi, Aegyptius & Babylonius, diuina hauserunt per soporem oracula: ita Magi, ita Ioseph, uir Mariæ uirginis, per quietem moniti sunt, ut illi ad Herodem nõ redirent, & iste eum puero Iesu, & ma-*

tre, se in Aegyptum reciperet, quemadmodum est apud Matthæum euangelistam. Verumenimuero Posidonius, sicut refert Cicero, tribus modis censet deorũ appulsu homines somniare: uno, quòd animus per sese præuideat, quippe qui deorum cognatione teneatur: altero, quòd plenus sit aer immortalium animorum, in quibus tanquam insignitæ notæ ueritatis appareant: tertio, quòd ipsi dij cum dormientibus colloquantur. Hæc de diuinis somnijs. Humanorum uerò, id est, naturalium somniorum causam non unam omnino afferunt autores antiquissimi. Socrates enim apud Platonem, omnem uim animi in tres diuidit partes: & unam uult mentis & rationis participem: aliam, in qua agrestis quædam feritas insit: & tertiam, in qua existat ardor & uoluptas. Quæ quum ita sint, concludit alteram partem, dum prima sopita languet, immoderato obstupefacta potu, atq; pastu, exultare in somnio, iactariq;: & ei à mente atque ratione uacuæ, obijci omnia uisa tetra, impura, crudelia, quod uideatur cum matre aut bellua corpus miscere, aut aliquem trucidare, aut cruciari, & id genus multa turpiter facere. Contrà, primam partem animi, si tertia sedata fuerit, & quis salutari moderatoq; cultu atque uictu se quieti dederit, tum agitatam erectamq; ad consilium, ac saturam bonarum cogitationum epulis, se uegetam acremq; ad somniandum præbituram: & sic futurum, ut ei uisa quietis occurrant tranquilla, atq; ueracia. Igitur Plato iubet ita ad somnum proficisci, corporibus affectis, ut nihil sit quod errorem animis perturbationemq; afferat. Ex quo Pythagoras fertur interdixisse,

terdixisse, ne sui discipuli faba uescerentur, quod ille cibus habeat magnam inflationem, contrariam tranquillitati mentis uera quaerentis: quia quum animus est seuocatus à societate, cogitationeq; corporis, tum diuinat: illudq; magis facit, appropinquante morte. id quod experiuntur, qui sunt quopiam mortifero morbo affecti. Imò si uelis magis minus'ue somniare, à Plinio edocebere, qui lib. xxviij. autore Fabiano, tradit somniari plurimum supino cubitu, sed prono nihil. Sicuti uerius somniari aiunt, post mediam noctem. Horat. in fine primi Sermonum libri: Atq; ego quum graecos facerem natus mare citra Versiculos, uetuit me tali uoce Quirinus Post mediam noctem uisus, quum somnia uera, In syluam, &c. At Aristoteles dicit, naturalia somnia identidem fortuitò temerarieq; incidere. quorũ tria refert genera in eo libro, quem de Somno & uigilia scripsit: primum, quod causa: alterũ, quod signum existat eorum quae praeuidẽtur: tertium, quod accidens uocat, quando neq; causam neq; signum insomnium dat. Exempli gratia: Per somnium uideo Italiam repentè ardere bello, perinde ac acciderat. Ea nocturna uisio ut belli caussa non est, nec item signum. Caeterùm signa in aegrotantium somnijs maximè apparent, ut affectionũ animi aut corporis indicia, quae Medici periti cum primis obseruant. Causae autem rei futurae ita existunt, ut si quis Romam sibi petẽdam statuerit, & illius consilij, quanquam eius specie in sensus interioris sede locata immemor factus, postea somniauerit meditatum negocium agere, & sic admonitus iter Romam susceperit, tum tale insomnium itine-

ris faciendi causam fuisse constabit. Atque sic somniorum alia causam, alia signum, alia neutrum illorum præbere dicuntur. Ad fortuita insomnia redeo, quæ ita accidunt, ut cogitationes nostræ diurnæ esse possint causæ, quare eadem noctu agitemus: quemadmodum fieri, ut quæ somniauerimus, sint principia earum rerum, quas secundum quietem molimur, mente facta quasi uia, ad eas se actiones futuras accommodante, in quarum antè simulacris per somnum uersata fuerit. POL. Perplacent omnia, & præsertim quæ ex Socrate exposuisti: sed secundum istas tuas regulas non percipio, unde falsa esse possint somnia. ROB. Pugnantia inter se, bona tua uenia dictum sit, garris, qui tricari uideris, quum ais cuncta placere, & ignorare errorē in insomnijs: proinde quasi nihil falsi, nihil ficti, nihil uani per uigiliā cogitemus, meditemur, imaginemur. quum paulo antè probauerim, actiones diurnas plurimum nocturnarum esse exemplar. POL. Idipsum rectè notaui, sed non satisfacit: sexcenta mihi uisa his uiginti annis occurrerunt dormienti, quorum imaginem ullam animus meus uidit nunquam. Ex quo cum Poeta consentio, qui de ea re uerè canit:

Sed falsa ad cœlum mittunt insomnia manes.

ROB. Imò idem alibi affirmat, somnia sequi actiones nostras, quum inducit Didonem, amore sauciam, anxiam, perculsam, ita Annæ sorori loquentem:

Anna soror, quæ me suspensam insomnia terrent?

Atqui miror eiusmodi uisa tibi occurrere, qui dies noctesq; in literis uersaris, quando tales, teste eodem Aristotele, non nisi suis uirtutibus digna somniant,

POLY.

POLY. Me equidem totum, ut ais, iampridem istis studijs dedi, in iisq; maximè acquiesco: sed fateor, non nunquam rei domesticæ cura angimur: nam habemus domi istos nostros ministros propè semper ociantes. ecquid enim aliud apud nos sacerdotes facerent? qui quum, ut moris est, prælongis ensibus atq; scutis continenter alligati sint, nesciũt stare loco, ac aliquando altercantur, rixanturq́; et quia tales apud nos, uti scis, Domino ornamẽto sunt, idcirco eorũ molestias necessariò deuoramus. ROB. Id certè causæ est, quàobrẽ minus tibi conuenientia sæpe somnies: quandoquidem ut aqua ualde mota aut nullã imaginem, aut informem reddit, ita cõcitatus animus nihil synceri per quietem cernit. POLY. Ergo nebulonibus ac fatuis, qui plurimum ab omni cura uacui sunt uisa obijciũtur ueriora? ROB. Non dicas ueriora, sed minus multa. Atque ita habeto, eos qui somniant, aliquoties uera somniare: etenim quis adeò artis est rudis, qui si tota die iaculatus fuerit, nõ attingat aliquando scopum? Quapropter nõ eo inficias, falsa mitti nobis somnia: sed uel tibi dico, cum Cratippo, qui ita usus est oculis, ut uera cerneret, eum habere sensum oculorum uera cernentium: econtrà, qui oculorum uisu est deceptus, sæpe falsa cernere. Et quia nemo non oculorum uisu, qui fallacissimus est, decipitur: ita somnia præter diuina, & si libeat, quædam naturalia, quorũ nostræ actiones umbræ existere possunt, uana omnia habenda, quum fortuitò sæpe accidant, sic, ut ueluti ebrij sæpenumero somniemus impura omnia, uti antè ex Socrate collegimus, aut quæ nunquã uisa sint. Vnde natum, ut qui errant,

rant, delirant, insaniunt, eos somniare dicamus. Quapropter Moses sapienter lege sanxit, ne obseruarētur somnia, quandoquidem ita generatim, semper diuina excipio, inania reperta sunt, ut ex corū obseruatione, pauca admodum respondere euenta, collegerit super stitiosa antiquitas. POLY. Effare palàm: putas naturalia somnia excludenda, nec ne? ROB. Si naturalis sit causa, cur putarim excludenda, uel dānanda? quū natura, ut diuus Ambrosius de fuga seculi ait, boni operis magistra sit. Exemplo nobis positū sit: Ego cogito, statuo delibero, cras ire rus, si hac nocte me rus iturū somniauero: ecquid hic noui erit, quod obseruem, nisi ut faciam, quod decreuerim? Aut si turpe facinus facere putarim, et tale quid sese mox mihi dormienti obiecerit, quid mirū? Verùm uel mihi bono esse poterit, quum, si sapiam, ea sceleris imagine motus tum debeam à facinore abhorrere. Ac natura sic boni operis magistra. Proin non est, quòd me istis quæstiū culis moreris. POL. Missa hæc faciamus, ut tibi detur, quod opere poscis tanto. Cæterùm unum postulo, quid sit, quamobrē uisa interdū multis tegantur inuolucris. ROB. Id si diuina sint, fit, ut qui intelligit, sic cognitum habeat se diuino afflatum lumine, quando semper lumen adest in diuinis somnijs, declarans, quale sit Dei mandatum. Sic Ioseph intellexit somnio monitus, sibi cum puero & matre illius fugiendū primo quoq; tempore in Aegyptum. Sic Magi perceperunt, ad Herodem sibi non redeundū esse. Sin naturalis causa non insit, atq; non facile percipiat, ut iam certò sciat, dæmonū artificio ea obiecta esse uisa. Ac istud

est ter-

est tertium somniorum genus, quo bene multi irretiuntur, nisi prudenter caueant. Habes, quod quæsiuisti: iam tuo fungere munere. POL. Nunc tua opus est uirtute, cuius, autore Cicerone de Officijs, interest, in primis perspicere, quid in quaq; re uerum, syncerum, consentaneum, & consequens sit: id quod maximè poscit prodigiorũ ratio, quam ut tandem ritè reddas, omnibus tibi neruis contendendum, laborã dumq; arbitrare. At ipse illud primum omnium proponam, quod à Iosepho antiquitatis Iudaicæ lib. quinto refertur. Quũ enim reges Ammoreorum numero quinq;, iunctis pariter armis, ac uiribus, bello peterent Gabaonitas, Iesus Hebræorum dux amicis (paulo enim antè Gabaonitas in fœdus receperat) suppetias laturus, dum in reges mouebat, ecce subito Dei nutu, nimbus cum saxorum grandine, crebrisq; fulminibus, in eos exortus est: & inde quum fugientes miraculo territos Iesus persequeretur, ut eum dies non defficeret, sol aliquandiu stetisse dicitur: adeò ut memoriæ apud Hebræos proditum sit, nunquam post homines natos longiorem extitisse diem. ROB. Nego istuc prodigium dici posse, quum, uti ais, diuino nutu factum sit, per quod nihil portendi quisquam iudicare potuit, quum repentè inciderit euentus. Ex quo miraculum potius, auxilium'ue diuinum per tempus latum appelles licet: quod facit, ut de eius causa reddenda, meum nihil esse rear hoc loco agere: quinimmò mitte deinceps miracula referre, ut ne dicamur temerarij, quòd uideamur uelle arcana Dei perscrutari, qui nos talia non scire, sed mirari uoluit. POLY. Faciam

N 5 quod

quod iubes, & ut fœlix faustumq; sit principium narrandi, dabit prodigium condendæ Athenienſiũ urbis: unde Cicero in oratione pro L. Flacco, ait humanitatem, doctrinam, religionem, fruges, iura, leges ortas, atq; in omnes terras distributas putari. Siquidem ubi Cecrops in Attica regnũ obtinuit, fertur olea in arce illa quæ postea Palladi dicata est, sponte enata, et fons haud procul subitò erupiſſe: atq; ijs prodigijs commotus rex, ad Delphicum miſiſſe oraculum, responſumq; datum, oleam significare Minervam, quòd ea arbor in eius tutela eſſet: et aquam, Neptunum. in ciuiumq; manu eſſe, ex utrius nomine urbem nouam appellatam uellent. atq; inde habitis comitijs, mulieres, quib. apud Atticos, per leges, perinde ut uiris, licebat ſuffragium ferre, ſuperaſſe numero uirorum partem, ob eamq; rem à Minerua, quã Græci uocãt ἀθηνᾶν, id eſt, Athenam, eſſe Athenas nomen urbi inditum. ROB. De qua fece iſta hauſiſti? narraſti fabulam, uel hiſtoriam prodigij? POL. Fabulam, quia ſcio te nugas ſtomachari, de induſtria omiſi, quam Poeta in primo Georgicorum tangit, ita inuocans:

– Tuq; ô, cui prima frementem
Fudit equum magno tellus percuſſa tridenti.

Et paulo pòſt: Oleæq; Minerua Inuentrix. ROB. Si hiſtoria eſt, non fuit prodigium: ecquid enim cauſæ ortus eius arboris exiſtere potuit, cur ſuſpicarẽtur aliquid de nomine imponendo nouo oppido, eſſe prænunciatum: quũ quotidie uideamus eiuſmodi arbores, quæ nucleis uel baccis feruntur, in alienis locis naſci: ut nucem in quercu, laurũ in ceraſo, ceraſum in mœnibus,

ſemine in ea loca, aut in aliquas corticum rimas caſu ab auibus deportato, uel humana ui proiecto, et tamē nullum inde euētum ſequitur. Item ubi loco rū non manant fontes, ſi terra quæ fœta eſt aquis, parum ſcalpatur? Quare nō uideo in ea re aliquid ineſſe præſagij. O' cæcitatem uerè amentium hominum, ita Mineruæ olea in alieno loco nata: ita Neptunus, fonte ſubitò ſcaturiente admonitus, Atticā ſuis munerib. honeſtauit? Fuit illa nempe ars, fuit dæmonū, qua Cecrops circūuentus, eos de re minimè quærenda, utpote quæ nullā addubitationem afferre debuiſſet, ſtultè conſuluit. Paratus es, cerno, illud mihi opponere, Pliniū libro Naturalis hiſtoriæ xvij. in prodigijs habere, ſi arbores in ſuo non creſcant ſolo. POL. Eram ſanè. nam ille tradit prodigio fieri ex dulcib. poma acerba, aut dulcia ex acerbis: ex caprifico, ficum: ex olea, oleaſtrū: item arborem in Cumano ſubſediſſe, & inde magnos rerum motus, bellorum etiā ciuiliū ſequutos. ROB. Bella mehercule euentorum prædictio: perinde quaſi non liceat in dies ſingulos uidere lætas ſterileſcere arbores, ac ſteriles rurſus fœcundas fieri, ſi in pingue ſolum transferantur. id quod demonſtrat Vergilius [libro Georgicorum ſecundo:

Sponte ſua quæ ſe tollunt in luminis auras,
Infœcunda quidem, ſed læta & fortia ſurgunt.
Quippe ſolo natura ſubeſt: tamē hæc quoq; ſi quis
Inſerat, aut ſcrobibus mandet mutata ſubactis,
Exuerint ſylueſtrem animum, cultuq; frequenti
In quaſcunq; uoces artes, haud tarda ſequentur.
Necnon & ſterilis quæ ſtirpibus exit ab imis,

Hoc

Hoc faciet. Item nõ constet, magnis aliquoties or tis imbribus, paßim fieri in agris labem, terrasq; desidere, ad infinitam altitudinem, ac uillas, nedum arbores in illum hiatũ sæpenumero corruere. Quæ quum ita sint, similiter leuitatis iudicio esse talia obseruare, indeq; rerum euentus quorum in ijs haud ullæ existere potuere causæ, metiri, quorsum pusillus culex tẽdat iter, dum acerbè stridens medijs feruoribus, circũ Padi ripas uolitat. P O L. Ad alia transeamus. Liuius libro ab Vrbe condita primo, refert Seruio Tullo, qui Tarquinio Prisco Romanorũ regi in regnum successerat, caput arsisse, et Tanaquilem reginam prodigiũ interpretatam, affirmasse uiro futurũ, ut ille puer summos consequeretur honores: id quod euenit. R O B. Quod euenit, intelligo: at causam non reperio, quin nec quærendam puto. flammam enim illam pueri dormientis caput complexam, Plinius aßignat mirabili ignis naturæ, ita libro secũdo, cap. cvij. scribens: Quin & repentinos ignes existere, & in aquis, & in corporibus etiam humanis emicuisse, Trasimenum lacum arsisse totum, Ser. Tullo dormienti in pueritia ex capite flammam emicuisse: Lucium Martium in Hispania, interemptis Scipionibus, concionantem, & milites ad ultionem exhortantem, arsisse simili modo, Valerius Antias narrat. Vide, nihil hoc loco flammam portendisse, Plinius dicit. Sed neq; Liuius Lucij Martij flammam prodigiosam probat, quum libro tertiæ Decadis quinto, sic de ea meminerit: Apud omnes magnum nomen Martij ducis est, & ueræ gloriæ eius etiam miracula addunt, flammam ei concionanti fusam è capite,

fine eius sensu, cum magno pauore circumstantium militum. Hæc ille. Flamma ergo altera Seruio regnum prædixit, altera uerò Martio haud quicquam? At dices: Imò Martio uictoriam, quam de Carthaginensibus paulo pòst reportauit. Respondebo, istuc à Romanis militibus minimè notatum, qui, uti Liuius ait, flammam loco miraculi, non item prodigij habuere. Et id quidem sapienter. nam tales flammas Aristoteles Meteororum primo, docet mira naturæ ui, in infima etiam regione cœli gigni, uariasq; præ se ferre formas. Atq; hinc concludere licet, illam flammam Seruij uana hominum opinione prodigiū regni fuiße, postquam talia naturæ opera uoluit uetustas non ratione, sed sola futili euentorum obseruatione metiri, causamq; eorum dementer ducere. nam non flamma fuit in causa, quamobrem Priscus Tarquinius Seruiū sibi generum delegerit, ei enim filiam despondit: sed eius indoles, eius genus: quippe ille Tullo patre regia familia orto, qui Corniculi excidio, pro patria fortiter pugnans interierat, & Ocretia matre nobili muliere natus est, habitusq; seruus, quòd mater grauida apud Tarquinium captiua fuerit. POL. Vis illud saltem dare, eam flammā iniecisse Tanaquilis animo Seruij indolis præsagionem? quandoquidem, Cicerone teste, in Platone futura eloquētia ex eo præuisa dicitur, quòd ei in cunis paruulo dormiēti, apes in labellis cōsedissent. Idem quoq; in diuo Ambrosio accidisse, memoriæ proditum est. Quid, quòd Midæ illius Phrygis diuitias fore immanes prædictum est, qa ei puero dormiēti formicæ in os tritici grana cōgeßerint? ROB. Concedo.

Concedo, si ista omni modo uera sunt: nam uidentur mihi belle coniecta. aut, sicut uulgò creditur, si nutu diuino facta non negaueris. Nec obstat, quod Plato & Midas nostri ciues non fuerint. Etenim tantum apud Deum uirtus & benefacta ualent, qualia uel in ijs ambobus, ille fore prospexerat: ut (autore diuo Augustino) libro de Ciuitate Dei 5. Romani sic meriti fuerint, ut ipse Deus uerus quem non colverãt, eorum auxerit imperium. POL. Luculenter, scienter, sententiose ac uerißimè tu quidem, ut omnia semper, quæ scire cupieram, explanasti. Quare iam necessariò & sermonis et ambulationis finem faciamus. nam, uti uides, tempore excludimur, Sole festinanter ad occasum tendente iter.

LIBRI SECVNDI FINIS.

POLYDORI VERGILII VRBINATIS, Dialogi de prodigijs liber tertius.

ROBERTVS.

Istum tertium diem, qui iam obrepsit, ne nobis quidem uacare sinamus à disputatione, quò tandem secundis quasi uentis huc uecti, cursum nostri sermonis de prodigijs, feliciter conficiamus. Quoniam autem in oratione tua, quæ haud scio quantum in se habere poßit ueritatis & rationis, quum in re superstitiosa ac uana uersetur, ut insit saltem ordo, placeat illam manare à partibus quatuor: quarum una sit

ominum,

ominum, ostentorum, auguriorumq; : alia motuum cœli atq; terræ: tertia monstrorum, ac portentorum: quarta mirabilium, quæ omnia antiquitas in prodigijs habuisse uidetur, quò sine ullo errore, ad rationem ueritatis uia perueniamus, à nobis iam inita. Ac sic ut commodùm quæ cœpisti persequare, & ipse simul ad ea argumenter, licebit. POLY. Gaudeo utiq; præscripsisse mihi te, quatenus à me disputari uelis, qui ne digitum quidem à linea discedam. Sed iam ad rem. Quum Aeneas ad Italiam aspiraret, Anchises eius pater omen futuri tumultus notauit ex equis, quos uidit pascentes. Vergilius est testis, qui libro Aeneid. iij sic canit:

Quatuor hic primũ omen, equos in gramine uidi
Tondentes campum latè, candore niuali.
Et pater Anchises: bellum ô terra hospita portas,
Bello armantur equi, bellũ hæc armenta minãtur.

Romulus, orta cũ Remo fratre de imperio discordia, augurio rex est declaratus, qui urbem conditã ex suo nomine Romam appellauit, quæ etiamnũ urbium regina habetur. Lucius Tarquinius Priscus, Demarathi Corinthij filius, ob seditiones domo profugus, & in Hetruria profectus, quũ Tarquinijs peteret Romam, ita accidit, ut ei ad Ianiculum carpento sedẽti, aquila pileum sustulerit: & quum altè uolasset, inde reuersa capiti reposuerit. Tum Tanaquil uxor, ut Tusca mulier, ab ineunte ætate prodigiorum perita, omẽ futuri imperij ex ea re accepit, ac non multo pòst Priscus in Anci Martij Romanorum regis demortui locum surrogatur. Tarquinio Superbo Romanorum regi omẽ perpe-

perpetuitatis Romani imperij subitò extitisse fertur, quod dum in Tarpeio monte, templi Iouis fundamenta faceret, Terminus deus, cui cum nõnullis alijs dijs, sacellum eo loci erat, noluerit augurio cedere. Sed & magnitudinis imperij inde omen alterum sequutum. quippe in ipsis fundamentis, hominis caput integra facie repertum, quod & monti nomen Capitolium indidit. Tertium superioribus contrarium postremo regi fuit, quum anguis in regiam irrepserit, ex quo Tarquinius casum suum coniectura auguratus dicitur. autor T. Liuius. At hæc obseruatio multo celeberrima ad posteros manauit: nam Marcus Marcellus Consul, collega Tito Quintio Crispino, quũ immolaret, in prima hostia iecur sine capite inuentum: & Caßini examen apium consedit, muresq; in Capitolio aurum roserunt. Illo ipso die ambo consules iuxta Tarẽtum, ab Annibale insidijs intercipiuntur. in quo tumultu Marcellus interfectus est. C. Domitio Aenobarbo, L. Quintio, consulibus, Tybris contrà quàm consueuerat, loca plana urbis inundauit. Haud ita multo pòst, bellũ cum Antiocho Syriæ rege ortum. Paulus Aemilius Cos. post DXC annum, quàm urbs condita est, iturus ad bellum faciendum Perseo Macedoniæ regi, omen uictoriæ accepit à filia, nomine Tertia. Is è senatu domum rediens, offendit puellam tristiculã: sciscitatusq; quid esset, cur ei dolor inureretur? Mi pater, illa inquit, Persa perijt. Tum pater puellam arctius complexus: Accipio omẽ, inquit, filia. nam catella, Persa nomine, mortua erat. Id ferè temporis, duo angues in lecto Sempronij Gracchi reperti sunt, quos ut ille comprehendit,

prehendit, ab aruspice monitus est, si marē emisisset, uxori breui tempore esse moriendū: si fœminam, ipsi. qui tantum abfuit, ut suam Corneliæ uxoris uitæ salutem prætulerit, ut fœminā protinus emiserit, ipse paucis pôst diebus è uita excessit. Huius Gracchi filius Tiberius, Tribunus plebis, eo illo die quo est in Capitolio interfectus, offensionem pedis ut dirū & mali ominis ita abhorruit, ut domū redire uoluerit, sed amicorum hortatu confirmatus in fatū incidit. C. Claudius & L. Petellius Coss. quū, ut moris erat, immolassent uictimas, iecur subitò tabuit. Nec ita multo pôst, Claudius morbo, Petellius Ligurū armis interijt. M. Marcello, P. Sulpitio, Coss. dum comitia fierent, miluus uolans mustellā raptam de Iouis cella in medium consessum patrū demisit. Eo ipso anno ubiuis gentiū pax parta est. Iam tum, credo, in hominū mentibus inhæserat, mustellæ occursum ominosum esse: id quod hodie obseruatur, quando Reipub. Romanæ bono fuit, quod illa mustella è medio sublata est, ut ne ultro citroq; ad comitia cōmeantibus forte obuia facta, metū alicuius impendentis periculi inijceret. P. Africano, C. Fuluio, Coss. Minturnis lupus uigilē laniauit. In Sicilia, Romanus exercitus à fugitiuis superatur. Antiochus Syriæ rex quū Parthis bellū faceret, hirundo in eius tabernaculo nidulata est. Ille cōmisso prælio, occiditur. Ser. Flacco, Q. Calphurnio, Coss. bubo in Capitolio cecinit, quum apud Numantiam res Romana inferior fuit. P. Plautio, M. Fuluio, Coss. bubo in Capitolio uisus, quum Fregellæ ob factā in Romanos cōiurationem sunt dirutæ. M. Aemilio, D. Bruto, Coss.

Didius Lælius Pompeij legatus, quū aduersus Q. Sertorium in Hispania bellū gereret, inter pabulatores occiditur: quod fatum ipse sibi timuisse dicitur, propterea quod uiderit accipitrē supra caput uolitantem. Sergio Galba, M. Scauro Coss. auis incendiaria in Vrbe uisa, quū Pado ac lacu Arretino intumescente, multa hominū millia obruta sunt. C. Iulius Cæsar dictator, illo die quo primum in sella aurea sedit, quum sacrificaret, in bouis opimi extis cor non inuenit, unde suum interitū præsentire potuit. M. Lepido, Munatio Planco Coss. dum apud Philippos Thraciæ urbem Brutiani milites in prælium contra Octauium, & M. Antonium irent, in castrorū porta offenderūt Aethiopem: quem tametsi ut alicuius aduersæ rei nuncium illico trucidarūt, tamen malè pugnatum est, & Brutus ac Cassius duces interiere. Circiter annum salutis humanæ, L. Claudio principe, in Britannia simulacrum uictoriæ quod Camuloduni erat, subitò conuersum retro, quasi hostibus cederet, quum facta repente insulanorum rebellione, ad LXX. Romanorū sociorumq; millia cæsa sunt. Autor Cornelius Tacitus. Anno salutis M.LXVII. quum Guilielmus dux Normaniæ infestis armis Angliā attigisset, ubi in terrā descendit, uictoriæ omen accepit, ex eo, quod altius in harena uestigia posuerit: qui statim post, superato Haraldo rege, in insulæ possessionem uenit. Quid, quod omen ex quauis re accipi solet? Nam ex auriū sono, bonum uel malum: ex uini salis'ue effusione in mensa, obseruatur etiamnū. Item nostrorū quoq; monachorū occursus, præsertim matutinus, uulgò ominosus habetur, eaq;

uana

tana opinio ubiq; gentiũ, per hominũ animos iampridem peruaserat. Sed ex innumerabilibus, iam ne plura: quando reliqua omnia eiusdẽ generis sunt, ita ut si hæc quis refutauerit, cætera taceat necesse sit. Tu ergo q̃d habes de istis dicere? ROB. Perorasti, pro tuo iure: nunc ad pestiferas ueterũ nugas, dæmonũq; technas pauca refellendi causa respõdebimus: & ad id ominis in primis, quod ais Aeneæ ad Italiã applicanti primũ extitisse. Anchises equorũ ostento, bellum Aeneæ filio cum Italis fore coniectauit, idq; tu Vergilij testimonio comprobasti, nec ultrà progressus ad alia transiuisti. Quæ malũ est ista tua reticentia? dimidiatã enim Anchisis interpretationem recitasti, callideq;, ut reor, subticuisti, quæ ille de equis apud eundem poetam subiecerit, inquiens:

Sed tamen ijdem olim curru succedere sueti
Quadrupedes, & frena iugo concordia ferre,

Spes est pacis, ait. Nota, quæso, quæ sit cõueniens & coniuncta constantia interpretatiõis ostenti, quod in utranq; partem sic uertitur, ut nihil certi ostẽdere, nihil fidei facere posit, quum inter se ualde repugnantia contineat: nil enim est tam paci contrarium, quàm bellum, atq; bello, quàm pax. Vnde sequitur, ut illi equi casu id temporis ita pascentes, non uideantur aliud certius cuiquam portendisse, q̃ uentri satietatem, atq; herbæ perniciem. Quòd autem Romulus urbem Romam auspicio condidit, quid fecit aliud quàm quòd perspicuè ostendit, se cùm oculis tum mente captũ existimare, esse in prouidendis reb. augurandi scientiam: & exemplum posteris reliquit, quò insanirent perpe-

tuò? Id quod nauiter est secutũ. nam tanti semper Romanis eius institutũ, tametsi delyrationis maleficæ plenum, fuit. ut illud mordicus omni tempore, atq; accuratè retinuerint, ad uulgi magis opinionem, quàm ad ullam reipub. utilitatẽ: quamuis pro certo semper habuerint, Romulum auspicijs, Numam sacris constitutis, tali ciuitatis iecisse fundamenta, ut nunquam cadere posset: qui ita falsis opinionibus adducti, augurum quasi æternorũ rerum rectorum collegium, iusq; condiderunt. O uim erroris uehementem. Videamus, per deos immortales, quantũ aues suo uolatu, garritu, gustu, aut cantu, rebus humanis emolumenti utilitatisq; attulerint, quando ipsa Romana ciuitas summa augu riorum obseruatrix, funditus contra Romuli auspiciũ tandẽ omnibus libertatis bonis, statim post septingentesimum annum, quàm condita fuerat, à C. Iulio Cæsare euersa est. Ita Romani operam auspicijs futiliter data tam luserunt. Quod longè prudẽtissimus Solomõ ita usuuenire, scienter demonstrat, quum de homine mendaci loquitur in suis Prouerbijs: Qui nititur mendacijs, is pascit uentos, idem autem sequitur aues uolantes. Porrò ille perinde frustra laborat, qui sequitur aues uolantes, quũ cõsequi nequeat: ac qui earũ obseruat uolatum, quia quorsum sint ituræ, nemo homo certum scit. Cæterùm iam ad rationem naturalem ueniamus, qua duce, omnem, spero, ueterum religionem eradicabimus. Siquidem belluæ sensu tantum mouentur, ad idq; solum quod adest, quodq; præsens est, se accommodant, nihil præter serenas turbidas ue tempestates, uti à nobis abhinc biduum, in primo nostro sermone appositè

appositè demonstratũ est, futurum sentientes. Quocirca aues, ut rem nostram tantũ agamus, naturæ impulsu, utuntur sui corporis motu, ut uolũt, membraq; porrigunt, contrahũt, flectunt, contorquent, eaq; omnia antè efficiunt, quàm cogitent. Quæ quũ ita sint, quotusquisq; est adeò mentis errore affectus, cui per mirũ uideri debeat, si aues hàc atq; illàc uolantes, sese in unum uel alterum locum abdant? tum à dextra, tum à sinistra parte canant? Nam nostri, teste Cicerone, sinistra, Græci & Barbari dextra, meliora ducebant. si quum fame affectæ raptim pascũtur, aliquid ex ore cadat? si tripudiũ deniq; faciant? & tamen mortales quamplurimi insulsissimè eos mot us, ut certa rerũ futurarum signa, olim obseruabant: perinde quasi aues ipsæ, Iouis, qui eis instar Dei omnipotentis erat, interpretes fuissent. Atq; hæc ratio facit, ut hominem, unũ animantium omnium rationis & consilij plenum, non mediocriter pudere debeat, credere Deũ dare sibi uias ad exitus rerum prænoscendos, per auiculas: quæ quũ uolitare incipiũt, ipsæ nesciunt, quò ire uelint: ac ita fidem præbere aruspicinæ arti, post hominũ memoriam fraudulentissimæ, ab Hetruscis, ut ipsi prædicabant, quondam quæstus faciendi causa fallaciter excogitatæ: quæ quatenus ualeat, haud quisquam omnium dilucidius festiuiusq; edocuit, quàm Mossolamus, homo Iudæus, uirq; rei militaris sciẽtia, ac singulari prudentia præditus. Is, teste Iosepho cõtra Appionẽ, post Alexandri mortem, Macedones Græcosq; sequutus, quũ aliquãdo in expeditionẽ duceretur, & in itinere augur uisa in arbore aue, augeriũ captare uellet, utrũ

præstaret, pedem ex eo loco efferre, an referre, atq; inberet agmen cõsistere, statim religionẽ auersatus, eam auem sagittis confecit. Quo uiso, augur & socij quũ ira flagrarent, ille auem de terra sustulit, atq; inquit: Ecquid furitis mali dæmones? ecce auẽ, potuit ne istæc nostri itineris euentũ prædicere, quæ suæ salutis nescia fuit? si enim futura præuidisset, haudquaquã se in eam arborem contulisset, metuens ne à Mossolamo sagittis peteretur. Quod tu documentum sapientiæ plenũ in tuo de Inuentoribus rerum opere, cõmodum posuisti. Iam exploratũ habes, aruspicinam rem cõmentitiam esse, hicq; ita iacere, ut qui ei fidem adiungat, in manifesto errore uersari dubiũ non sit. Sed fortasse mihi tu non impestiuè, nec ab re, obijcies illos coruos, quos in Regnorum tertio libro legimus, apportasse in solitudinem Heliæ prophetæ cibaria. Cuius sane rei nihil est quòd aut causam, aut rationem reddendam quæras, quum illud factum constet iussu Dei cuncta regentis. Est quisquã, qui tanti rectoris censor esse poßit, uel debeat? Hæc hactenus satis commodè, sermonis gratia. Verùm res nostra bene se habet. iampridem desitũ est apud nos augurari: nunc auiculas, ut Dei nuncias nõ obseruamus, sed eas animi causa, interdum capimus, dulciterq; edimus: id quod Christianæ religioni duntaxat referendũ est acceptũ, quæ nos ita instituit, ut tandem aliquando saperemus. Ad reliqua transeamus.

Quod per aquilæ augurium, Tanaquil mulier Hetrusca perita fraudis prospexit futurũ, ut Tarquinius Priscus uir aliquando rex crearetur, id nego esse factum, nam Liuius non tradit quempiam, præter uxorem, ui-

disse

dixisse aquilam auferentem, & reponentem eius capiti pileum. Tanaquil potius auro, cuius copiam habebat, quàm augurio freta, iampridem, ut testis est idem Liuius, *uiro, quem honoratum uidere cupiebat,* Romam *migrandũ existimarat, quòd ei in mentem uenisset* Tatij *regis, hominis Sabini, qui in ea regnum obtinuerat: item* Numæ *aduenæ, ad id accersiti: quorum exemplo mulier honoris auiditate inflammata uiro persuasit, ut ab* Tarquinijs Romam *peteret. & quum audiret nouum populum facile ut rudem ad auguriorum admirationem rapi, eo artificio usa est, quo multitudo adducta, simulq; largitione excitata,* Priscum *dignũ fortuna quàm amplissima putauit. Ad omen perennitatis imperij* Romani *ueniamus. Terminus deus noluit* Tarquinio *Superbo regi, templũ* Iouis *in* Tarpeio *monte condituro, cedere loco. Sic iam tum certa quasi opinio per animos hominum peruaserat, rem Romanam perpetuam fore. Vnde illud apud* Vergilium, Iouis *oraculum: Imperium sine fine dedi. —Ad id uel* Horatius *alludit, quum libro tertio Carminum sibi blanditur de æternitate sui operis, ita canens:*

Non omnis moriar, multaq; pars mei
Vitabit libitinam, usq; ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita uirgine pontifex.

Sed heu, ut omen uanum, ita nihil ualuit. cecidit enim tantum imperiũ, uel etiam ante diem, quum uix DCC *annos libertate incolumi steterit: tot siquidẽ à* Romulo *urbis conditore interfuerunt, usq; ad* Cæsarem *&* Pompeium, *Reipub. euersores.* Catullus*:*

O 4 Eo'ne

Eo'ne nomine urbis opulentißimæ
Socer, generq́; perdidistis omnia?

Rei magnitudinem alterum omen, uti exposuisti, portendit, quod reperto in ipsis templi Tarpeij fundamētis humano capite, uates pronunciarint, eo loci arcē imperij fore. Hic te eatenus uacuo animo attentum uolo, ut tandē intelligas eos uates dolis semper armatos, eiusmodi ostenti fraudulenta interpretatione, et artē suam omni religione, & mortalium pectora, si sapuerint, solicitudine quærendi futura, in perpetuum euacuasse. Viso ostento, senatus legatos in Hetruriam misit, sciscitatū quid portenderet. Olenus Calenus, longē id temporis celeberrimus uates, illud omen fortunatum ratus, per callidam interrogationem in suam gentem transferre tentauit: quippe qui postquam circunducta baculo linea, locū ponendæ ædis in solo ante se notarat, sic fatus est: Hoc dicitis Romani, hic templū Iouis futurū est: hic caput inuenimus? Romani à filio uatis admoniti, si responderēt, Hic, fatum in Hetruriā transiturū, responderunt: Non equidem hic, sed Romæ, caput inuentū dicimus. Ac ita retentum auguriū. O inauditam delirationem, maximè tamen utilem nō temerè quicquā credētibus. hinc cognoscere licet, quid ponderis auguria, quid ostenta, quid portenta apud nos habere poßint, si rectā sapimus. Sed quia uno argumento, cætera id genus insanarū mentium commenta repudiāda ducimus, utemur istiusmodi fatalis rei definitore locuplete Plinio, homine eiusdem sectæ, atq; illi fuere, qui prodigia primùm obseruare cœperāt. Is itaq; lib. Natur. historiæ xxviij. Postquam Oleni uatis fraudem

fraudem descripsit, ac aliàs tale quid accidisse, quum quadrigæ fictiles quæ in fastigio eiusdem templi ponẽdæ erant, in fornace creuissent, ita subijcit: Hæc satis sint exemplis, ut appareat ostentorum uires & in nostra potestate esse, ac prout quæq; accepta sunt ita ualere. In augurum certè disciplina constat, neq; diras, neq; ulla auspicia pertinere ad eos, qui quamq; rẽ ingredientes, obseruare se ea negauerint: quo munere diuinæ indulgentiæ maius nullum est. Hactenus Plinius. Hæc autem summa nostræ disceptationis, hæc una ratio, conclusio, & ueritatis testificatio, tibi instar sit omniũ argumentationũ: quando iam testimonio tanti autoris diluxit, in auspicijs, in prodigijs nihil religionis, nihil fati, nihil ueri inesse: sed uanam tantũ superstitionis opinionem nostram existere, quũ illa sine ista non habere uim ullã in nos, iam certò scimus. Ex quo sequitur, ut nullũ sit neq; auspiciũ, neq; auguriũ, neq; prodigiũ, si nos nullũ obseruemus: quo profectò nil uerius dici potest. Quũ igitur sis rem aliquam inchoaturus, ora Deum, ut felix faustumq; sit, eiq; uni cuncta cõmittas, præterea nulli alij, neq; auibus, neq; portentis, neq; extis, neq; falsis uatibus: id quod si feceris, res tua cõmodum cadet, & ad te prodigia minus pertinebũt: quod Plinius munus diuinũ appellat, & id quidẽ sapiẽter. nam quũ tot malæ artes ad nos peruenerint, beneficiũ Dei est, si ab illis possimus manus abstinere. Desine proinde obseruare, ac credere, aues, aliás'ue bestias, siue cœli & terræ motus, aliquid tibi portẽdere, quod facere in tua est potestate, ut Plinius ait: atq; sic misera liberaberis solicitudine. Animaduerte quæso,

cuiusmodi erat illud inuẽti capitis fatum, si fraude Hetruscis bono, et Romanis malo esse potuerit? Vnde proficiscebatur? an à Deo? quẽ aiebant sic dare uias mortalibus, ad significationem rerum futurarum scientiæ? Quod si ita esse facias, apparebit incõstantiam cadere in ipsum Deũ, quo nil ab eo est alienius. Ergo non est quòd amplius dubia de prodigijs sumamus, pro certis atq; cõcessis, quũ eorũ uires perinde in nostra resideãt opinione, ut morbi grauitas in ægrotantiũ cogitatione: si enim uehementer febris accessio menti inhæserit, ita fiet, ut citius accedat. Atq; hic omnis nostri sermonis pugna senescat, quũ obseruare prodigia, sit amentiæ, non obseruare, sapientiæ: & qui curauerit, se metu aut uana spe onerabit: et qui non curauerit, se periculo eximet. P O L. *Ne ualeam, si puto rem de qua summa cõtentio erat, quẽquam præter te, acutius ueriusq; tractare potuisse: attamen ex cõtrario argumẽto perspicuum uidetur, auspicia seu prodigia ad nos pertinere, si ea attendamus: id quod euentorũ exitus, quos antea docui, facile cõprobant. Quomodo igitur accidit, ut si talia portẽta obseruemus, in nos ualeant: sin minus, nihil ualeant?* R O B. *Quòd non ualent, de ea re nuper dictũ est: quòd uerò ualere putãtur, id fit arte dæmonũ, qui semper præstò sunt, ut nobis insidiẽtur, et illud quidem non sine Dei nutu, qui uult nos tẽtatos, quò de nobis periculum fiat, utrum perfecti inueniamur, nec ne. Vtrunq; Christus uerũ esse docuit, qui tentari uoluit, ut est apud Matthæum. ac apud Ioannem sic Pilato respondit: Nullam haberes in me potestatẽ, nisi data esset tibi desuper. Ergo istiusmodi momenta rerum nobis negligen-*

negligenda sunt, ne si ea curanda duxerimus, nostro merito dæmonum insidijs circumueniamur. POL. Teneo nunc rectè: tu uerò cætera persequare, rogo, ut ne regulam nostri sermonis, quā dedisti, tute prior rūpere uidearis. ROB. Cogis me ingredi in negotium iam confectum. quippe probaui ostenta ex nostra futili opinione pendere, qua una ratione & portenta & prodigia tollamus, ac cōtemnamus, consentaneum est: sed tibi operam uel longiorem dabo. Regi Tarquinio Superbo propter regiam uiso angue, uenit in mentem, credo, uenenum suæ conscientiæ, quo demum confectus est. Hem emißio alterius anguis Graccho mortē portendit? Si neutrum Gracchus emisisset, boni patris familiâs officium fecisset, qui nullum debet noxium animal circa suam domū esse, pati. Hoc inquam si fecisset, aruspices non responderunt, quid sequutum esset; adeò secū omnes delyrare peruolebāt. Quod M. Marcello, C. Claudio, L. Petellio, C. Iulio Cæsari, more patrio uictimas immolantibus, iecur primùm sine capite, deinde tabefactum, & mox nullum cor extitit, eisq; mortem portendit, id magis rideo, quàm miror, quia longe dignius supplosione pedis, quàm responsione iudico. Horum omnium causas si quæreremus de aruspicibus, nullas, opinor, scirent reddere, inscitiamq; belle excusarent, quòd extorum inspiciendorum potius, laniorum atq; medicorum, quàm suum officium esset: nam reuera, melius lanius quàm uates, medicus quàm hariolus, intestinis sedulò uisis, si sana, si putrida, si macie attenuata, facere iudicium potest, an bestia uictura fuisset, nisi esset occisa, aut homo incognito morbo mortuus

quibus

quibus remedijs potuisset iuuari, quò sic uiuorũ saluti consulatur. Quin istuc munus ad pastorem & agricolam atq; adeò pertinere dixerim, ut ille si exta malè affecta uideat, protinus cætero pecori prouidere, pascua mutando: & iste habitu atq; colore eorundem, sterilitatem agrorum, uel fertilitatem futuram, si Democrito credimus, percipere, eoq; rei domesticæ maturè prospicere poßit. Sed inques: Cur uates illi, quum eorum munus non esset, per exta diuinabãt? Quia impostores erãt importunißimi, & quum eis uulgò crederetur, ex fallacia, multo fallacißimam artem confecerunt: quæ tandem euanuit, quando homines minus creduli esse cœperunt, id quod arguunt nostra tempora. nemo enim nunc per exta iudicat, propterea quòd nullus tam uecors est, qui fidem dictis habeat. Cui aniculæ poßit persuaderi, esse in extis aliquam uim, quæ declararet futura? uel aliquod animal, quod sanguinẽ habeat, sine corde esse posse? quum Aristoteles lib. 4. de Natura animalium, affirmet nullũ unquam animal quod corde careret, esse natũ. Vt igitur ista omnia naturam, ita fidem excedunt. Item examen apium quod Caßini consedit, & mures qui aurum in Capitolio roserunt, ac Tyberis incrementum, fama tenet pericula & bellũ ostendisse. Pulchrè notata sunt: examen apiũ damno fuit ei, ex cuius agro, aliò aduolauit: mures aurũ rodendo, fortasse aliquem dentiũ fregerunt: sed mirabilius extitisset, si uorassent aurum, quum murium proprium sit rodere. Incrementũ Tyberis uelut belli furor, per agros magnã sæpe facit labem. Rei ridiculæ nimis seriã habes interpretationẽ, qua te cõtentum

uolo:

uolo: festinans ad omē Macedonicæ uictoriæ. Lucius Paulus iturus ad bellum contra Perseum Macedoniæ regem, omen à filia consequendæ uictoriæ, ut exposuisti, accepit. omen fuisse nego, in quo nulla neq; naturalis neq; diuina existit ratio. Num uox puellæ, tam dati patri à Senatu negotij, quàm rei gerendæ nescientis, potuit de tanto belli exitu quicquā certi significare? aut Deus per mortem catellæ, uoluit ducem copiarū uictoriæ antè monitū? Fuit mentis erratio, uel honoris cupiditas. Paulus audita Persæ catellæ morte, putauit allusionem ad Perseū regem, quem uincere cupiebat, nominis similitudine factam, uel incōmodo domestico se maius euasurum damnum, atq; sic se incolumem uictoremq; belli rediturum. Nam nunc etiam ea insania in uulgi opinione manet, ut si quis charū animal amiserit, ita se consoletur, ut ducat morte animalis expiatum esse, si quod familiæ impenderet malū. Mittamus igitur de eiusmodi omnium superstitione disputare, ne bonum tempus fabulis demus, quando minima quæq; offensio animo insano omen dare potest, uti Tiberio Graccho accidisse dixisti. Exempli causa: Quis ad bellum iturus, ubi hodie plus tormentorum boatus, quàm armorū strepitus existit, si sociū fortè (adsit reuerentia uerbo) oppedentem audiuerit, num meritò suspicabitur, se tormentorum ictibus periturum? Ac sexcentis talibus rerum momētis quotidie terrebere, nisi ea ipsa duce ratione despicere, ac Deo te tuaq; semper in tutelam cōmittere uolueris. Quòd mustella, quòd lupus, bestiæ inauspicatæ sunt, nil mirum, quū raptu uiuant: & præsertim lupus, qui fame affectus non modò non

terra, sed ne humana quidem carne abstinet: nam nocturno tempore cum homine congredi non formidat. Ergo res noua non fuit, si uigilem laniauit: nec conuenit, ut stultè ad nostram uertamus perniciem, quoties hasce bestias uenantes uidemus. Item quòd bubo, quòd hirūdo, quod accipiter, quod incēdiaria quæ spintur nix uocatur, uel quæcunq;, quæ ex sacris aris carbonē ferat, fatalis fuit, non uideo quid sibi uoluerit antiquitas, in eiusmodi rerum admodū tenuiū obseruatione. si enim aues istæ fatales erant, sequeretur, ut aliquid semper mali enūciarent, signumq; nō aliud nisi triste darent. Sed quū tu ex ueterum oscitatione, ut ita poti us dicā, quàm ex obseruatione, demōstraueris, bubonem rem modò lætam, modò exitialem Romanis ostēdisse, iam istud cōtrà est, quàm fatum ferat: quia quū omnis prædictio mali eo probetur, quòd cautio adiungi queat, quomodo id fiet, si nuncij signum internosci nō potuerit? Atq; ita innocētes auiculæ huc illuc escæ quærendæ causa uolando, uel natura duce, crebro canendo, si te circumsteterint, nō est quod uereare, si sapias: at tua facta potius tibi putes bona mala'ue portēdere. tametsi etiam nunc sunt quā plurimi, haud sanæ mentis homines, qui bubonis uocem ut fatalem abhorreant. Sed illud uel magis nugatorium, dicere, nedum credere, hirundinem in Antiochi tabernaculo nidulatam significasse ipsius regis exitium, quum auis illa nobis domestica non alibi quàm domi nostræ solcat libētius nidū facere. Quod postremò in Britannia, simulacrum Victoriæ paulo ante Romanorū cædē, retrò conuersum fuit, et Gulielmo Normanorū duci altum

pedis uestigiũ regni adipiſcendi omen extitit: alterum fraude humana factum dixerim. nam ita Britanni ad defectionem parati, Romanos eius ſuperſtitiõis uene no à pueris imbutos terruerunt, ut ſuis minus uiribus confiderent: alterum uero uanitatis plenum. Eſto, dux quia in arena altè fixit pedem, ita futurum coniectarit, ut Angliam obtineret. Quid illud fuit, quod tale quid ſperare poßet? Nempe nihil cõmune habet pes cum imperio, quum ſit ima pars corporis: uel arena, cum tam nobili regione. Bella magis amentia, quàm metaphora. Fluxit pes, quare? Quia arena ſuapte natura arida fluctuat, ſolidum iter non præbet. Eiuſdem quoq; generis omen ex ſono aurium, uini ſaliſq; effuſione putato. Auditũ, Plato in Timæo definit eſſe pulſationem quandam ab aere, per aures, cerebrumq;, & ſanguinem ad iecur penetrantem. Tentantur autẽ aures, autore Galeno, ſuis morbis, & maximè quum ſit inflatio eius ſpiritus exitu prohibiti, cuius rei cauſa ſæpe ſonitus edũtur. Igitur qui credit ſe bene audire, quũ dextra auris, uel malè, quũ ſiniſtra inſonat, ille uanitatis plenus, neſcit bonã aut malã ſui corporis ualetudinẽ internoſcere. Vinũ uerò ex ueterũ cõſuetudine, lætitiæ eſt, ſi effundatur, nõ itẽ ſuperſtitiõis cauſa. Nam Scythæ & Thraces, ut idem Plato in primo de Legibus teſtatur, in delicijs habuere, ueſtes mero perfundere, quod Germani hodie in cœnis opiparis ſpargunt. At ſalis alia ratio: is enim ſacer eſt, & amicum Deo, uti Plato uocat, corpus, quod corruptionis ſit præcipuus expulſor, ſine quo nullũ olim fiebat ſacrificium. Proinde qui ſale ad rẽ nõ neceßariã utitur, uel

forte

forte aliquà eum proijcit, peccare iudicatur, ipsumq; pœna quædā manere uidetur: unde ominis opinio orta fertur. Quòd monachorū occursus est ominosus, id uestitus uarietati aßignauerim: bona enim illorū pars nigro amiciuntur uestitu, reliqui uerò discoloribus miro quodā artificio cōfectis utūtur uestibus. Ex qua re ut illi per paucorum hominū forsitan censeri homines nolunt, sic multo dißimillimi uidentur, et suo occursu aliorū mouēt mortaliū mentes, quæ minus firmæ sint. Atq; primam tuæ quæstionis partem explicatam habes: alteram si uis, proponito. POL. *Narrare pergam. Agrippa Menenio, P. Posthumio, Coss. bellum in Sabinos gerentibus, fama est, hastas militares ad multam noctem in cœlo ardentes uisas, & flamma nihil cōsumptas, ac eo prodigio animos Romanorū confirmatos, facta maiore impreßione, uicisse. Sp. Posthumio, Q. Seruilio, Coss. cœlū ardere uisum, quum annus tam hominibus quàm pecori longè pestilētißimus fuit. Haud multo pòst, uox à quodam Veiente homine edita est, futurum, ut Romani breui tempore Veijs potirentur, si lacus Albani montis nulla rationabili causa, in altitudinem insolitam auctus, primo quoq; tempore emitteretur: idq; Delphico oraculo confirmatū, ac iußum, ut donum Apollini mitteretur. Ita lacu siccato, Veientes à Camillo sub Romanum imperiū redacti sunt. Cn. Domitio, L. Annio, Coss. Arimini tres lunæ uisæ, paulo pòst Ligusticum bellū est multa cæde gestū. Cn. Seruilio, C. Flamminio, Coss. nauiū species in cœlo extitere, ædes Spei de cœlo tacta, terræmotus per Italiā ingens fuit, quum à Romanis ad Trasimenum*

simenum lacum, plaga luctuosa accepta. M. Marcello, Valerio Leuino Coss. Victoria quæ in summo Concordiæ fastigio fuerat, fulmine deiecta: sequutum est magnum urbis incendium, per Campanos iuuenes factum. L. Vetúria Philone, Q. Cæcilio Metello Coss. Albæ, duo soles uisi. Lux Fregellis noctu orta, quum Pœni apud Betulam à Scipione uicti, Hispaniæ possessione Romanis cesserunt. Anno belli Punici secundi xiiij. C. Seruilio Cæpione, Cn. Seruilio Gemino Coss. Anagniæ, sparsi primū ignes p cœlū, deinde fax incensa arsit. Scipio in Africa, iuxta Vticam, Pœnorum castra combussit. Cn. Cornelio Lentulo, P. Aelio Peto Coss. Solis orbis minui uisus est, terra in agro Veliterno ingenti hiatu subsedit. Tum data pace Carthaginensibus, secundum bellum Punicum finitum est. M. Claudio Marcello, L. Valerio Flacco Coss. Romæ columna ante Iouis ædem, ui turbinis decussa, cum aureo signo. Quo uiso, ex aruspicum responso, omnes magistratus se primo quoque die autoritate abdicarunt. P. Africano, & Lælio Coss. stella per xxxij. dies continenter arsit, mox Carthago ab Aemiliano Scipione diruitur. P. Africano, Cn. Fuluio Coss. Anagniæ, seruo tunica arsit, & igne extincto, nullum flāmæ apparuit uestigium: paulo pòst fugitiuorum bellum in Sicilia ortum, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Coss. Pisauri, fremitus terræ longè auditus, & sine terræmotu, murorum pinnæ deiectæ: haud multo pòst ciuilia bella cæpere. C. Mario, L. Valerio Coss. in Piceno, passim domicilia terræmotu prostrata: tum fugitiui in Sicilia trucidati. M. Antonio, P. Dolo-

bella Coss. stella crinita, quæ à Græcis κομήτης uocatur, orta est, quum ciuile bellum inter Octauium et ipsum M. Antonium exardere cœpit. Sed longè feli cius extitit sidus illud, quo Magi Hierosolymã deducti quæsitum uenerunt Iesum Christum, recẽs natum. Et anno XXXIII pòst, quũ ipse Christus à Iudæis est morte affectus, terra subitò mota est, petræ scissæ, ac solis defectio amplius tres horas durauit. Quæ prodigia paucis pòst annis, Iudæorũ sequutũ est excidiũ. Circiter annũ salutis humanæ DCXIII. cometes per mensem apparuit. Tum Cosdras Persarũ rex Hierosolymam diripuit. Anno salutis DCCLXXVIII. sol defecit, quum luna triduo antè idem paßa esset: & Mercurij stella uisa est in medio sole, uelut macula nigra. Per idem tempus, Carolus Magnus ex Hispania uictor rediens ad Pyrenæos montes, Vasconũ insidijs exceptus, ingentẽ accepit cladẽ. Anno salutis MXII. fax ardens instar turris, cum magno fragore, de cœlo cadere uisa est, quũ Hierosolyma à Turcis capta est. Anno MCIX. mare præter modum creuit: cometes per aliquot dies uisus: terra tremuit. Quæ prodigia ita Paschalem secundum pontificem Romanum terruerunt, ut in plures dies supplicatio decreta fuerit. Anno MXII. circa Angliam, Oceanus nulla cognita causa, mirandum in modum creuit. Haud multo pòst insula in Dacorum ditionẽ redigitur. Anno MCXC. in Anglia, crux circiter meridiem in cœlo apparuit, quum Ricardus rex in Saladinum bellũ comparabat. Hæc fortasse parum multa ex nimis multis, exempli causa, recitata. ROB. Imò plura, quàm cupiebam.

POLY.

POLY. In hoc articulo, quod exciderat, pace tua, subijciam. ut enim prodigiorum obseruatio, ita procuratio ad nos manauit: quippe ueteres perinde ac nos facimus, quum in aliqua calamitate uel metu sumus, multis precibus, sacrificijs, donis, uotis, mala quæ auspicia, monstra, prodigia, portenta, significare credebantur, auertenda curabant. ROB. Audiui non sine uoluptate atq; stomacho: ut enim à principio uix risum, sic postremò uix lachrymas continui. Quis non rideret amentiam, insulsitatem, & imperspicientiam ueterum, ut unus terræmotus, unum fulmen, unum cœleste signum, rem sequūdam: alter terræmotus, alterum fulmen, alterum signum, aduersam, quemadmodum tu antè demonstrasti, portēderet? id quod fieri nō potest, si aruspicibus credimus, qui aiūt suum Iouem per hæc signa monere homines, quid faciēdum, aut cauendum sit: quum nihil absurdius dici poßit, q̃ quicquā certi significari rebus incertis, uti sunt ista tua prodigia nuper exposita. Sed dices: Si sinistra fuerint, propitia erunt, quādo Hetrusci, teste Plinio lib. ij. in sexdecim partes cœlū diuidebāt, quò dira internoscerēt. Ad ea respōdeo: Quid portenderit fulmen in medium mare emißum? quid terræmotus in solitudine factus, ubi nemo est, qui talia prodigia notet? Quod ergo naturæ ui uno uel altero tempore, nulla constantia efficitur, nō potest modis omnibus consequentium rerum significationem facere. Atq; ita prodigia ulla esse nego, quæ ex altera parte collocata, ne minimi quidem momenti, ut uides, instar habēt. Sic intelligis tua prodigia nihil certi apportare, nisi illis, qui aut fulmine exanimantur,

aut ruina per terræmotus edita obruuntur. Dolenter autem accepi, priscos intelligentiæ ueri Dei expertes, potuiſſe eiuſmodi delyramenta obſeruandorum prodigiorũ impertiri etiã noſtris. Quæ malũ eſt iſta Chriſtianorum hominũ impudentia, nõ tam in ea re hallucinari, quàm peccare? Quare tu nõ uniq; iniuria, quũ primùm in tua Anglica hiſtoria, tibi de prodigijs cõmemorandum eſſet, inuidiæ deprecandæ cauſa, ſicut mihi aliàs dixiſti, uulgi cõſuetudinem excuſaſti, ut ne eorum facta mentio tibi uitio daretur. Sed iam cauſas eiuſmodi cœleſtium motuum perſequamur. Haud ambigi uidemus quatuor eſſe elemẽta: duo ſuprema, ignẽ & aerem: totidẽ infima, aquam, & in eius medio ſpacio, terrã. Item tres cœli regiones, unam ſummã, quæ uim caloris ab ignis uicinitate concipit: alterã infimã, quæ reflexos à terra ſolis radios continet: tertiã mediam, ad quã omnis uis caloris à ſupera parte emiſſi, ac radiorum ſolis ab infima retortorum pertinet. Et quoniam, teſte Plinio, ſidera terreno continenter paſcuntur humore, hinc primùm cauſa exiſtit flammarũ cœleſtium: quippe terra, autore Ariſtotele, lib. Meteororum primo, à ſole calefacta, duplicem emittit halitum: alterum uocamus exhalationem calidam & ſiccam, alterum uerò uaporem calidum & humidum: & ut illa uelut leuior ſurſum uerſum petit, ita iſte uti grauior deorſum uerſum ſubſidet, qui mediæ frigidæ regionis contactu denſatus, in pluuiam ſoluitur. Igitur exhalatio, ubi ad ſupremam peruenit regionem, ilico inflammatur, ex eaq; incẽdia fiunt, flammæq; in cœlo uarias præ ſe ferentes formas inter nubes, coruſcãt.

Vnde

Vnde sunt illæ tuæ militares hastæ ardentes in cœlo ui sæ, cœlum ipsum flagrare, nauium species, lux noctu orta, sparsi ignes, faces accensæ, stellæ ignitæ, quum plus humoris quàm opus sit, hauriunt, & cruces ruti lantes. Ex eadem exhalatione oritur cometes, sidus terrificum, quòd tanta eius sit uis, ut commutationes quàm magnas rerũ faciat, ac ita maximè augeat mortalibus bilem, unde bella existunt: ac propterea tu cri nitam stellam non ineptè magnarum rerum momenta, mortesq́; regum denũciare dixisti. Terra item exhalante, spiritus repentini coorti, si fluxerint, ij uenti fient: si se in nubem induerint, eiusq́; partem tenuißimam diuidere cœperint, inde tenebræ conduplicabuntur: inter easq́; fulgur coruscabit, ac mox cœlum tonitru contremet, grandoq́; mista imbri cadet: si ardor nubium conflictu se emiserit, fulmina erumpent: si nube depressa, deiecti, illinc sæui existent turbines. Fulminum autem idem Aristoteles tria dicit esse genera: unum, quod adurit: alterum, quod infuscat: tertium, mirabilis naturæ, quale fuit illud, quo tu exposuisti tu nicam seruo arsisse, nullo flammæ relicto uestigio. Sed ad maximorum luminum multiplices imagines ueniamus. Quoties enim nubes densa ad solis latus extiterit, iamiam aquam emißura, si in ea sol prius fracto radio, suam informauerit imaginem, quod in ære polito facit, tum quàm multus apparebit: illud uel luna faciet. Ac hinc est, quòd duo tres'ue soles, aut totidem lunæ uideantur: quemadmodũ utriusq́; defectus causa est, quum luna intercedit soli, & terra lunæ, sic, ut nihil sit, quamobrem defectus eiusmodi siderũ natu-

ralis prodigiosus habeatur. Postremò, ut ne te motus terræ terreat uelut inopinatus, accipe causam: uenti enim in uenas atque cauernas terræ abditi, ad exitum contendentes, illud faciunt: quippe in terra tremor idem est, atque in cœlo peruadente ui uentorum, tonitruum. Ex quo fit, ut, teste Plinio, nunquam terræ tremiscant, nisi tranquillo cœlo: & per id, mare quoque sine flatu, contumescat, æstuéq; inhorrescat. Et hoc est, cur obseruatum dixisti Oceanum aliquando nulla euidenti causa, creuisse. Ista quum germana naturæ ratione ita sint, putas ne in prodigijs habenda? Cæterùm de lacus Albani montis emissione, non possum non ridere futilem Romanorum in hac parte, uel crudelitatem, uel curiositatem: qui cùm militum tum patientia & robore, tum Camilli ducis uirtute, tàdem Veios cepissent, eam uictoriam uoluerint Apollini acceptam referre: propterea quòd partim dæmonum operatione, partim humana fraude, Delphicum respõsum congruerit cum ioco cuiusdam Veientis senis argumentantis, tam perdifficile esse Veios expugnare, quàm siccare lacum. Quod sanè argumentationis genus usurpare solemus, quum aliquid factu haudquaquam facillimum innuimus. Sic Poeta:

Antè leues ergo pascentur in æthere cerui,
Et freta destituent nudos in littore pisces,
Quàm nostro illius labatur pectore uultus.

Sed tandem aliquando Romanos, credo, pœnituit suæ stultitiæ, quum postmodũ uiderũt oraculum illud Delphicũ cum reliquis euanuisse: quod nunquã accidisset, si eius rei autores humanitatis expertes fuissẽt. Quippe ea

pe ea sceleratorum uatum totius orbis longè fallacißimis responsis opes paßim corradentiū ara, paulo antè Ciceronis tempora, iamiam Christi Seruatoris appropinquāte aduentu, corruit, qui lib. de Diuinatione primo id testatur, inquiens: Defendo unum hoc, nunquā illud oraculum Delphis tam celebre et clarum fuisset, nisi omnis ætas oraculorū illorum ueritatem esset experta. Idem iandiu nō facit. Vt igitur nunc minore gloria est, quia minus oraculorū ueritas excellit: sic tunc nisi summa ueritate, in tanta gloria non fuisset. Hæc ille. Atq; ita Apollinis memoriam sola ueritas euellit, id quod prædixerat Zacharias propheta: Et pseudoprophetas & spiritū immundū auferam de terra. Iam habes ista signa nulla esse, id est, hastas ignitas, ardorē cœli, cometam, solis & lunæ defectiones, quæ uel in multos annos prædici poßūt, uti res nō casu, aut Iouis tui nutu, sed naturæ efficacia accidentes: item fulmina, terræmotus, et cætera ut prodigiosa à te antè proposita, quæ naturæ neceßitas suo tempore perficit. Nec aliud superest, nisi de tua stella disserere, quæ Persas magos ad natale Christi solū perduxerat: quæ neq; prodigiosa fuit, quòd nil prædixerit faciēdum: sed quòd iam factum eßet, id est, Seruatorē natum testata fuerit. neq; stella extitit. Primùm qa contra naturā aliorū siderū, quæ satis quippe constat ab oriente, cuncta in occidentem uersus ferri, ab oriente in meridiē cursum tenuit, perinde ac loci situs requirebat, quādo Palæstina Christi ortu nobilis, ea parte ad Persidem, unde magi uenerāt, spectat. Deinde, quòd æquè interdiu atq; noctu diluxerit, quod per solem, cæteris negatū est sideribus.

Item quia eius lumen modò occultatum, modò est patefactum: postremò quòd secundum fermè terram per currerit, quum certum gurgustium ubi puer Iesus erat, demonstrarit: quod non fecisset, si per superiorem cœli regionem, ei cursus fuisset. Sed inquies: Ecquid fuit? Tibi diuus Ioannes Chrysostomus respondeat, mihi enim fortasse non crederes, qui in Matthæum, homilia yi. de ea re ita scribit: Quod enim non una fuerit hæc stella de pluribus, imò ut ego arbitror, nec stella omnino, sed quædam inuisibilis uirtus specie sideris figurata, ab ipso primùm itinere monstratur. Et ferè eas persequitur, quas tibi modò rationes quambreuissimè potui, explicui. Ad extremum, quod asseueratione affirmasti: occiso Christo, terræmotum, petras per fractas, deliquium solis, prodigiosa omnia fuisse, non est ita: illud potius attende, Iacob iam inde ab initio prædixisse istuc futurum tempus, quum post Seruatorem natum, Iudæorum sequeretur excidium, inquiens: Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec uenerit, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Igitur Dominus in crucem actus, per cœlum & terram uoluit suam mortem testificatam, & ut Chrysostomo placet, ea dedit signa Iudæis incredulis, quibus, sicut apud Ioannem est, respondit: Quum sustuleritis filiũ hominis, tũ cognoscetis, quia ego sum. Sic isthæc significatio fuit iustæ Dei iræ, in Iudæos, quò intelligerẽt uenisse tempus, quũ merito meritißimo plecterẽtur. Ac his cõtentus rationibus, non te in eiusmodi reb. perspiciendis ultrà ponas, rogo: sed si quid habes dicere aliud, animũ tuũ ea expedito cura,

ra, quæ ut uideo, quo magis progrederis, hoc tibi maiorem dat superstitionum istarum quærendarum cupiditatem. POL. *Ad tertiam ergo disputationis partem aggrediar, ac portenta paucis perstringam.* Xerxes *Persarum rex ubi primum in* Europa *uestigiū posuit, Græcis bellum facturus, accepit equam leporem, & mulam mulum ambiguis genitalibus, in exercitu suo peperisse: & licet essent, qui malum inde belli exitum coniectarent, ipse utrunq; aspernatus ostentum, postremò tamen iacturam fecit.* Quum Dion Syracusanus *exul in* Dionysium *iuniorem* Siciliæ *tyrannum moueret, sues sine auribus, natos ferunt: tum* Dionysius *suis uiribus diffisus, hosti principatu cessit, in exilium concedens. Ita significatum fuisse in hominū mentibus inhæsit, ut breui tempore ciuium aures ab auditione tyrannidis uacuæ essent.* L. Scipione, C. Lælio *Coss. Reate, mula peperit.* L. Quintio, Cn. Domitio Aenobarbo *Coss. capra sex hœdos uno partu edidit.* Arretij, *puer unimanus natus: tum Romani bellum* Antiocho *Syriæ regi indixerunt.* M. Mesala, C. Liuio *Coss. in* Vmbria, *semimas xij. fermè annorum natus, qui aruspicum iussu, est ilico necatus: quum* Galli *alpes transgressi, ac subito metu perculsi, pedem sua quasi sponte retulerunt. Item* Q. Fabio Maximo, Q. Fuluio Flacco *Coss. Sinuessæ, infans natus, qui utrunque habebat sexum. Nos tales appellamus* Hermaphroditos, *Græci uel* Androgynos. *Et alter infans cùm elephanti capite, tum* Marcellus *ad* Canusium *cum* Annibale *congressus, in fugam uertitur.* P. Sulpitio Galba, Cn. Aurelio *Coss. paulo ante initium belli inter*

Romanos, & Philippum Macedoniæ regem orti, Frusinonæ, natus est agnus cum suillo capite. In Lucanis, equus cum quinq; pedibus. Sinuessæ, porcus cum capite humano. L. Cornelio Lentulo, Aulo Iulio Appulo Coss. in Brutijs, pulli gallinacei tres, cum ternis pedibus nati. C. Bebio Tamphilo, L. Aemilio Paulo Coss. Reate, tripes mulus natus. haud multo pòst Celtiberi debellantur. T. Graccho, M. Iuuencio Coss. Priuernæ, puella sine altera manu nata. C. Claudio, M. Perpenna Coss. puer sine uentris exitu natus, quũ Macedonia prouincia Romana à Medis uastatur. L. Scipione, C. Norbano Coss. in Hetruria, materfamiliâs uiuum peperit serpentẽ: qui in flumen proiectus, auersa natauit aqua, quũ illa nefaria Syllæ proscriptio erupit in miseros ciues. Sub finem diui Augusti principatus, Fausta quædã plebeia Ostiæ, duos mares, totidẽq; fœminas enixa est. Quod portentũ ingẽs fames sequuta est. Circiter annũ salutis humanæ DCVIII. Cosdras Persarum rex Romani imperij fines uiolare cœpit, quod malũ puer quadrupes natus prædixisse creditur. In Gallia anno salutis MXVIII. sus fœta porcellum humana facie enixa. Sequutus est annus pestilens. Ante annum salutis M C X I. in Anglia pullus gallinaceus quadrupes natus, quum bellum ingens inter Gallos & Henricum primum ardere cœpit. Anno M CCCCLVI. in Sabinis biceps uitulus natus: in Piceno infans cũ sex dẽtibus ortus. Tũ Turcæ nostra passim loca capere cœperũt. Et anno MCCCCXCIII. Romæ gemini nati, simulq; uno corpore cõiuncti, auersis inter se manib. ac facie, qui pauculos uixerũt dies.

Et

Et non multo pòst puella uirgo filium semicanē pepe rit. Quæ sanè prodigia significarunt cædes, & flagitia, quæ postea Alexandro sexto Romano pontifice, facta sunt. Sed cuiusmodi monstra omnia sint, satis per hæc pauca ostendimus: tu uerò iam te acuas ad ea confutanda, si aliquo pacto potueris. ROB. Præclarè admones, ut me accingam ad improbanda quæ haud cuiquam omnium hominū probantur, quibus naturæ uis cognita sit, de cuius mirabili arte in omni rerum fabrica, paulo antè abundè docuimus. Si hanc igitur attenderis, nihil erit quod ad tuam quæstionem respōdeam. POLY. Operæpretium facies, si breuiter explanaueris, quid ipsa sit natura, & an secundū deū: ea quum tanta sit, mihi potior esse debeat, quæ, ut fatear, in mea adhuc ignoratione uersatur. ROB. Vereor, ne non id quærere, ridiculū sit, uti Aristoteles in libro Physicorum primo ait, & præsertim in nostræ disputationis fine, quum hactenus bonā superstitionum partem duce natura, putemus nos exterminasse, funditusq; eradicasse. nam qui rem obiectam non uidet, quis ei illam ostenderit? tamen quod magis cupidè, quàm appositè exigis, officiosè faciā. Natura à philosophis definitur esse principium motus per se, non item per accidens. Exempli gratia: Vniuersa corpora habēt motū per se, sic ignis sua sponte sursum uersum fertur, terra uerò deorsum uersum: & id non per accidens. nam si alterum suum cursum mutaret, istud arte, nō natura accideret. Sed Cicero libro de Natura deorum secundo, multo subtilius rem ipsam explicat, ita scribens: Namq; alij naturam esse censent uim quan-

dam

dam sine ratione, cientem motus in corporibus necessarias Alij autem uim participem rationis, atq; ordinis, tanquam uia progredientem, declarantemq;, quid cuiusq; rei causam efficiat, quid sequatur, cuius solertiam nulla ars, nulla manus, nemo opifex consequi possit imitando. Seminis uim esse tantam, ut id quamuis sit perexiguum, tamen si inciderit in concipientem, comprehendentemq; naturam, nactumq; sit naturam, qua ali augeriq; posit, ita fingat & efficiat in suo quodq; genere: partim ut tantummodo per stirpes alantur suas, partim ut moueri etiam & sentire, & appetere poßint, & ex sese similia sui gignere. Cicero hactenus. Et Seneca libro de Beneficijs iiij. *naturam ita interpretatur: Natura, inquit, hoc mihi præstat. Non intelligis te quum hoc dicis, mutare nomẽ Deo? Quid enim aliud est natura, quàm Deus, & diuina ratio toti mundo, & partibus eius inserta?* Et subdit: *Ergo nihil agis ingratißime mortaliũ, qui te negas Deo debere, sed naturæ: quia nec natura sine Deo est, nec Deus sine natura.* At diuus quoque Ambrosius, *libro quem de Noe & arca scripsit, naturam appellat omniũ matrem. Habes naturã, accipe eius opera, ratione confecta: quanquam intelligo iampridem inueterasse, ut uana mortalium obseruatione, prodigiosa dicerentur, perinde ac tute ipse appellas. Natura enim, teste Aristotele, libro Physicorum secundo, quæ semper ad id quod perfectius est, nititur, nunquã peccat, nisi impedita copia, uel inopia: aut corruptione materiæ, quæ, ut de alijs taceamus, opus est, in animalium procreatione. Ea materia est semen, quòd si multum*

tum

tum fuerit, illi innumeri partus, quos memorasti ut prodigiosos, edentur: si parum, unus, & ille quidem debilis: sin uerò corruptum, cadauerosus. Illa ipsa porrò ratione constat etiam monstra quæ uocas gigni: siquidem semen si abundauerit, inde agnata mēbra creabuntur, ut ille puer quadrupes, alter dentatus, ille tripes mulus, ac id genus, de quibus antè mentionem fecisti. At si semen defecerit, aliquod membrorum deerit: sic natam esse scias puellam sine manu, siues sine auribus, quemadmodum modò exposuisti: sin corruptū, tum confusum imperfectumq; gignetur corpus, ut illi gemini Alexandro Ro. pontifice, Romæ membris aduersis nati: & ille puer tuus, sine ullo uentris foramine: ac alter semiuir. Sed ea crebrius, ut idem Aristoteles lib. de Natura animalium iiij. tradit, in ijs quorum partus numerosus est, & præcipuè in auium genere, earumq; potissimè in gallinis, quib. est numerosus partus: non modò quod sæpe pariant, uerumetiam quòd multos intra se simul conceptus continentes, omni tēpore cocant. Ex quo fit, ut si ouorum uitella ita posita sint, ut non distinguantur ulla interiecta membrana, pulli monstrosi nascantur, quales tu antea natos demonstrasti. Iam ad hermaphroditos ueniamus, quorum ortus causam accipe ab Aristotele, qui ibidem ita rē explicat: At in ijs quæ pariunt: tū ea ipsa ueniūt, tū uerò copia partus impedit, alter alterius perfectionē, & causam genitalem. Ita gignūtur interdum alia plu ribus, quàm iustum sit, digitis. Eodem modo in cæteris partibus aut excedunt, aut deficium: nonnulla etiā duplici genitali, altero maris, altero fœminæ enascuntur.

tur, et in hominum genere, sed maximè in caprarum; propterea quòd simul genitale habeant & maris, & fœminæ. Cæterum recentiores Medici aliter de rei eiusmodi causa, etsi nescio, quàm rectè, referunt, qui in mulieris utriculo septem seminis receptacula esse tradunt. quæ ita diuidunt, ut eorum tria in quibus mares procreentur, ad dexteram partem existant: ac totidem in quibus fœminæ, ad sinistram. inter illa autem, unum extare in medio, & in eo hermaphroditos siue androgynos formari, quasi natura utrinque uim suam in id partus effundente. Verùm nostris Medicis de utriculi receptaculis, non uidetur Aristoteles adstipulari, qui libro de Natura animaliũ 7. ait, mulierem summum filios quinq; parere uno partu, sic ut illud quis commentum suspicari posset. Restat de turpioribus dicere monstris, quæ tantum abest, ut sine stomacho persequi queam, ut si tua uenia liceat, ijs omißis, malim ieiunus ad uesperũ, de reliqua parte nostri sermonis disserere, quàm in re tam fœda immorari: quæ perinde tuum, certò scio, turbabit animũ, ac meum nihil tranquillabit. POL. *Oro, perge, quũ obscœnitas in rebus, non item in uerbis insit.* ROB. *Imò facin ora ista nefariarum libidinum & re & uerbo turpia sunt: tamen si fieri potuerit, honesto modo rem perstringam. nam ne mihi quicquam crimini uertatur, quod de me flagitij narrante possent minimè malè cogitantes aliquando imitandi exemplum capere, Plinius causam semiferorum partuum tradet, qui lib. septimo, capite 2. ex Artemidoro autore Græco, refert uiros Indorũ quosdam cum feris coire, mistosq;*

&

& semiferos esse partus. Atq; hoc fuit, cur Romæ memoria nostra, uirginem ex canis haud dubiè cõcubitu, filium semicanem peperisse, cur suem fœtam porcum humana facie enixã dixeris. Et quia seruat natura genus, idẽ fit in cæteris brutis, si diuersi generis belluæ inter se coiuerint: ac propterea nuper retulisti agnum suillo capite insignem natum, quòd uerres inijuerit ouem. De his satis dictum. Quòd autem mula peperit, miraris? ego uerò mirandum duco, quia conceperat: etenim si mula fœta erat, necesse habuit parere. Sed nouitas rei mouet, inquies, admirationemq; facit, propterea quòd nulla nisi noua ac admirabili re commouetur animus. Ita solis exortus, cursus, occasus, nemo notat, quia quotidie fiũt: at eclipsim uniuersi mirãtur, quia rarò accidit. Cur mouet, quũ nihil fit factũ, quod fieri non potuerit? Theophrastus, teste Plinio, autor est, in Cappadocia mulas parere: et Aristoteles in terra Syria, supra Phœnicẽ, mulas omnes pariter coire ac parere, dicit. Id quod alibi si nonnunquã acciderit, haud uideo aliquid esse, quamobrẽ dicas eum partum prodigiosum, cuius autor natura fuerit. Ita probè intelligis, credo, causam gignendorũ mõstrorum, quam auidè indagabas: atq; nihil in ijs factum, quod fieri nõ potuisset. Sanè hæc sola ratio, autore Cicerone, de Diuinatione, ex sententia et testimonio interpretum portentorũ ualet, contra omnia ostenta, monstra, portenta: Nunquam, quod fieri nõ potuerit, esse factũ: sin potuerit, nõ esse mirandum. Atq; sic declaratur, nihil habendum esse monstrũ, seu portentũ, quod fieri posſit. Igitur in errore in quem mõstrorum nouitas, quippe

raro procreantur, te iampridẽ traxerit: nunc tandem naturæ ratione adductus, seu potius uictus, caue amplius maneas, ac par eiusmodi monstra suo tempore, et cum causa orta, aliquid quod futurum sit, significari credas. Equidem quis esset tam mentis expers, *qui existimaret* Deum unicum orbis rectorem, *uelle suos mortales per istos, post hominum memoriã multo fœdissimos obscœnissimosq́; partus, rerum futurarũ monitos? De lepore ab equa edito, in* Xerxis *exercitu, nihil est quòd argumentemur: non enim inuitus patior, ut illud tam bellum commentum in Græcorum fabulis habeas.* Porrò sic Græci *cauillati sunt in regem, fingẽtes equam bellicosissimum animal, peperisse leporem timidum & fugacem: quòd ille numeroso instructus exercitu* Græciam *infestarit, ac postremò uelut lepus imbellis sese in pedes dederit, quemadmodum apud* Herodotum, *&* Trogum *legimus.* Huius *fabulæ similis est altera, quam narrasti de muliere, quæ ut ipse cõiectura auguror, somniauit: uti uerò tu minus omnino accuratè asseris, credidit se enixam uiuum serpentem:* Nam *fœminam nõ mulierem peperisse serpentẽ, haud abhorret à uero: quòd si tu animaduertisses, dixisses fœminam serpentem peperisse, & illud admiratione dignum accidisse, ut serpens recens natus potuerit aduerso flumine natare: ac ita prodita ueritate, fabella refrixisset.* Habes *responsionem dignam physiologia, hoc est, naturæ ratione, quare iam ad sermonis quotidiani clausulam uenito.* POL. Quoniam *me pertinatione premis, nulla uerborum circuitione utar, sed rectà ad finem disserendi aspirabo, quando, ut uerùm*

fatear,

fatear, me quoq; disceptandi iam fermè tenet satietas: sed tuus disertus sermo usque eò delectat, ut nullo tem pore excludi, nullo labore defatigari posse mihi uidear. Itaque extremum accipe actum. P. Volumnio, Seruio Sulpitio, Coss. pluit carne, eumq; imbrem ingens auium multitudo rapuisse fertur: item bos loquuta. Anno qui insequutus est, exules Romani & serui numero amplius quatuor millia, duce Appio Herdonio, homine Sabino, Capitolium occuparunt, unde non sine ciuium cæde, expulsi. Alexander Macedo dum Tyrum oppugnabat, riuuli sanguinis follibus flare incipientibus, per ignem fluxere: & milite panem in castris frangente, guttæ sanguinis manarunt. Eo prodigio non mediocriter Alexandrum deterritum, uates Aristādrus consolatus est, affirmās id mali quod portēderetur, in obsessos uersum iri: propterea quòd cruor intus, non foris esset fusus. Tyriorum excidium paulo pòst sequutum est. Fabio Max. P. Decio, Coss. terra pluisse fertur, quū una legio à Gallis Senonibus ad Clusium deleta est. Cn. Domitio, L. Annio, Coss. in Piceno, flumen sanguine fluxit. Cn. Seruilio, C. Flaminio, Coss. in Piceno lapidibus pluisse: ac sub idē tempus, in Sardinia, duo scuta sanguine sudasse: et iterum Ariciæ, lapidibus pluisse, nunciatū est: quū ad Cannas haud multo pòst plaga ingentissima à Romanis accepta fuit. P. Cornelio Africano, T. Sempronio Longo, Coss. in Romano foro, ac in Capitolio, sanguinis guttæ uisæ: terra pluit. Interānæ, lac fluxit. Inde cū Boijs Galliæ Cisalpinæ populis, multa utriusq; partis cæde pugnatū. Cn. Fuluio Flacco, Appio Claudio Pulchro,

Coſ. Reate, pergrande ſaxũ uolitare uiſum eſt, quũ Marcellus haud procul Canuſio, ab Annibale in caſtra fugatur. C. Bebio Pamphilo, L. Aemilio Paulo, Coſſ. Lanuuij ſimulacrum Iunonis lachrymauit, tum Ligures uicti in Romanorũ ditionẽ uenerunt. P. Plautio, M. Fuluio, Coſſ. Veijs oleo et lacte pluit. Anno ſalutis humanæ circiter L I I I. in Britãnia, antè per dies aliquot Oceanus cruore uiſus eſt fluere, quàm Ro. præſidij facta fuerit occiſio ab inſulanis, qui ſubitò rebellarant. Circiter annum ſalutis D L X X. è cœlo ſanguis manaſſe dicitur: quum per idem tempus, Lõgobardi duce Albuino, ſeſe in Italiam effuderunt, ubi amplius C C annis, poſtmodum regnũ obtinuerunt. Cæterùm ex coniectu oculorum, habituq́; oris, iſta tibi ſtomachum facere conijcio: quare ne tibi moleſtiæ ſim, plura id genus portenta quæ innumerabilia eiuſmodi occurrunt, proponẽdi ſtudio libenter ſuperſedebo: mittamq́; multa, quæ admirabilitatem magnam facerent. R O B. Certè iam ſapis, nam ſi multus in his explicandis dæmonum potius quàm hominũ in nulla memoria auditis ſomnijs eſſes, et mihi et eis qui poſtea legerint (literis enim hos tridui ſermones noſtros, nõ dubito quin aliquãdo mãdaueris) nauſeam moueres. Sanè hactenus bene res ſe habuit: quippe tu præclarè iſtam noſtrã comœdiã abſoluiſti, cuius, uti ſcis, in fine fabulæ lætitia peculiaris eſt: ſiquidem in iſto extremo actu nihil non ridiculũ, nihil non fictum, nihil non uanum, & deniq; nihil nõ efficax ad mouendum riſum exiſtit, quando non modò fabuloſis inaudita, ſed incredibilia improbabilibus intexuiſti. Bone deus, quis un-

quam

quam audiuit bouem loquentē? aut uidit carnis, terræ, sanguinis, olei, lactis & lapidū imbrem, uel fluuium, seu simulacra lachrymātia, uel scuta cruore sudantia? Nulla nempe in ijs non modò ueri effigies, sed ne umbra quidem, aut imago apparet. At tute hercle, qui bonam Christiani orbis partē peragrasti, dicas quæso, uidisti uspiam tale quid? Taces? gaudeo: plus utiq; ueritas, quam eiusmodi nefaria uanitas, ut uideo, apud te ponderis habet. Ergo ista omnia quum nūquam facta constent, neq; fieri poßint, dicemus monstra, ostenta, prodigia, portenta? Nihil profectò minus; sed mera portentorum interpretū pigmenta: quorum sententia etsi planè ioculatoria est, nihil habendum monstrum, siue portentum, quod fieri poßit: quā nos antea, quia in rem nostram conueniebat, facile in eos cōtorsimus, at nunc penitus infirmabimus, hoc pacto: Ergo quod fieri nō potest, si fiat, id portentū erit, cuiusmodi sunt quæ nuper exposuisti. Sed si fieri nō potuerit, quomodo fiet, nisi illud factum esse confingatur? atq; sic con fictio sola est portentorum parens: nanq; omnis augurum, uatumq; conatus eò pertinet, uti diuinitatis sciētes uideātur. Ita bos tua loquuta fertur: sed quid locuta sit, nullus autor tradit, propterea q, nemo uerba audiuit: mugitū pro uerbo, quispiam insanus uates interpretatus est, qui fortasse fando audierit asinā Balaam olim loquutam, quò ita religionē æmularetur. Verùm asina, ut in Numerorū libro est, iussu Dei, uerba protulit: bos uerò ista, astu hominis loquuta dicitur, quæ more suo mugiuit, quādo uerba nusquā ponūtur. Alia aūt eiusdem generis sunt, id est, nulla, quū fieri posse desperen-

desperentur, præter illud ultimū, quod narrasti, interdum pluisse lapidibus. nam Plinius libro secūdo, cap. 38. id fieri non inficiatur, inquiens: Quin & ideo lapidibus pluere interim, quòd uento sint rapti, et multa similiter. Hæc ille. Ea ratio potest uel ad terræ imbrem ualere: nam satis constat, puluerem qui terra minuta est, uētis in aerem ferri, atq; instar pluuiæ in terram decidere. Sed etiam aliorum mirabilium aliquam rationem redditam uolo, ut ne dicar Sisyphiū cæpisse laborem, qui hactenus cætera ueterum superstitionū argumenta ritè refutauerim, postremò non habeam quæ dicam, de causa opinionis uulgi, quam stultè imbiberat, de eiusmodi imbre monstrifero. Sanè terra parens rerum cùm multa alia, tum aquam pluuiā in primis colorat: si enim rubrica sit, imbrem fluentem reddet rubrum, similem cruoris: si alba, lacteū, similem lactis: si pinguis, uliginosum, similem olei. Ac ita decoloratio ex cōtagione terrena, errorem olim mortalibus nimis credulis attulit, ut crederent per eas rerum similitudines, deorū consilia sibi patefieri. Sudor uerò & lachrymæ ex uiuis corporibus sunt: sed humor extrinsecus allatus, uelut in parietibus uidemus, utrūq; imitari potest. Quanq̄ id humanæ potius fraudis opus fuit: quod memoria quoq; nostra factū scimus. ego enim uidi simulacrū Deiparæ, eiusmodi lamentatiōe insigne: quippe quod cuiusdam monachi pecuniā ita corradētis artificio, in annos singulos, Martio mense, lachrymabat, palmite uitis à tergo in foramen quod ad imaginis oculos pertinebat, inserto: sed dolo comperto, scelus autori fraudi fuit. POL. Causam certè magna

cura

cura inuestigasti, atq; enodatè & diligenter exposuisti, qua adductus, tecum iam cõsentio. Verùm reliquũ est, ut de sortibus aliquid disseramus: quò nihil sit, quod mox in nostro sermone desideretur. ROB. Aliud ex alio apud te semper incidit: quî fiet, ut tandẽ aliquãdo hũc cõficiamus sermonẽ, si nũquam non eòdem reuolueris? Credis rem parui momenti fore, ut de sortibus disceptemus? quarum tu originem libro de Inuentoribus rerũ primo, capite ultimo, si bene recordor, apud Latinos extitisse prodidisti: & eas Cicero suo tempore, ut fallacias ad quæstũ ac errorem inuentas, penitus explosas affirmat, quod in eis temeritas et casus, nõ item ratio ulla, aut consilium ualet: ergo non est quod nunc illas ipsas in memoriam nostra disputatione redigamus. Quare noster labor decursu longæ orationis exantlatus, hic iam consistat: nec tu pro tuo iure, tametsi in isto regno tuo es, sumas, ut uelis me nouis semper disputationis laqueis, multa percontando, irretitum tenere. POL. Hunc extremum actum ne missum facias, oro. nam in eo tantum erit uoluptatis atq; utilitatis, ut facile dicturus sis, me ueritatis cupidiorem quàm cõtentionis, pertractationem huiusce rei iniecisse, qui nõ ignoro quàm multa in sortiũ usu peccentur. ROB. Non luctabor tecũ, Polydore, amplius. Reperio apud Platonẽ, primum de Legibus, deinde apud Origenem super Iesu Naue, homilia 23. duplex esse sortium genus: unum humanũ, alterum diuinũ. Sed de hoc primũ. Sors diuina definitur esse Dei iudicij index, antea multa prece et obsecratione eorũ qui eam exquirunt, petita. Sic per Mosen Deus man

dauit Aaron, ut sortitò hircos legeret, in Leuitico, ca. 16. inquiens: Loquere ad Aaron fratrē tuum. & subiungit: Suscipiet ab uniuersa multitudine filiorū Israel duos hircos, pro peccato, et unū arietē in holocaustum: quumq; obtulerit uitulū, & orauerit pro se & pro domo sua, duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonij, mittēsq; super utrunq; sortem, unā Domino, alteram capro emißario, cuius exierit sors Domino, offeret illum pro peccato. &c. Sic Moses, ducta sorte, diuisit tribui Ruben, & tribui Gad, & dimidiæ tribui Manasse, quā poposcerāt trans Iordanem, terrā. Sic Iesus Naue suo populo ait: Mittam sortē, & proferam in conspectu Domini sortem: si uos tamen prius describentes terrā, attuleritis descriptionem eius. Et ita post hæc, sortibus mißis, hæreditas populo Dei distribuitur, & agitur sors ista, secundum præscriptū Dei. Ac ita septem tribubus Beniamin, Symeō, Isachar, Zabulon, Asser, Neptalim et Dan, poßeßio terræ tradita est. Quid, quòd uel aliæ gentes Dei nescientes, in re dubia sortiri cōsueuerant? quū enim Ionas propheta fugiēs à facie Domini, Tharsum nauigaret, & tempestate subitò orta, nautæ per sortem quærerent, cuius causa tantum impendêret periculi, cogerentq; Ionam rogare Deum suum, ut id indicaret: nutu ipsius Dei, cuius uoluntate ea omnia gerebantur, ita accidit, ut sors super Ionam ceciderit. Item in Actis legimus, Apostolos multis precibus egisse apud Deum, ut significaret, quem uellet uirū in Iudæ locum surrogatum: & emißis sortibus, Mathiam substituisse. Sed quid multa? iam intelligis sortem diuinam

nam esse, & omnibus precibus petendam, ut id quod quærimus per sortem, consequuti Deo acceptum referamus. Humanum uerò sortium genus est, quo utuntur sortilegi illi, qui omnem rei euentum temerè ac insipienter taxillis, tesseris, schedis, in quibus nomina sortem expectantium inscripta sunt, digitorum micatione, surculis imparibus, & mille eiusmodi puerilibus modis, in fortunam & casum conferunt, nihil interim à Deo poscẽtes, ut res bene cadat. Quæ omnia, ut humanæ stultitiæ plena, Christianis legibus uetita sunt: quò non sint, qui credant, his modis diuinam exquisitum iri uoluntatem. Sed uiolatores legis nũquam desunt, quales sunt etiam nunc, qui quum aliquid sint acturi, ita augurantur. Aperiunt enim subitò codicẽ Psalmorum, uel Poetæ cuiuspiam, & quem primùm intuentur uersum, illũ interpretantur: ac prout in eo res læta aut tristis cõtineatur, ita suum negotium commodè uel perincommodè casurum suspicantur. Ita legimus apud Aelium Spartianum, olim Hadrianũ per sortes quæsisse, quo in se animo esset Traianus Imperator: & uersus Vergilianos intuitum, in spem potiùs di imperij uenisse. Fuerunt uersus:

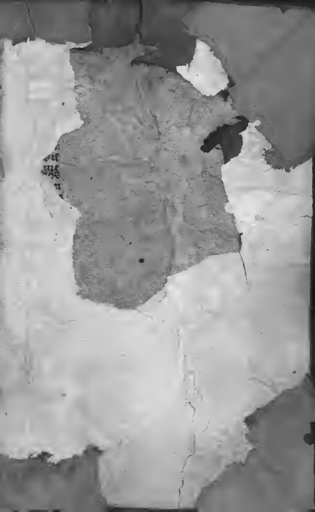
Quis procul ille autem, ramis insignis oliuæ
Sacra ferens? nosco crines, incanaq; menta
Regis Romani, primam qui legibus u.bem
Fundauit, Curibus paruis, & paupere terra
Missus in imperium magnum.

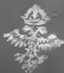
Quanto nẽpe rectius facerent, si inuocato numine diuino, in prospiciendis rationibus constituendarum regendarumq; rerum suarum inhærerẽt? Fuit præterea

alius apud ueteres sortiẽdi mos, de quo Cicero in Verrem meminit, qui etiam nunc seruatur: & id quidem, quemadmo[illegible] iam multi rentur, haud contrà, quàm lex iubeat, si mens sortientium recta sapiat, id quod modò demonstrauimus. Verbi gratia: Quum aliquis magistra[illegible]s aut præfectus sit eligẽdus, inuidiæ uitandæ causa, suffragiis duo tres ue renũciantur: quo facto, res ad sortem uo[illegible]atur: & quot renunciati sunt, tot sortes in hydriam coniiciuntur, ac ita cuius nomen exit, is magistratũ, uel præfecturam habet. Ac demum de quauis re, sortibus consultabant. Sic Cæsar testatur, quum in fine libri [illegible] de bello Gallico loquitur, de M. Valerio Procil[illegible] hostibus capto, inquiẽs: Is se præsente, de se ter [illegible]tibus consultum dicebat, utrum igni statim neca[illegible] an in aliud tempus reseruaretur. Sortium beneficio se esse incolumem. Et hæc raptim de sortilegio. Iam usq; ad extremũ tempus diei colloquuti, hinc intrò discedamus: quũ triduo in hoc familiari sermone ritè cõsumpto, mihi, ut scis, cras meũ iter ad Academiam Cãtabrigiensem, quæ propè bidui abest, conficiendum sit. Tu uerò uale, & quum per negotia li[illegible]tum fuerit, quæ in præsens multis uerbis inter nos contulimus, poteris in posterum tempus, tua breui ac eleganti scriptura, tui[illegible] aliis legenda prodere.

F I N I S.

47

IULIUS OBSEQ
PRODIGIORUM
LIBER

2